

BALTAGUL

MHAIL. SADOVEANU

Ed. TASA

Baltagul

de Mihail SADOVEANU

CAPITOLUL 1

*Stapane, stapane,
Mai cheama s-un cane*

Domnul Dumnezeu, dupa ce a alcatuit lumea, a pus randuiala si semn fiecarui neam. Pe tigan l-a invatat sa cante cu cetera si neamului i-a dat surubul. Dintre jidovi, a chemat pe Moise si i-a poruncit: Tu sa scrii o lege, si cand va veni vremea, sa pui pe farisei sa rastigneasca pe fiul meu cel prea iubit Isus, si dupa aceea sa indurati mult nacaz si prigonire, iar pentru aceasta eu am sa las sa curga spre voi banii ca apele. A chemat pe ungher cu degetul si i-a ales, din cate avea pe langa sine, jucarii: Iaca, dumitale iti dau boftori si pinteni si rasina sa-ti faci sfarcuri la mustati, sa fii fulbul si sa-ti placa petrecerile cu sotii. S-a infatisat si turcul: Tu sa fii prost, dar sa ai putere asupra altora, cu sabia. Sarbului i-a pus in mana sapa. Pe rus l-a invrednicit sa fie cel mai betiv dintre toti si sa se dovedeasca bun cerșetor si cantaret la iarmaroace. A poftit pe boieri si domni la ciubuc si cafea: Mariilor voastre vi-i dat sa traiesti in dezmembrare, rautate si ticalosie, pentru care sa faceti bine sa puneti a mi se zidi biserici si manastiri. La urma au venit si muntenii s-au ingenuncheat la scaunul imparatiei. Domnul Dumnezeu s-a uitat la ei cu mila:

— Dar voi, nacajitilor, de ce ati intarziat?

— Am intarziat, Prea slavite, caci suntem cu oile si cu asinii. Umblam domol, suim poteci oable si coboram prapastii. Asa ostenim zi si noapte, tacem, si dau zvon numai talancile. Iar asezarile nevestelor si pruncilor ne sunt la locuri stramte intre stanci de piatra. Asupra noastră fulgera, trasneste si bat puhoiale. Am dori stapaniri largi, campuri cu holde si ape line.

— Apoi ati venit cei din urma, zice Domnul cu parere de rau. Dragi imi sunteti, dar n-am ce va face.

Ramaneti cu ce aveti. Nu va mai pot da intr-adaos decat o inima usoara ca sa va bucurati cu al vostru. Sa va para toate bune, sa vie la voi cel cu cetera, si cel cu bautura, si s-aveti muieri frumoase si iubite. Povestea asta o spunea uneori Nechifor Lipan la cumatrii si nunti, la care in vremea iernii era nelipsit. Zice el c-ar fi invatat-o de la un baci batran, care fusese jidov in tinereta, si binevoise Dumnezeu a-l face sa cunoasca credinta cea adevarata. Acel baci stia si altele si cunostea si slova, lucru de mare mirare intre ciobani. De la el Lipan deprinsese si unele vorbe adanci pe care le spunea cu intelest la vreme potrivita.

— Nimene nu poate sari peste umbra lui.

— Ce vrai sa spui cu asta? il intreba nevasta-sa Vitoria, privindu-l piezis.

— Spun si eu o vorba celor care au urechi de auzit. Nevasta intelegea ceva dar era banuitoare ca orice femeie si deprinsa sa rasara la orice intepatura.

— A fi cum spui, badica, dar cel ce spune multe stie putine.

— Asta pentru cine-i? se rasucea Lipan.

— Asta-i pentru intelepti si carturari.

— Asa? si ma rog, cine-i intelept si carturar?

— Cine sa fie? intreaba-ma si nu ti-oi putea spune.

— Mai femeie, tu iar cauti pe dracu !

— Ce sa-l cauti, ca-i de fata!

Si de poveste si de asemenea vorbe iuti, Vitoria, nevasta lui Nechifor Lipan, isi aducea aminte stand singura pe prispa, in lumina de toamna si torcand. Ochii ei caprii, in care parca se rasfrangea lumina castanie a parului, erau dusi departe. Fusul se invartea harnic, dar singur. Satul risipit pe rapi sub padurea de brad, casutele sindrilite intre garduri de razlogi, paraul Tarcaului care fulgera devale intre stanci erau cazute intr-o negura de noapte. Acei ochi aprigi si inca tineri cautați zari necunoscute. Nechifor Lipan plecase de-acasa dupa niste oi, la Dorna, s-acu ziua Sfantului Andrei era aproape si el inca nu se intorsese. In singuratatea ei, femeia cerca sa patrunda pana la el. Nu-putea sa-i vada chipul, dar ii auzise glasul, intocmai asa spunea el

povestea, femeia ii adaogase numai putine cuvinte despre campuri, holde si ape line. Aceste vorbe erau ale ei, izvorate dintr-o dorinta, si, repetandu-le in gand, ochii i se aburira ca de lacrimi. Viata muntenilor e grea, mai ales viata femeilor. Uneori stau vaduve inainte de vreme, ca dansa. Munteanului i-i dat sa-si castige painea cea de toate zilele cu toporul ori cu cata. Cei cu toporul dau jos brazii din padure si-i duc la apa Bistritei, dupa aceea ii fac plute pe care le mana pana la Galati, la marginea lumii. Cei mai vrednici intemeiaza stani in munte. Acolo stau cu Dumnezeu si cu singuratatile, pana ce se imputineaza ziua. Asupra iernii coboara la locuri largi si-si pun turmele la iernat in balti. Acolo-i mai usoara viata, s-acolo ar fi dorit ea sa traiasca, numai nu se poate din pricina ca vara-i prea cald s-afara de asta, munteanul are radacini la locul lui, ca si bradul. Nechifor Lipan s-a aratat totdeauna foarte priceput in mestesugul oieritului. Stanile i-au fost bine randuite si ciobanii ascultatori. Bacii nu stiau numai istorisiri, ci cunosteau taina laptelui acru s-a branzei de burduf, ii veneau scrisori si cereri de departe, din niste targuri cu nume ciudate. Ca sa i le dezlege, Lipan se ducea la parintele Danila, dupa aceea trecea pe la crasma sa beie un pahar cu alti munteni ca si dansul, vrednici tovarasi in treburi de acestea. Cum se simtea pe Tarcau in sus ca lui Nechifor i-a cazut veste cu parale, rasareau la crasma lui domnu Iordan si lautarii, parca i-ar fi adus hoitul. Omul se intorcea tarziu acasa, insa cu chef. Femeia gasea de cuviinta sa se arate suparata.

— Iar se otarasc in tine cei sapte draci! ii zicea razand Nechifor si-si mangaia mustata groasa. La mustata aceea neagra si la ochii aceia cu sprancene aplegate si la toata infatisarea lui indesata si spatoasa, Vitoria se uita ascutit si cu indarjire, caci era dragostea ei de douazeci si mai bine de ani. Asa-i fusese drag in tinereta Lipan, asa-i era drag s-acum, cand aveau copii mari cat dansii. Fiind ea asa de apriga si indarjita, Lipan socotea numaidecat ca a venit vremea sa-i scoata unii din demonii care o stapanneau. Pentru asta intrebuinta doua maiestrii putin deosebite una de alta. Cea intai se chema bataie, iar a doua o bataie ca aceea ori o mama de bataie. Mierea indura fara sa cracneasca puterea omului ei si ramanea neinduplecata, cu dracii pe care-i avea, iar Nechifor Lipan isi pleca frunta si arata mare parere de rau si jale. Pe urma lumea li se parea prea buna si usoara, dupa randuiala lui Dumnezeu din povestea baciului care fusese jidov. Avere aveau cat le trebuia: poclazi in casa, piei de miel in pod, oi in munte. Aveau si parale stranse intr-un cofaiel cu cenusu. Fiindu-le lehamite de lapte, si carne de oi sfartecate de lup, aduceau de la campie legume. Tot de la campii largi cu soare mult aduceau faina de papusoi. Uneori se ducea Vitoria singura si o incarcă in desagi pe cinci caluti. Pe cel din frunte calarea ea barbateste, ceilalți veneau in urma cu capetele plecate si cu fraiele legate de cozile celor dinainte. Din sapte prunci cu cat ii binecuvantase Dumnezeu, mai ramasesera doi. Cinci murisera de pojar ori de difterie, numele si imaginile li se uitaseră si li se amestecasera cu florile, cu fluturii si mieii anilor. La cei ramasi, amandoi se uitau cu placere. Lipan dezmirdea mai mult pe fata, care era mai mare si avea numele Minodora, asa cum auzise el de la o maica de la Agapia si-i placuse, iar pe flacausii il chema Gheorghita si maica-sa il ocrotea si-l apara de cate ori in ochii lui Lipan erau nouri de vreme rea. Gheorghita era numele care placuse Vitoriei, caci era numele cel adevarat si tainic al lui Nechifor Lipan. Acest nume i-l rostisera preotul si nanasii la sfantul botez, cand il luminasera cu aghiazma si cu mir intru credinta cea adevarata, insa intr-al patrulea an al vietii se bolnavise de hidropica si atata slabise incat au fost poftiti preoti de i-au facut sfintele masle. Atuncea, dupa masle, a venit si tiganca cea batrana a lui Lazar Cobzaru, si maica-sa i l-a vandut pe fereastra luand pret pentru el un banut de arama. Primindu-l de la mama lui, Cobzarita i-a suflat pe fruntea descantand, si i-a schimbat numele, ca sa nu-l mai cunoasca bolile si moartea. De-atuncea i-a ramas numele Nechifor, dar cand n-o auzea nimeni si erau singuri, Vitoria ii zicea, cu anumit glas, tot Gheorghita. Acel glas de dulceata il avea si feciorasul. Gheorghita coborase cu ciobanii, cu oile, cu asinii si dulaii la vale la iernat, intr-o balta a Jijiei, intr-un loc care se chema Cristesti, nu departe de targul Iasi. Acolo avea sa steie, dupa porunca lui Nechifor, pana ce-a veni el singur sa plateasca Stuhul perdelelor, fanul si simbriile. Trecuse vreme si Nechifor nu daduse semn nici acolo, ca sa se intoarca macar feciorul. Ii venise c-o saptamana in urma scrisoare pe care o dezlegase tot parintele Danila. Flacaul dadea raspuns ca asteapta pe fatal sau cu paralele, ca sa impace pe ciobani si pe stapanul Baltii. Iar oile sunt bine sanatoase, adaogea el, si noi, din mila lui Dumnezeu, asemenea, si vremea-i inca buna si ni-i dor de duca. Sarut mana, mama, sarut mana, tata. Asta era scrisoarea lui Gheorghita si Vitoria o stia pe de rost. Vra sa zica, Nechifor Lipan nu se aratase nici acolo. Care pricina putea sa-l intarzie? Mai stii! Lumea asta-i mare si plina de rautati. A treia zi dupa scrisoarea lui Gheorghita postasul sunase iar din trambita in prund si Vitoria coborase la parau, ca sa mai primeasca un ravaș. Aceasta era un raspuns de la baciul Alexa, scris de baiat.

Slova era a baiatului dar vorbele erau ale baciului Alexa. Precat am inteles, stapană, din epistolia pe care ai trimes-o lui Gheorghita, este tot singura acasă, iar Nechifor Lipan stapanul nostru s-a oile nici pe aici nu s-a aratat. Așa că noi având musai nevoie de paralele pentru simbrii și hrana dobitoacelor și a noastră, să faci bine să ne trimeti. Dacă în targ la Piatra paralele la postă și acei de acolo scriu la postă la Iași să ne plateasă nouă atatia și atatia bani și după aceea se întâlnesc ei și se socotesc ce-au dat să au luat, treaba lor. Astă-i buna randuială și-mi place, nu-i nevoie să faci drum calare pan-aici, nici lotrul nu te prada. Iar dacă socoti altfel, scrie porunca feciorului să vindem unele din oile cele batrane. Tot trebuie să vie Nechifor Lipan stapanul, să aduca oile pentru care stim că-a plecat la Dorna. Ce putea să fie cu omul ei? Numai de la dansul nu primește scrisoare. În ajun se bucurase o clipă. Postasul o trambitase iar. Cu cartea postala în mana, Vitoria grabise la parințele Danila. Poate e ceva din spire partile Dornei. Nu era din spire partile Dornei. Era de aproape, de la Piatra. Parințele Danila radea, saltându-si burta. Ascultând, obrajii Vitoriei său imbujorat de rusine. Să pe astă acuma o stie pe de rost și-i vede ingerasii aripati și inca-,, nunati cu trandafiri. Cartea postala cu poze era adresată domnisoarei Minodora Lipan. Frunzulita de mohor, Te iubesc și te ador, Ghita C. Topor. Vra să zica, feciorul dascalului Andrei, care face slujba militariei la Piatra, tot nu se astampara și tulbura mintile fetei. Vinovat și el, vinovata și mama sa dascalita, careia are să-i spui ea cele de cuviinta, vinovata mai ales trebuie să fie haitusca astă de fata care trage cu coada ochiului în toate partile. Cum să-a intors acasă, i-a batut din picior, a judecat-o să-a osandit-o cu vorbe amarate și ascuite:

— Astă-i grija ta acuma, fata, să-mi faci asemenea rusine, să ramanem de rasul satului? Acuma ai ajuns domnisoara?

— Astă nu-i nici o rusine, mamuca, acuma asa se spune.

— Apoi stiu eu, acuma va strambati una la alta și nu va mai place catrinta și camasa, și va ung la inima lautarii cand canta cate-un valt nemtesc, iti arat eu coc, valt si bluza, arda-te para focului sa te arda!

Nici eu, nici bunica-ta, nici bunica-mea n-am stiut de acestea

— și-n legea noastră trebuie să traiesti și tu. Altfel iti leg o piatră de gât și te dau în Tarcau. Nu-s eu destul de nacajita că-am ramas singura asupra iernii și nu mai stiu nimică de tata-tau, acuma am ajuns să aud pe popa cetind lucruri rusinoase. Dar evanghelia astă i-a voastră, nu-i a lui.

— Aceea-i scrisoarea mea? întreabă cu viclenie fata.

— Care scrisoare?

— Aceea pe care ai pus-o la oglinda.

— Iti arat eu tie scrisoare. Du-te și vezi de trage pana în sara în fusulai lana pe care ti-am pregatit-o. Si să te mai prind că dai gunoiul afara în fata soarelui, cum ai facut azi, ca-ti pun la gât două pietre de cinci oca. N-ai mai invitat randuială? Nu mai stii ce-i curat, ce-i sfant și ce-i bun de cand iti umbla gargauni prin cap și te cheama domnisoara? Astfel să-a framantat, fară să î se aline gandurile și fară să primeasă vreo veste de unde aștepta, în noaptea astă, catre zori, a avut cel dintai semn, în vis, care a impins-o în inima să-a tulburat-o și mai mult. Se facea că vede pe Nechifor Lipan calare, cu spatele intors catre ea, trecând spre asfintit o revârsare de ape.

CAPITOLUL 2

Soarele batea de catra amiaza de pe tancul Magurii. Ridicand ochii si clipind, Vitorie i se paru ca brazii sunt mai negri decat de obicei. Dar asta era o parere, caci sub soare lunecau palcuri de nouri alburii. Vremea era calduta si abia adia vantul aducand in ograda, ca pe niste fluturi tarzii, cele din urma frunze de salcie si mesteacan. Se auzira pe drumusor talanci cunoscute. Venea Mitrea argatul cu cardisorul de oi si cu cele doua vaci. Vitoria il auzi racnind si suduind incurcat asa cum ii era obiceiul, pe cand vara animalele in tarcurile lor pe poarta din fundul gospodariei spre munte. Lasand la o parte furca, femeia cheama cu glas cantat:

— Minodora, fata hai!

— Aud, mamuca, raspunse fata din sandramaua din dosul casei de sub paretele de la miazanoapte.

— Lasa, fata, fosalai si cauta si de altele. Vad ca vine argatul inainte de vreme. Trebuie sa se fi intamplat ceva. Fata se arata sprintena, cu camasa alba si catrinta neagra vrastata ros. Purta parul impletit in cununa, fara nici o broboada, dupa randuiala fecioarelor. Era desculta, ciubotelele cu potcoave galbene si cu varful de glant, cumporate de la Gheorgheoi, le tinea numai pentru hori si nunti si pentru drumurile la targ.

— Tie nu ti-i foame? intreba Vitoria oftand si privind parte atintit.

— Nu mi-i foame, raspunse razand fata. La cine te uiti, mamuca? Il vezi pe tata?

— Il vad, raspunse nevasta suspinand. Cine stie pe unde va fi fiind, singur si flamand. Da fuga la fantana si ada apa. Atata focul si pune ceaunul de mammaliga. Cauta in cuibare vreo doua oua. Scoate niste branza in scafita. Pentru argat cauta de cea mai iute.

— Indata, mamuca, raspunse fata lepaintd prin batatura si smuncind cofa goala de pe fundul ei. Mitrea se strecura in ograda piezis, pe portita vitelor. Era un om fara varsta, scund si cu ochii stersi. Zambea incremenit cu obrazu-i span. Ducea din cand in cand o mana cu gheare in paru-i roscat, buhos si batucit.

— Ce s-a intamplat, Mitre?

— Cum?

— Ce s-a intamplat?

— Nu s-a intamplat nimica.

— Atuncea de ce ai venit asa devreme acasa?

— Ha?

— De ce ai venit asa devreme acasa?

— Apoi am vazut ca pogoara alti oameni din poieni oila si vacile, le-am pogorat si eu. Zice ca are sa vremuiasca.

— Cine spune asta?

— Spun oamenii. Am vazut si eu dumbravencile zburand in carduri spre soare. Se duc de unde-s ele. Dar mai ales m-am uitat la un nour catra Ceahlau. Noura acela-i cu bucluc. De-acu vine iarna. Si eu te poftesc pe dumneata, stapani, sa-mi dai tohoarca si caciula si piele pentru o pareche noua de opinci. De acu-i gata. Intai are sa viscoleasca, pe urma au sa prinda a urla lupii in fundul rapilor. Mitrea vorbea bolborosit si din fundul gatlejului. Pomenind de iarna si de lupi, se holba fioros. Vitoria simti un fior prin spate. Minodora aseză cofa cu apa la locul ei si incepu a rade.

— Am auzit ca te-nsori, bade Mitre.

— Ha?

— Am auzit ca te-nsori.

— Da nu ma mai insor nici pe dracu . Unde-i norocul acela! M-as multumi si c-o vadana, ori cu una care a facut copil de fata mare. Dar pana n-oi avea oi destule, nu gasesc. Azi ii lumea rea si femeile-s fudule. Da numi dati?

— Ce sa-ti dam?

— Apoi sa-mi dati tohoarca, opinci si caciula, ca de-acu se cheama ca vine iarna. Stapani stranse din umeri. Omul se aseză mormaind pe coltul prispei. Fata atatase grabnic focul la vatra de afara, umpluse ceaunul cu apa si-l asezase pe pirostii. Zvarlise in el un pumn de faina, presarase sare. Deodata vantul trecu susuind prin crengile subtiri ale mestecenilor din preajma. Padurea de brad de pe Magura clipi din cetini si dadu si ea zvon. Inaltand fruntea, Vitoria simti adiere rece dinspre munte. Suvitele castanii din jurul fruntii i se zbatura.

Clipi din ochi, silindu-se oarecum sa se trezeasca deplin. Pe toata costisa, in gospodariile razlete, se auzeau chemari si inganari de glasuri. Canii incepeau sa zapaiasca. Coloanele de fum se aplecau imprastiindu-se pe, fata pamantului.

— Intr-adevar, se tulbura vremea, grai gospodina grabit Trebuie sa ne mutam in casa. Treci, fata, inauntru si fa focul in horn. Cu miscari iuti, fata apuca taciunii si trecu in tinda. Aburi, subtiri invaluira soarele. Apoi nouri suira cu harnicie dinspre muntele cel mare.

— Mamuca, striga fata, iese fum. Trebuie sa fi facut o dihanie cuibar in hogeag.

— Asta se poate, sa se suie Mitrea pe casa.

— Bine, sa ma sui, da intai si intai sa-mi dati tohoarca, opinci si caciula ca vine iarna.

— Asa este, scoate, fata, din casa cea mica ce-i trebuie holteiului istuia si leapada-i toate in brate, ca sa suie cu ele la hogeag.

— Da nu ma mai sui eu cu ele. Ce sa fac la hogeag?

— Sa strici un cuibar de stanci.

— Bine am sa-l stric, da sa-mi dati ce mi se cuvine. Bombanind, Mitrea aduse scara, pe cand fata scotea din odaia nelocuita de peste tinda, din mirosluri grele de piei si branzeturi, lucrurile care-i erau lui trebuitoare si i le lepada pe prispa:

— Na tohoarca! na opinci!

Argatul se suia domol pe scara si de sus isi intindea intr-o parte gatul, ca sa vada daca nu-i inselat. C-o prajina lunga cotrobai in hogeag si fumul izbuclni, abatut de vant intr-o lature. In cateva clipe, uneltele de bucatarie de sub sandramaua subreda de-afar isi luara locul in tinda, pe prichici si-n jurul hornului. Cofa intra la locul vechi dupa usa. Mitrea cobori gafaind, cauta ulcica, o cufunda in apa si bau cu sete, pufnind, apoi deserta indarat ce ramasese. Trecu dupa aceea sa cerceteze si sa admire imbracamintea de vreme rea. O clipa miscarea casei se potoli si vantul isi spori zvonul pe deasupra satului. Gainile se suira pe prispa la adapost, alungate de cele dintai stropitori reci. Vitoria privi cu uimire la cocosul cel mare porumbac, cum vine fara nici o frica si se asaza in prag. Inima-i batu cu nadejde, asteptand semnul cel bun. Dar cocosul se intoarse cu secera cozii spre focul din horn si cu piscul spre poarta. Canta o data prelung si se mira el singur.

— Nu vine Sopti cu ingrijorare gospodina.

— Cine? tatuca? intreba fata infriosata.

— Nu vine, zise iarasi, aprig, Vitoria. Cocosul da semn de plecare.

— Cine are sa plece? Femeia nu raspunse. Privi in juru-i cu obrazul deodata impietrit si vazu totul rece si umed sub zloata. Soarele pierise, lumina se imputinase si vantul sfichiua, din cand in cand, fulgi care cadeau domol in tinda, se topeau si dispareau intr-o clipa. Fata pregatea repede pranzul. Rasturna mamaliga pe masuta joasa si rotunda, taie jumatate si o intinse pe un fundisor lui Mitrea c-o scafita de branza si c-o ceapa.

— Desfa palma, sa-ti pun s-oleaca de sare Indemna ea. Apoi cerca ouale fierte si le scoase din ulcica lor c-o lingura de lemn intr-o strachina cu apa rece. Se opri din robotit si se uita cu indoiala spre Vitoria.

— Dumneata nu mananci, mamuca? Femeia clatina din cap.

— Argatul s-a dus la sura lui sa manance, urma fata, in soapta. Asa are obicei, ca sa nu-l vada nimeni. C-un sterjar acoperi masa si se feri la o parte, cu fata umbrita de intristare, cu umarul rezemat de horn. Vitoria isi trase broboada peste gura si ramasese dreapta pe scaunasul ei, cu bratele incruisate pe sani, privind fara sa vada framantarea de-afara a stiiilor: Din cand in cand invaluirile de vant de deasupra satului pareau ca se alina s-atunci se auzea sunand cu zvon mare, sus, sub nouri, padurea de brazi. Intr-un tarziu privi cele din apropierea ei.

— Tu ce faci?

— Nu mi-i foame nici mie, mamuca, raspunse Minodora.

— Ba tu sa ma lasi cu ale mele si sa mananci. Tu nu stii cate am eu, nici cate gandesc. Esti inca un plod, care ai sa cunosti de-acu inainte supararile vietii. Mananca si mai ales nu te gandi la lunghul acela al dascalului. Are un nas, drept dupa porecla care li s-a dat tuturor din neamul dascalului. Ochii mititei si nasurile topor. Cand il vad ca se mai dezmiarda cu cantece si cu vorbe delicate pe-acolo de prin strainatati, ma bucur care nu se mai afla. Sa faci bine, domnisoara, sa-ti vezi de randuie lile tale de fata mare, sa-ti bati si sa-ti scuturi perinile si laicerele de zestre, caci, in caslegile ce vin, am de gand sa te marit. Oi gasi eu un roman asezat, cu casa noua in sat si cu oi in munte, sa i te dau si sa scap de tine.

— Mamuca, nu te supara pe mine si nu ma urmura cu lacrimi fata.

— Oricat ai lacrama, sa stii ca ginere ca feciorul dascalitei nu-mi trebuie.

— Mamuca, sa nu ma dai dupa urat si dupa batran, ca sa ma bucur si eu de viata, cum te-ai bucurat dumneata. Vitoria isi trase iar broboada pe gura si ramasese neguroasa. Tarziu, cand conteni zloata, vorbi iar, cu mai putina asprime:

— Ti-am spus sa mananci. Fata se supuse si dezvali masa. Nevasta se ridica in picioare, isi paturi pe ea catrina si-si stranse sub sani barneata. Apoi intra in odaia din dreapta si-si schimba broboada. Trase in picioare coltuni groși de lana sură si ciubotele, isi freca palmele cu busuioc si-si netezi pleoapele, isi lua pe umeri un sumaiș.

— Eu ma duc la parintele, zise ea. Trebuie sa trimet scrisoare lui Gheorghita. Vezi de gaini sa nu se culce flamande, si scoala pe argat. De buna-sama s-a invalit in tohoarca si doarme cu caciula peste ochi.

— Da, mamuca, raspunse fata, cu fruntea plecata. Vitoria mai cauta un bat de corn dupa usa si trecu spre poarta. Vantul se alinase si vremea sta a ploaie, fara lumina, cu nourii coborati. Fata se misca pe ganduri din locul ei, ca sa treaca in tarcul vitelor, sa trezeasca pe argat. Pe obraz ii apară un gand s-un zambet. Mai intarzie putin, ca sa curete blidele si sa mature farimiturile sub vatra. Din gura podului, din umbra neagra, o privi deodata un pui cenusiu de mata, cu ochi rotunzi, si-si ceru dreptul de lapte c-un mieunat subtiș.

Minodora puse langa farimituri scafita stirba si turna in ea cateva picaturi de lapte. Motanasul tupai delicat pe horn, pe prichici si jos. Incepuse a linge cu limbuta-i trandafirie. Umblând cu lumina-i de ganduri in ochi, fata isi facea planul. Maica-sa are sa lipseasca o vreme destul de lunga, caci, ca totdeauna, are si alte treburi, in acest rastimp, poate trimite pe Mitrea dupa Janica, baiatul invatatorului, ii place cat de repede serie si cum se uita la ea cu niste ochisori de drac, negri ca doua masline. E bun carturar, invata in liceu la Iasi, intr-a patra clasa, si invatatorul vra sa-l faca doftor, isi aduce el singur cerneala si hartia si s-asaza la masa inaintea oglinzi, intai se uita sa-si vada mutra si pieptanatura, pe urma se intoarce atintit la ea, s-asteapta, cu condeiul gata. Ea s-a gandit de mai-nainte ce-are sa spuie in scrisoarea catre Ghita Topor si cum are sa spuie. A aflat ea niste vorbe frumoase care au sa-i placa. Si le murmură, singura, privind spre motanas. Pun condeiul pe hartie Si incep cu dor a scrie, Pe hartia galbioara, Cu dor de la inimioara. Si te-ntreb de sanatate, Ca-i mai buna decat toate. Mai sunt si altele. La urma trebuie sa puie asa: Cu ele ma inchin la fata dumitale eu Minodora Lipan. Ii placea de Janica al lui domnul Mironescu, caci scrie frumos si nu intarzie, ii scartie penita pe hartie. Si pe urma-i citeste zambind. Alți scriitori din sat au obicei de pun vorbe de ale lor, dar aceea-i scrisoarea lor si ea vrea sa trimită o scrisoare a ei.

— Mai vrei lapte? intreaba ea pe motanas.

— Mai vreau, raspunse el subtiș. Ea-i turna inca un firisor, apoi c-o inganare de cantec, se grabi afara, ca sa trezeasca din tohoarca pe Mitrea argatul.

CAPITOLUL 3

Vitoria Lipan se indrepta spre biserică pe ulicioare lungi și croite, apoi pe carari printre gradini. Luneca din cand în cand prin mazga, dar altfel calea era curată, caci pietrisul și nasipul sorbisera zloata. Biserica era asezata pe-un damb, cu tintirimul imprejur, in apropiere, in dreapta, se ridică gospodaria parintelui Danila, cu case, suri și heiuri. De partea cealalta a bisericii mai era o casuta, ca o ciuperca singura pe toloaca. Acolo traia baba Maranda. Vitoria avea treaba să cu dansa, intai se duce la parintele, să-i alcatuiasca răvasul. Dupa ce insereaza, trece la baba Maranda, pe intuneric, ca să n-o vada nimeni. Ca să-si pregateasca toate din vreme să cu randuiala, ocoleste pe la crasma. Intra pe dindos, ca să nu mai aiba schimburi de vorbe cu unii să cu altii. Toti o intreaba de omul ei. Ea trebuie să stranga din umeri, simtindu-se umilită și rusinata. Cu toate acestea rade să le raspunde ager. Acuma însă n-are gust de vorba. Pofteste la dansa, in odaia de dindos, pe domnul Iordan, crasmar cuviincios cu obrajii rumeni să cu pantecele mare abia stapanit de chimir. El vine numai decat, razbind anevoie pe usa scunda și ingusta, ii da o garafioara verde, să i-o umple că-o litra de rachiu de cel bun. Cere hartie și plic pentru-o scrisoare. Vara garafioara verde în san și poarta cu mare grija între două degete ale manii stangi, langă piept, plicul să foaia invalite intr-o bucatica de hartie neagră. Așa suie la casa popii și canii o intampina repezindu-se spre poarta buluc, cu larma de latraturi. Ea da glas și bate cu batul în poarta. Iese un argat buhos din bucatarioara din laturea caselor celor mari. Se stropseste la cani, ii suduie să zvarle in ei cu scurtaturi de lemn, pe care le cauta la intamplare aplecandu-se in juru-i. Vitoria trece pe carare la casele cele mari să intra la cucoana preoteasa. Totdeauna, in zilele de lucru, o gaseste la stative, alegand scorturi. E palida, subtire și uscata să intruna se tanguie că-o% voce slabă ca nu-i priete aerul de la munte. Ea-i de loc din partile deschise de la Prut, să-acolo lumea-i altfel, intre holde și-n soare. Aici umbla să vara cu cataveica să nu se mai poate incalzi. De douazeci să se de ani să-a parasit neamurile să nu să-mi mai intors la ele. Si parintele Irimia Iliut și presvitera Maria, acumă-s batrani să nu mai pot calatori catra ea in munte. A dat sotului ei, parintelui Daniil, săse copii, toti baieti și toti voinici, cu obrajii pietrosi. Invata pe la scoli, le merge bine la campie și mai ales le merge bine la munte. Toata sanatatea și tot sangele cucoanei preutease Aglaia au trecut în ei și sporesc cu dobanda. Vitoria ii da buna sara, ii saruta mana. Cucoana preuteasa ii raspunde cu vocea-i bolnava:

— Dumneata, Vitorie, ai treaba cu parintele.

— Da, am venit să ma mai sfatuiesc cu sfintia să și sa-mi mai scrie un răvas.

— Bine, Vitorie, parintele-i în odaia cea mare. Acu să intors din munte. A avut mult bucluc și vorba cu oamenii, dar cum i-i obiceiul lui, i-a rapus pe toti să i-a impacat. A mancat, să-acuma să fi hodinind. Se deschise o usa și să-auzi un glas gros:

— Care-i acolo?

— Noi suntem, parinte Danila.

— Aha! dumneata esti, Vitorie. Pofteste incoace. Parintele Daniil Milies deschise larg usa, ca pentru sfintia sa. Isi desfacu să bratele și-si flutura barba pe deasupra pantecului. Era un om mare și plin, cu ochii mititei foarte patrunzatori. Parul carunt ii era strans pieptanat și impletit în coada la ceafa. Dintii ii straluceau sub tufele de par ale mustatilor. Vitoria intra să inchise usa după dansa. Preuteasa ramasese singura cu stativele să-si apleca mai tare fruntea pe alesaturi, în umbra amurgului.

— Ai nevoie de vreo scrisoare? intreaba parintele. Sezi, iaca aprind lampa și ti-o scriu numai decat.

— Si de asta, am venit, parinte Danila, raspunse femeia, să ma aduce să alta nevoie, pentru un sfat.

— Bine, să-ascultam, ce este? Vitoria strectura pe masa rotunda din mijlocul odaiei plicul și foaia albă. Statu putin în clopoțel, plimbându-să ochii asupra mobilelor orășenești din juru-i, dar fără să le vada.

— Parinte, vorbi ea cu stapanire, nu stiu ce să facut omul meu. Am inceput să am grija. Parintele Daniil iși arata dintii puternici și raspunse cu voce buna:

— Ce grija? Cauta-ți de treaba. Omul se află la afacerile lui. Mani-poimani se-ntoarce acasă cu chimirul plin. Iti aduce de la Piatra o casanca nouă de matasa.

— Bine ar fi să fie cum spui sfintia ta. Eu socot că are o pricina, de aceea intarzie.

- Stii ceva? Ai oblicit ceva?
- Nu. Tocmai de asta-s cu mare grija, in douazeci de ani am ajuns eu sa-i stiu drumurile si intoarcerile. Poate zabovi, o zi ori doua, cu lautari si cu petrecere, ca un barbat ce se afla, insa dupa aceea vine la salasul lui. Stie ca-l doresc si nici eu nu i-am fost urata. Parintele Daniil rase:
- Cunoastem asta si nu ne pare rau.
- Asa ca eu, desi-s femeie proasta, am numarat pe degete zilele. S-a mai dus s-acu sapte ani la Dorna dupa oi. Le-a cumparat cu bine si s-a intors cu pace. A avut vreme sa le coboare la iernatic in locurile pe care le are naimite, le-a dat pe sama bacilor, a stat cu ei la numaratoare, a facut socoteli, a platit simbrii, a statut si-n targ la Iasi o zi, a statut alta zi la Piatra
- Si dupa douazeci de zile a fost inapoi. Dar acu a trecut de doua ori pe atata.
- Cum se poate? Asta n-am stiut.
- Apoi, parinte, sfintia ta nu-i esti sot si n-ai nevoie sa stii. Durerea-i la mine si socotelile acestea numai eu le fac noaptea, cand is singura treaza s-aud numai greierul din vatra. Acu, asta-noapte, am avut si un semn in vis.
- Lasa visurile, is mai mult inselari.
- Cateodata poate-s inselari, dar aicea imi raspund mie. Cat chem si cat doresc, trebuie sa-mi raspunda. Lam visat rau, trecand calare o apa neagra.
- Atuncea are sa vie.
- Nu. Era cu fata incolo.
- Acestea-s de-ale femeilor. De cand va bat eu capul si va spun sa nu credeti in eresuri.
- Ba-i vis cu adevarat, parinte, nu-i eres.
- In sfarsit, fie cum spui. Se poate sa aiba omul o pricina de intarzie. Poate sa fi cazut bolnav, si-a sclintit o mana ori un picior.
- M-am gandit la asta, parinte. As fi primit scrisoare. Acuma n-as fi aici, as fi la el.
- Va fi facut vreo pozna. Sta la popreala. Femeia clatina din cap, neincrezatoare.
- Sa fac o slujba si sa cetesc la biserică, incheie parintele. Dumnezeu are sa faca lumina si are sa-ti aduca pace.
- Asa, parinte, asta-i mai bine. Acu la Dumnezeu am si eu nadejde, la Maica Domnului si la sfantul Gheorghe. Te-i ruga pentru mine si ei m-or izbavi. Acuma n-am la mine parale, dar om da cat se cuvine, caci avem de unde.
- Stiu, Vitorie, de asta n-am eu grija. Si nici nu-mi trebuieesc bani. Mai degraba ti-oi fi multamitor pentru-un barbacut cu coada groasa, de care a adus Nechifor din Basarabia. Cand s-ar intoarce turmele la primavara, mi-ai face bucurie daca mi-ai darui unul.
- Se poate, numai sa-mi vad omul sosit acasa. Pentru acesta sfat am venit, in alta parte n-am unde ma duce. Sfintia ta ne esti aici, in pustia asta de munte, si primar si subprefect. Eu ma mai gandeam ca sa scrii cumva acolo la Dorna, la capitania targului, sa intrebi de el ce si cum.
- Hm!
- s-ar putea, dar cine-l cunoaste?
- Nu-l cunoaste nimeni, ca el e un strain acolo, s-afara de asta oile trebuie sa le neguteze de la niste ciobani de pe Rarau.
- Apoi atuncea de ce sa mai scriu? Pe Rarau a ramas stapan Mama-Padurii. Parintele se veseli. Nevasta lui Lipan suspina, cu mana la gura, intorcand frunta intr-o parte.
- Vad ca ai adus hartie. De scrisoarea asta e vorba?
- Nu. Vreau sa dau o stire baietului.
- Atuncea-i bine, sa ti-o scriu numaidicat.
- Da, parinte, incuviinta femeia. Isi incrunda sprancenele si privi tinta inainte-i vazandu-l pe Gheorghita, intre ciobanii de la camp si intre oi, si spunandu-i lui vorbe apasate. Parintele Daniil astepta, cu condeul in mana, aplecat din scaun asupra mesei si cu pieptul paros desfacut, ca pentru o munca nu tocmai usoara. Vatalele cucoanei preutese batura de cateva ori in odaia cealalta. Gheorghies dragul mamei, grai Vitoria, atintindu-si feciorul de departe, sa stii ca fatal tau nu s-a intors la noi acasa si eu socot ca poate sa fi ajuns acolo la Cristesti, cu voia lui Dumnezeu. Iar daca n-a venit, tu intelege-te cu mos Alexa baciul si vindeti cat

trebuie din oile canarale, ca sa faceti bani. Iar daca nu v-ajunge, scrie, ca sa va trimet de aici, caci mai avem acasa saptezeci de piei de oaie si o suta de miel si saizeci de burdufuri de branza afumata. Vand si va trimet. Iar dupa aceea sa vii de sfintele sarbatori acasa, caci am nevoie de tine, fiind acum tu singur barbat la gospodarie. Parintele Daniil Milies asculta cu luare-aminte incuviintand din cap si zambind cu ingaduinta. Muind condeiul legat cu ata intr-un sip colbait de cerneala violeta, isi pregati mana cu cateva intorsaturi dibaci si asternu un prea frumos ravaș pe care Vitoria il asculta cu religiozitate. Prea scumpul meu fiu! ceti parintele Daniil Milies cu glasu-i gros, afla ca, din mila lui Dumnezeu, sunt sanatoasa si doresc sa aflu si despre tine la fel. Am sa vand producte din magazie si-ti voi trimite bani de care ai necesitate. Vitoria intelegea ca toate sunt puse in ravaș intocmai cum a voit ea, numai cat mai lamurit si mai cu pricepere. Saruta parintelui mana si-i fagadui inca o data barbacutul.

CAPITOLUL 4

Trecu prin intuneric, pe langa tintirim. Casuta singura a babei Maranda trimitea fire de lumina spre vale printr-un geam cat palma. Cum se aproape de usa, se trezi inlauntru un fel de chelalait ciudat al unei dihanii de pe alt taram. Parc-o sugruma cineva si ea se zbatea in spasmuri de moarte. Glasul bland al babei, bombanind dupa usa, nu izbutea s-o linisteasca. Asta-i catelusa de vrajitoare, vorbea in sine clatinand din cap Vitorie. Trebuie sa aiba dintisori de crita pe care-i ascute baba Maranda c-o cute neagra. Se deschise usa.

— Dumneata esti Vitorie? Te-asteptam.

— Da? se mira nevasta. Poate m-ai vazut trecand la parintele.

— Nu. Am eu veste din alta parte. Intra. Catelusa vrajitoarei tot maraia subtire in cotruta de sub horn. Era o javra slabuta, cu urechi ciulite de liliac si cu ochii bolditi. Blanita-i subtire, de coloarea soarecelui s-a cenusei, din cand in cand tresarea zbarcindu-se. Atunci icnea, parca voia sa sperie lumea.

— Taci si fii cuminte, fetita babei, zise batrana ridicand asupra ei aratatorul de la mana dreapta. Fetita babei tacu, incovrigandu-se in cotruta. Vitoria intreba, zambind:

— Poate-l tii in catelusa asta?

— Ce sa tin?

— Nu stiu cum sa-i spun, dumneata cunosti mai bine numele.

— Draga Vitorie, se holba baba in bagdadie, palindu-si una de alta palmele, ti-am mai spus si alta data sa nu vorbesti de dansul si mai ales numele sa nu i-l rostesti, ca-i primejdie.

— Bine, bine, raspunse nevasta privind in juru-i. L-ai intrebat?

— Ce sa-ntreb? Femeia lui Lipan se aseză pe coltul laitei in chilia scunda. Mirosea a fum: flori uscate, gramadite prin colturi si-n grinda, amestecau cu fumul mireasmasa intepatoare, in capatul laitei, sub perne si poclazi, sta o lada mare jatfasoveneasca inflorita cu ros. Ii atarna o lacata grea in balamali tari Poate sa fie in lada aceea, se gandea cu indoiala Vitorie. Se vestise in tot satul ca baba Maranda are ascuns la ea pe cel cu nume urat. Daca spui si n-apuci a-ti face cruce cu limba, iti ia graiul. Ce demon va fi fiind, cine putea sti? Vitoria incerca sa creada ca tot in catelusa salasluiese. Tot ce se spune poate fi si minciuna, insa adevarat este ca baba are unele tainice stiinti si mestesuguri. Ofta, asteptand. Batrana stia bine ce vant a adus-o pe nevasta lui Lipan, ii lasa insa pricina la o parte si incepu sa se tangui de ale sale.

— Vai de capul meu cum traiesc eu aici!

Nimeni nu ma stie, nimeni nu ma vede, nimeni nu-mi leapada un brat de lemn ori un pumn de faina. Numai cand au o scarba, ori o boala, atunci isi aduc aminte.

— Baba Maranda, vorbi Vitoria privind-o tinta, tare te rog sa marturisesti daca ai iesit vreodata din casa mea cu mana goala.

— Ba, draga mea, daca as spune asta, as pacatui. Dumnezeu aude. Vitoria ridica ochii spre rasarit. De-acolo le privea si zambea ascultand sfantul Sisoie, care are stapanire asupra unora dintre demonii marunti. Era o zugraveala veche pe lemn de tei. Barba sfantului mai ales, carunta si invaluita de un vant neclintit, era ceva minunat.

— Atuncea de ce vorbesti asupra mea?

— Nu vorbesc asupra dumitale. Vorbesc de lumea asta rea, langa care traim.

— Ba, mie, baba Maranda, se cuvine sa-mi vorbesti de altele. Iaca, ti-am adus o litra de rachiul de cel bun de la Iordan. Desarta-l in plosca dumitale si sa-mi dai garafioara, ca sa-ti mai aduc si alta data. Iar daca te ostenesti mani pe la mine, nu uita sa-ti iezi desaga. Si s-aduci s-o strachina, ca sa-ti pun intr-insa branza. Baba ramase cu ochii atintiti asupra gazornitei care-si palpaia samburele de lumina de pe prichiciul hornului.

— Lumea-i rea, draga matusii, se tangui ea cu jale, facandu-si gura punga si clatinand din cap. Am inteles despre sotul dumitale, Nechifor Lipan, ca a ajuns cu bine in locul acela la Dorna, unde trebuia sa cumperi oi de la niste ciobani. Dar dupa aceea s-a gasit una cu ochii verzi si cu sprancenele imbinante, care s-a pus prag si nu-l lasa sa treaca. Vitoria isi tinu rasuflarea, simti ca se inabusa.

— Oile le-a cumparat?

— Asta inca nu pot sti, draga matusii. Chiar daca le-a cumparat, i-au mai ramas bani de cheltuiala. El acolo-i ca un fecior de crai. Ia galbanu-n gura si-l stupeste tocma intre lautari.

- Sa fie adevarat asta, matusa Maranda? Mie parca tot nu mi-ar veni a crede.
- Adevarat, draguta babei. Pot sa-ntind si cartile, sa vezi si dumneata singura cu ochii cum s-arata.
- Asemenea mi s-a intamplat si mie cu omul meu in tinereta.
- Si s-a intors?
- S-a intors. I-am facut eu atuncea mandra petrecere. Baba trase din brau carti soioase si rupte la colturi. Sui pe laita masuta cu trei picioare, intinse pe ea sterjar si insira iconitele amestecate cu toate celelalte semne ale bucuriilor si intristarilor. Dadu Vitoriei dama de cupa, ca s-o meneasca incet deasupra buzelor.
- Vezi, draguta, cum ti s-aleg dumitale lacrimile si scarba? si omul dumitale, craiul de spatii, rasare intr-alta parte, intr-o adunare de oameni. Acolo-i nelipsita cea cu ochii verzi, precum am spus. Nevasta statu pe ganduri, cumpand in sine adevarurile.
- Cartile asa arata, se invoi ea, dar vreau sa stiu daca asta s-a vazut intai catra el.
- De catra cine? Vitoria isi cobori ochii asupra catelusei. O vazu uitandu-se tinta in sus catra dansa cu luminile-i boldite. S-o auzi maraind strans, ca din pamant. Baba sopti:
- Adevarat este, nu te indoi de asta.
- L-am visat asta-noapte trecand calare o apa neagra marturisi nevasta.
- Nu spun eu? Om calare arata sfada.
- Se facea ca se duce catre asfintit.
- Cum spun si cartile, se duce spre asternut strain. Vitoria ofta. Isi stranse si-si stramba buzele.
- Se poate, numai greu imi vine a crede una ca asta.
- Stiu eu ca-ti vine greu. Dar cand s-a intoarce ai sa-l intrebi. N-are sa marturiseasca, pentru ca nu-i prost, dar sa-l intrebi.
- Am inteleas. Bucuroasa as fi sa-l vad acasa.
- Ai sa-l vezi. Aici, la urma, s-arata bucurie si dar. Baba isi purta prin casa trupu-i greu, cautand plosca de lemn, ca sa toarne in ea rachiul cel bun de la Iordan. Ii tremurau carnurile pe solduri si creturile obrajilor. Se intoarse gafaind, ca sa ieie masuta cu trei picioare. Ochii ei mici nu paraseau o clipa pe nevasta lui Lipan. Se aseza iar pe laita. Vorbi cu glas schimbat:
- Daca va fi nevoie, se poate trimite spre acel loc o pasere, care striga noaptea si are ochi de om. E mai greu si-i cu mare primejdie, dar se poate.
- Sa moara dusmanca? Baba incuviinta, apasandu-si barbia in piept. Vitoriei i se batu inima, cu toate acestea hotari cu tarie in sine moartea femeii cu ochii verzi. Se crezu datoare catra sfant si catre Dumnezeu, sa deie o lamurire:
- Intai am sa fac rugaciunile cele de cuviinta la Maica Domnului, zise ea. Dupa aceea am sa tin post negru douasprezece vineri in sir. Pan-atunci, poate mi se intoarce omul.
- A da Dumnezeu suspina subtire, c-un glas iar schimbat si cu totul strain, baba Maranda. Cand se gasi iarasi afara, Vitoria privi in cer nourii subtiri prin care razbatea slaba lumina de luna. Glasul catelusei, in urma, avea un fel de scartat de fierastrau, il asculta pana ce-i ramase numai in urechi, ca o zvacnire. Atunci de pe mormintele tintirimului, trecu falafaind moale pasarea aceea despre care ii vorbise baba. Nu-i era frica: se stia curata si cu dreptate, totusi grabi pasii. Vantul contenise deplin si s-auzea in vale vajaitul Tarcaului. La casa ei gazornita era stansa. Intra pe portita si gasi in vatra de-afara carbunii sub spuza. Atunci se impiedica de ceva moale. Era cat pe ce sa cada. Dadu cu batul. Glasul lui Mitrea, din tohoarca, izbucni somnoros:
- Care-i acolo, mai? Vitoria rase singura, fara a raspunde. Argatul se zvarli in sus cu alt racnet sugrumat:
- Care-i acolo? Impunse cu capu-nainte, spre poarta. Se opri fara sa vada pe nimeni.
- Ce este, Mitre? intreba gospodina.
- Care-i acolo, mai? striga argatul iarasi, apoi se intoarse catre femeie:
- Vad ca nu-i, s-a dus.
- Cine?
- Cel care-a fost. L-am vazut cum te vad. Am strigat la el, pana ce-ai iesit dumneata, s-acuma nu-i, parc-ar fi intrat in pamant. Asta mi s-a mai intamplat o data in munte. Sa stii ca nu-i lucru curat.,
- Bine, bine: vara-te iar in tohoarca, Mitre, si intoarce-te pe partea cealalta, ca sa nu ti se intample nimic.
- Care-ai fost, mai? striga iar, mai moale si cu indoiala argatul. Apoi se scarpina la subsuora, ridicand cotul. Vitoria radea, in casa se aprinsese lumina.

— Dumneata esti, mamuca? intreba Minodora din umbra prispei. Adormisem si m-am spariat auzind racnet.
— Cum sa nu racnesti cand vezi pe Cel cu coarne? mormai Mitrea. Trebuie adus popa Danila sa ceteasca si sa stropeasca cu aghiazma. Ma duc sa dorm de ceea peste gard. Taraind tohoarca dupa el ca pe-un mort, trecu in partea cealalta a intunericului. Stapania intra in casa, aprinse candela si se inchina la icoane. Apoi cele doua geamuri clipira si ramasera lucind slab. Catra sarbatorile de iarna, Gheorghita veni de la apa Jijiei, unde lasase oile in perdele, in sama baciului celui batran Alexa. Nechifor Lipan nu se aratase inca acolo, ca-n toti anii, dupa legea pe care el singur o intocmisse, feciorul urmase porunca mamei din ravasul alcatuit de parintele Danila. Vitoria il primi cu mare bucurie si-l saruta pe amandoi obrajii, dupa aceea trecu in alta odaie si se incuie pe dinauntru, ca sa poata plange singura, indata insa isi aduse aminte ca feciorul ii vine de pe drum lung, ca-i trudit si mai ales flamand. Veni iar catra el, cu pita proaspata si cu un harzob de pastravi afumati. Trimese pe Mitrea la domnu Iordan crasmaru, s-aduca oleaca de rachiu de cel bun si-i ceru lui Gheorghita sa-i spuie toate.

— Sa intri pe dindos! ii striga ea din urma argatului. Se intoarse pe marginea lavitei si se pregati s-asculte. Gheorghita era un flacau sprancenat s-avea ochii ei. Nu prea era vorbaret, dar stia sa spuie destul de bine despre cele ce lasase si cele ce vazuse. Avea un chimir nou si-i placea, vorbind, sa-si desfaca bondita inflorita si sa-si cufunde palmele in chimir, intorcea un zambet frumos ca de fata si abia incepea sa-i infireze mustacioara. Vitoria il admira din cealalta parte a masutei, Minodora se cuibarise pe un scaunel, jos, gata sa sara de cate ori trebuia ceva. Afara se vedea padurea usor ninsa, subt un cer albastru si insorit de moina.

— Acolo-s toate bune?

— Toate. Am gasit stuh nalt si voinic. Am durat perdele ca pe trei ierni. Am sapat bordeie. Dinspre partea banilor am impacat pe toata lumea. Acolo inca nu-i iarna si oile mai gasesc verdeata in bahna. Dintre stapanii locului unii faceau gura, da Alexa baciul a stiut ce sa le raspunda, caci el e om purtat si se gaseste a cincizeci si cincea oara la Jijia si la Prut. Pe urma am numarat oile si Alexa baciul le-a insemnat la rabus. Eu le-am scris in condica la mine. Iar mos Alexa radea. Zice ca de cand e el n-a vazut oi scrise in condica. Fata indrazni de pe scaunasul ei:

— Ce fel de oameni sunt pe-acolo?

— Oameni ca toti oamenii, rase flacaul.

— Hori sunt?

— Sunt. S-apoi m-am suit in tren s-am mers, s-am mers, pana la Piatra. Femeile stiau ceva nedeslusit despre tren. Nu indraznira sa ceara mai multe lamuriri. Tacura un rastimp. Statea intre ei o intrebare crancena. Vitoria lasa sa-i treaca valul care o inabusea si zise incet, privind spre lumina de-afara:

— Inca n-am primit nici o stire de la tatu-tau. Gheorghita aseză domol lingura langa strachina si impinse deosept panea coapta anume pentru el. Se uita si el pe fereastra. Drumusorul cotit era pustiu.

— Ce sa fie, n-am inteles, urma nevasta. M-am sfatuit cu parintele, am platit slujbe. Mai astept putin, sa vad hotararea de sus. Ma gandesc in fel si chip si am un vis, care-mi mananca sanatatea si ma imbatraneste. Mai stau pana ce gatesc de postit cele douasprezece vineri. Fiind singuri aicea in sat si fara neamuri, trebuie sa te trimit pe tine, ca un barbat ce esti, sa-l cauti si sa-l afli.

— M-oi duce, raspunse Gheorghita cu indoiala. Se poate sa i se fi intamplat ceva.

— Ce sa i se intample? raspunse aprig nevasta. Sa-i fi facut farmece vreo muiere, cum spune baba Maranda, eu n-as crede. Acuma am inteles ca demonul acela, daca-l are, e un prost. Ori ii prost, ori n-are nici o putere, de-o lasa pe dansa amarata, calica si lipsita de toate. Daca ar avea putere sa-l stie unde-i, ar avea putere sa-l si intoarca. N-ar mai fi nevoie, cum ma sfatueste ea, sa cerce vraji si semne asupra mogaldetelor de ceara, sa le impunga ochii si inima ca sa raspunda impunsatura in ochii si inima aceleia. Visul meu e semn mai greu. Tu spui bine: i s-a intamplat ceva la care ma ingrozesc a gandi. Mai bine sa fie ce zice baba, decat ce arata visul meu.

— Ce spune baba Maranda si de care vraji e vorba? intreba feciorasul si ramase uimit, cu gura usor cascata.

— Cum nu stii, baiete, asa sa nu te stie nacazurile si bolile. Graiesc si eu ca si cum as fi singura, imi inchipuesc ca stiu si altii. Caci si ziua si noaptea eu nu ma gandesc la alta. Trebuie sa te duci si sa-l cauti pe tatu-tau, alta nu-i nevoie sa stii.

— M-oi duce, daca spui, dar e bine sa-mi arati ce si cum, ca sa stiu ce sa fac. Vitoria il privi clipind, il vazu sfios si nesigur, pe cand ea era plina de ganduri, de patima si durere. Ofta cu naduf si incepu sa stranga masa,

cu miscari smucite. Fata voi sa-i ajute, ea o dadu la o parte cu cotul. Baiatul se inchina la icoane multamind lui Dumnezeu pentru masa, apoi iesi in sat ca sa intalneasca prietini si sa intrebe vesti despre fetele cu care se afla bine. Stapania casei il urmari cu ochii pana departe pe hudita, dupa aceea, langa vatra, cu coatele pe genunchi si cu tamplatele in palme, se cufunda in starea ei obisnuita. In inchipuirea ei, banuiala care intrase intr-insa era un vierme neadormit. Se desfacuse incet-incet de lume si intrase oarecum in sine. Din fata nadejdi pe care si-o pusese in singurul barbat al casei, intelegea ca trebuie sa deie inapoi. Asta era o mare mahnire. Poate se astepta la dansa. Totusi va gasi un mijloc ca mintea ei sa ajute si bratul lui sa lucreze. Fiinta ei incepea sa se concentreze asupra acestei umbre, de unde trebuia sa iasa lumina. Era ceea ce se numeste o problema cuvant si notiune cu desavarsire necunoscute unei muntence. Timpul statu, il inseamna totusi cu vinerile negre, in care se purta de colo-colo, fara hrana, fara apa, fara cuvant, cu broboada cernita peste gura. Sarbatorile si petrecerile solstitiului de iarna i-au fost pentru intaia oara straine si departate. Urarile de Anul Nou, capra si calutul si toata zvoana si veselia cotonoului acelui din munte le respinsese de catra sine. Izolate de lumea din vai, randuri dupa randuri de generatii, in sute dupa sute de ani, se veselisera de cresterea zilei si inceputul anilor, toate urmau ca pe vremea lui Burebista, craiul nostru cel de demult, stapaniri se schimbaseră, limbile se prefa-cusera, dar randuielile omului si ale stihilor staruisera, asa incat se cuvenea ca si copiii sa-si aiba partea lor. Ea insa se socotea moarta, ca si omul ei care nu era langa dansa. Abia acum intelegea ca dragostea ei se pastrase ca-n tinereta. S-ar fi cuvenit sa-i fie rusine, caci avea copii mari, insa nu marturisea asta nimanui, decat numai siesi, noptilor si greierului din vatra. In ziua de Boboteaza, cand parintele Daniil Milies a binecuvantat fantanile si izvoarele si toate apele, padurea de pe Magura era imbracata in promoroaca. Cerul se boltea verde, rapile erau pline de troiene, drumurile la Bistrita erau inchise. Era insa intr-a saptea vinere de post si Vitoria hotarase, in singuratatile ei, un drum la Piatra si la manastirea Bistrita.

— Oamenii spun ca promoroaca in ziua de Boboteaza arata an imbielsugat II zise Gheorghita, pe cand se intorceau de la biserică.

— Asa se spune, ii raspunse maica-sa, dar sa stii ca pentru noi nu mai poate fi nici bucurie, nici bielsug. Ochii flacauasului se intristara, in iarna aceea toate petrecerile ii erau inveninate.

— Sa pregatesti cu Mitrea sania, ii zise Vitoria. S-o umpli cu fan, sa pui s-un sac de orz pentru cai. Mani dimineata ne ducem la Piatra.

— D-apoi om putea razbi, mamuca?

— Om cerca, cine nu cearca, nu izbandeste.

— Si asta-i adevarat, raspunse el mahnit in sine, caci nu se mai putea bucura de hora de a doua zi.

— La joc s-a duce sora-ta, zise munteanca, privindu-l cu coada ochiului. A spune ea mandrelor vorbe bune si noi ne-om duce la datoria noastra. Mama asta trebuie sa fie farmacatoare, cunoaste gandul omului cugeta cu mare uimire Gheorghita. Cum ajunse acasa, se duse incruntat la casuta vitelor si alese la o parte doi caluti pagi, care se imparecheau bine la umblet si erau cei mai buni la ham. Le dadu orz intr-un caus si le descurca de scai coarnele si cozile. Apoi izbi intr-o parte cu piciorul sania cu oplene s-o impinse la gura podului cu fan. Pregati toate singur, fara Mitrea, ca sa-si ieie de-o grija, si se gandea la multe lucruri bune peste care a avut el stapanire in munte cat a fost copil. Paraful cu bulboanele au fost ale lui. Potecile la zmeura si mai sus la afine, cand oculea asa, de bunavoie, umbland dupa turmele ciobanilor. Povestile la stana, sara, cand invaluie focul limbi sub spranceana padurii. Stia sa cheme in amurgit ieruncile si capriorii. Toate acestea i le aducea aminte miroslul de fan, in care pluteau vara si copilaria. Cum se risipeste mireasma in ger, asa s-au dus toate. Acuma a intrat la slujba grea si la nacaz. Se vede ca tatu-sau Nechifor va fi cazut pe undeva s-a pierit, ori l-au omorat hotii. Pentru o tinereta ca a lui cade grea sarcina gospodariei. Si maica-sa asta s-a schimbat. Se uita numai cu suparare si i-au crescut tepi de aricioaica. Cand intra el in casa, Vitoria inalta frunta de langa vatra.

— Nu te uita urat, Gheorghita, ca pentru tine de-aici inainte incepe a rasari soarele. Ce-o fi vrand ea sa spuie? se intreba el, fara a da raspuns.

— Eu te cetesc pe tine, macar ca nu stiu carte, urma femeia, intelege ca jucariile au stat. De-acu trebuie sa te arati barbat. Eu n-am alt sprijin si am nevoie de bratul tau. In glasul maica-sii tremurau lacrimi. Gheorghita simti o usoara induiosare, totusi nu i se putea alcatui in minte nici o vorba de mangaiere. A doua zi, sambata, plecara la rasaritul soarelui, invalidi in cojoace. Vremea era linistita si blanda dar drumul greu, caci partiile nu

erau bine rupte. Caii luptau cu mare vrednicie, intr-o vreme Gheorghita lepada cojocul si trase de sub fan lopata de lemn. Incepand batalia cu troianul, deodata simti in el putere si indarjire si nu se opri pana ce nu-l birui ca pe-o fiinta. Privi spre maica-sa, o vazu zambind si intelese ca i-a dat raspunsul pe care nu-l putea gangavi in ajun. Femeile-s mai viclene, cugeta el apucand iar haturile, ele-s mai исcusite la vorba, iar barbatii isi mai prosti, insa mai tari de vartute. Asta tot maica-sa o spuse se candva. Abia catra amiaza ajunsera la apa Bistritei. Trecuta pe pod de gheata si gasira cale lucie spre targ. Abatura spre stanga, la manastire, si poposira tocmai la slujba de sara, intre lumini si cantari. Toti monahii erau in strane, cu camilafcele aplecate, si slujea parintele arhimandrit Visarion staretul. Flacaul ramasese in urma, ca sa puie la adaptost caii. Munteanca isi lepada cojocul langa usa de intrare si inainta sprintena, numai in sumaiet, pasind moale pe covor cu opincile, in fata iconostasului se opri si saluta pe sfinti cu mare infrangere, aplecandu-se adanc, cu mana dreapta pana la pamant. Facandu-si cruci repetate, isi murmura gandul care o ardea. Trecu la sfesnice si aseză faclioarele de ceara pe care le adusese de acasa invalite in naframa. Cu naframa aceea batuta in fluturi de aur trecu la icoana cea mare si mai de capetenie a manastirii, catra care avea a-si spune ea nacazul indeosebi. Sfanta Ana o privi dintr-o data prin fum de lumanari si munteanca ingenunche si-i saruta mana. Stand umilita si cu fruntea plecata, ii darui naframa, c-un ban de argint legat intr-un colt, si-i spuse in soapta taina ei. II spuse se si visul, si ceru raspuns. I se dadu sfintei cu toata fiinta, ca o jertfa ranita, si lasa sa cada pe naframa lacrimi. Dupa aceea se ridica fara sa vada pe nimeni si trecu in usa din stanga a altarului, asteptand umilita, cu mainile incrucisate sub sani si cu fruntea inclinata. Auzi un glas bland. Simti ca-i chemata. Deschise privirea spre altar si vazu pe prea sfintitul Visarion. Indata ingenunche si-i saruta poala straiului. El isi puse mana pe crestetul ei. Era un ieromonah batran si uscat, cu barba alba.

— Parinte, am venit pentru intrebare si sfat Sopti ea.

— Te-ai inchinat sfintei Ana?

— M-am inchinat.

— Asteapta II hotari parintele arhimandrit. Ea ramase in neclintirea ei, asteptand. Dupa sfarsitul sfintei slujbe, monahul ii porunci sa vina dupa dansul. Sui treptele la staretie si mai astepta o vreme intr-o odaie nalta, cu canapele, mese si alese podoabe. Un parinte starete e ca s-un boier mare Incuviinta ea, fara a indraznira se aseză. Veni prea sfintitul Visarion. O intreba de unde-i. Isi aducea aminte ca a mai vazut-o la sfanta manastire cu sotul ei.

— Da, sfintite parinte, atuncea am venit cu barbatu-meu pentru o boliste care daduse in oile noastre la camp. Si sfanta Ana ne-a izbavit. Acuma, sfinte parinte, am venit pentru sotul meu, care s-a prapadit. S-a dus dupa o cumparatura de oi. A plecat pe la Samedru, si nu s-a mai intors. Povesti parintelui Visarion toate, cu vorbe cam multe. Batranul o asculta, dand incet din cap. Era trudit, ii era somn, insa o asculta cu bunavointa.

— Ai dat de veste la stapanire?

— Care stapanire? La noi nu este nici prirnar, nici jandar. M-am plans numai parintelui Danila. S-acuma am venit si m-am jaluit sfintei Ana.

— Bine-ai facut, nevasta. S-asteptam. Sfanta Ana are sa puie cuvant la scaunul imparatiei celei mari. Iar in acelasi timp dumneata du-te la stapanirea pamanteasca in Piatra. Du-te la politai si la prefect si spune-le intamplarea, ca sa faca cercetari.

— Inteleg, raspunse Vitoria, m-oi duce si la dansii, dar nadejdea mea cea mare e in alta parte.

CAPITOLUL 5

Noaptea aceea, a privegheat intr-o odaita de sub staretie, dupa ce a stat multa vreme de vorba cu femei venite din locuri departate, intr-un tarziu, ele s-au dus la culcusurile lor. A intrat Gheorghita si s-a lasat intr-un cot pe-o laicioara: A adormit indata, parca ar fi trecut spre alt taram intr-o imparatie fericita. Ea ramase singura, subt candela si subt icoane, gandindu-se atintit ce are de facut a doua zi. I se parea lucrul cel mai greu, sa gaseasca anume ulta dintre atatea de multe, si, pe acea anume ulta, anume casa cu mai multe randuri, in toate odaile sed la mese oameni cu condeiele dupa ureche si scriu. Iar intr-anume odaie sade cel care-i mai mare, primar, ori prefect, ori politai. Se uita incruntat si-i gras si barbos. Tot isi scoate ciubucul din gura si racneste la cei mai mici. Cand il aud, cei de prin odai pleaca fruntea si scriu mai harnic, tragand cu coada ochiului unul la altul si facandu-si semne. Acolo vra sa zica e stapanirea imparateasca. S-asă in toate targurile sunt slujbasi, primari, prefecti si politai, pana la Bucuresti, si la Bucuresti sta pe tron regele si da porunci tuturora. Bun lucru neaparat, sa fie asemenea randuiala, toate sa se faca dupa porunca si sa se scrie ce s-a facut. Asa se cunoaste prin targuri cine cumpara vite si cine vinde, si care incotro se duce. La Dorna de-asemeni, Nu-i ca in sus pe Tarcau, unde oamenii traiesc cum au apucat si cum ii taie capul. Daca faptuiese unul o pozna, ori o moarte de om, se duce prin stancile muntilor si se hraneste cu zmeura ca ursii, pana ce-l alunga la vale iarna Atuncea-l prind oamenii, il leaga si-l dau pe mana stapanirii devale. Adevarat ca pana la nacazul acesta care s-a abatut asupra casei ei nici nu i-a pasat si n-a avut nevoie de nici un fel de slujbas al mariei sale. Si-a vazut de gospodarie si de oi, a vandut branza, a dat in mana perceptorului vama si birul s-atat. Si chiar asta era mai mult treaba omului. Nechifor Lipan le cunostea pe toate si stia orisicand la ce usi sa bata si la ce slujbasi sa se infatiseze, caci el umbla din tinereta in tara cealalta de devale, ea insa, ca o femeie, ramasese in salbaticie. O ajungea mintea ce are de facut, insa fata de o lume necunoscuta pasea cu oarecare sfiala. Dupa rasaritul soarelui, a doua zi, a fost in Piatra. Targul il mai vazuse, la iarmaroace, insa il stia dinspre alte parti, a imbulzelilor de lume, a petrecerilor, a crasmelor unde-i batelistea muntenilor. Poposi cu flacaul la un han siut. Au poftit carne fripta la gratar si pane alba s-au baut o garafa de vin. Cum a deschis gura sa intrebe, Vitoria a aflat indata unde poate gasi pe domnul prefect. Asupra unei trebi care s-a petrecut in afara de targ, in hotarele tinutului, numai prefectul are putere. A lasat sania cu flacaul la han si s-a dus singura. A nimerit. Daca ai gura sa intrebi, nimeresti orisiunde. A gasit o casa mare si frumoasa cu mai multe randuri. S-a simtit indata cu inima linistita cand a vazut umbland pe acolo oameni imbracati ca si prin partile ei. I-a intrebat, i-au spus ca acolo sunt si judecatorile unde se judeca pricinile. Si acestea le stia de la Nechifor Lipan, dar se apropiua intaia oara de ele. S-a suit sus la randul al doilea, pe trepte largi. A intrebat-o un aprobatran pe cine cauta. Cauta pe domnul prefect.

— Tare bine, s-astepte pana ce i-a veni randul. Asteapta, isi face socoteala in minte cum sa spuie, cu vorbe mai potrivite, intamplarea. I se inegureaza privirile cand intra intr-o odaie frumoasa si scumpa. Prefectul nu-i nici barbos, nici nu fumeaza din ciubuc, nu-i nici incruntat. E un barbat tanar, cu obrazul ras, cu parul scurt, pieptanat in doua parti. Cu straie cernite. Dar zambeste, caci n-are grijile ei. Fara a se misca din locul lui, se uita la munteanca. Isi potrivise in graba casanca de matasa, isi lepadase cojocul. Nu mai era tanara, dar avea o frumuseta neobisnuita in privire. Ochii ii luceau ca-ntr-o usoara ceata in dosul genelor lungi si rasfrante in carligase. Simtindu-se admirata, femeia isi regasi indata infatisarea pe care o avea cand se uita in oglinda, c-o lumina abia simtita de ras.

— Despre ce-i vorba, nevasta? Ce vant te-aduce? intreba omul stapanirii. Se juca, privind-o, c-un cutit de os.

— Nu m-aduce vant bun, domnule prefect. Mi-a plecat sotul de-acasa acu saptezeci si trei de zile si inca nu s-a intors. S-a dus la Dorna dupa niste oi. Nu mi-a scris, n-am aflat stire de la nimeni. Stau asa, il astept si nu vine.

— De saptezeci si trei de zile? E cu putinta? S-a dus sa cumpere oi? Avea bani?

— Avea, ca sa plateasca ciobanilor de la Rarau.

— Si n-a dat nici un semn?

— Nici unul.

— Atuncea l-au pradat hotii si l-au rapus.

— Alta nu poate fi Sopti munteanca, lovita in inima, asa imi arata si visul pe care-l am intruna.

— S-ar putea sa fie si altceva.

— Intr-adevar, poate sa se fi oprit la o casa straina. Acuma as dori sa fie asta. Prefectul clatina din cap, privind-o putintel piezis. Avea un spasm de plans, pe care-l inghiti indata. C-un deget lepada pe rand

lacrimile din ochi.

— Trebuie să dau ordin ca să se cerceteze, vorbi el cu bunavointa. Sa-mi faci o plangere și să mi-o aduci. Femeia dadu din cap de sus în jos.

— Ai inteles?

— Am inteles.

— Sa pui pe un slujbas de-aici, ori pe un avocat, să ti-o scrie, să-i lipesti timbru, și să mi-o aduci ca să scriu pe dansa rezolutia. Munteanca iar dadu din cap.

— Ai inteles?

— Am inteles.

— Nu fi prea suparata, inca nu stim nimica.

— Ba eu stiu, raspunse deodata intunecata munteanca. Ii sta s-asă bine. Omul stapanirii trase un chibrit și-si aprinse tigara. Vitoria se inclina din umeri, se intoarse, pipai clampa și iesi. Era ametita. Nimene pan-acuma nu-i deschisese lumina inspre locul acela de intuneric, care se cheama Dorna. Desi stiu, icoanele tac. Iata, dintre oameni, slujbasul regelui a fulgerat un cuvant, care-i adevarul. Acest cuvant statea si-ntr-insa, numai nu indraznea sa-l scurme. Pe Nechifor l-au rapus raii. Isi ridică in brate cojocul de langa usa si se uita in jurul. Nu vedea bine din pricina lacrimilor, isi sterse genele de blana aspra. Aprodul cel batran si de treaba o observa in tacere, scarpinandu-si cu aratorul manii stangi barbuta alba. Cu dreapta stapanea clampa de la usa domnului prefect.

— Ce mai vrei, nevasta? Poate ai nevoie de ceva.

— Am nevoie, să-mi scrie careva o jalba.

— Se poate, de ce nu? Ce fel de jalba? Pentru care pricina?

— O jalba, despre omul meu care s-a dus pana-ntr-un loc și de atuncea a trecut vreme și nu s-a mai intors.

— Nu-i usor lucru, dar se poate face. Eu ti-as putea gasi un om mester, dar trebuie să ma duc să-l caut. Slujba mea aici e una și pentru asta ma plateste statul, iar ca să caut ce-ti trebuie dumitale, e alta slujba. Vitoria îl privi zambind:

— Socoti, mosule, ca eu nu cunosc ce am de facut? stiu eu ca trebuie să-ti dau de-un pahar de vin pentru o slujba mare ca asta. Sa nu te superi, dar, mai mult de cinci lei de hartie nu ti-oi da.

— Bine, dar celui ce scrie jalba se cade să-i dai mai mult.

— Aceluia i-oi da zece.

— Dar pentru timbru?

— Oi da și pentru timbre zece. Trebuie lipit pe jalba.

— Bine, ma duc să-aduc pe mester. Cum ti-a scri-o el, poate să ceteasca și Voda și să lacrameze. Are acesta jalbar o intorsatura de condei cum nu se mai afla, atata numai ca-i mare betiv, trebuie să-l caut la crasma. Da dumneata ma astepti aicea, nu te clintesti și pregatesti gologanii. Batanelul ii dadu intai ocol, ca și cum ar fi vrăjit-o, ca să-o fixeze. Apoi lasa clampa și cobori treptele, depanand repede din picioare. Vitoria isi relua infatisarea incrustata și dusmanoasa. Veni jalbarul, cu cizme lustruite, cu varguta alba și cu nasul ros. N-avea palton, umbla fudul fara haina aceasta de prisos. Se arata disprețitor cand auzi ca-i vorba numai de zece lei pentru o lucrare care cere mare pricepere și исcusinta. Vitoria fugă cu ochii ei iuti de la mosnegel, care luase iar in stapanire clampa, la nasul omului fudul, și-si subtie buzele cu indaratnicie. Lasa aprodului pretul pe care i-l hotarase, ca să nu mai fie vorba și sfada in loc strain, isi trase pe manie cojocul și scobori treptele pana in ulta. Dintr-o data luase alta hotarare. S-a duce la un avocat, om cu mai mare stiinta de carte. Ori a punte in sat la Magura pe parintele Danila sa scrie. Nu poate sa fie pe lume scriitor mai dibaci decat parintele. Pe urma parintele stie toate cum au fost și le-a spune cu adevarat, insa daca nu-i multa indoiala ca Nechifor Lipan ar fi fost rapus de hoti, atuncea la ce foloseste jalba? Cine mai poate gasi pe-un om zvarlit cu capu-n jos intr-o fantana? Asta era apa cea neagra din asfintit. Daca nu s-a mai aflat stire, daca n-a mai venit veste nici despre mort, atuncea lotrii l-au pravalit in fantana, intr-asa imprejurare, adevarat ca nimenea nu poate descoperi lesul mortului, daca nu-i o lumina de sus care sa arate. De-aceea tot la sfanta Ana de la manastirea Bistrita, cata sa-i ramaie nadejdea. Vointa sfintei a fost ca astazi sa-i vie o intelegerere. Dupa aceasta intelegerere sfanta ii va hotari intr-un chip oarecare pe unde trebuie sa mearga și cum trebuie sa caute.,

— Unde te duci, nevasta? intreba omul cel sprinten imbracat, atingand-o cu varguta. Ea se opri și se intoarse asupra lui.

— Ma duc unde mi-i voia. Intinde mana sa-ti pun intr-insa hartita asta ca si a mosneagului, si intoarce-te repede de unde vii, ca sa nu te injunghie vreo raceala.

— He! d-apoi pentru atata mi-am lasat eu actele si scrisorile? Crezi c-as merge treaba?

— Du-te degraba ca-i frig Il sfatui munteanca razand. Omul se opri, mormaind o sudalma impotriva unei asemenea muieri cu toane. Asta-i o disperata, o categorisi el si vari in buzunar hartia de cinci lei. Grabind spre han, Vitoria simtea cum o umplu ganduri si hotarari nebiruite. Toate ii veneau fara indoiala de la locul unde ingenunchese si unde ceruse cu durere izbavire. Parca intrau intr-insa odata cu intepaturile fulgilor care o biciuiau, repeziti de vant dintr-acolo. Drumul acela la sfanta Ana si la Piatra i-a fost de cel mai mare folos. Avand intr-insa stiinta mortii lui Nechifor Lipan si crancena durere, se vazu totusi eliberata din intuneric. Cum ajunse acasa isi lasa numai o zi de odihna, apoi incepua pune la cale indeplinirea unor hotarari mari. Toate erau in dosul ochilor acelora aprigi si ieseau una dupa alta. S-a dus la parintele Daniil Milies ca sa puie la cale jalba catre stapanire.

— Parinte Danila, i-a spus ea cu umilinta, eu nu ma pricep cum ar trebui intocmita asemenea jalba, dar sfintia ta stii toate si tare te rog sa pui intr-insa, ca piper intr-o mancare, toate nacazurile care ma ustura. Sa spui asa, cum tot am asteptat degeaba, doar-doar or intelege slujbasii sa umble si sa caute

— Bine, am sa scriu, Vitorie. Stiu eu ce sa spun.

— Atat am vrut, pe urma faca ei ce-or sti, ca eu n-astept de la dansii sprijin.

— Ai dreptate, cel mai mare sprijin trebuie sa-l asteptam de la Dumnezeu.

— Da. Dupa ce trimet jalba, imi ispravesc toate cate am de ispravit si m-oi duce singura la Dorna. Am si primit eu hotarare in inima mea. N-am sa mai am hodina cum n-are paraul Tarcaului, pan ce l-oi gasi pe Nechifor Lipan.

— Atuncea de ce sa mai scriu jalba?

— Asa, ca sa fie, sa stie si altii cat mi-i de neagra inima. Mai am cinci vineri, si pan-atunci vand ce am si strang banii care-mi trebuie, ma spovedesc si ma impartasesc. Dac-a intrat el pe celalalt taram, oii intra si eu dupa dansul.

— Poate pan-atuncea vine vreo stire.

— Parinte, asta n-o mai cred. Adevarul s-a dat pe fata si l-am primit de la obraz sfant. Cuvioasa Ana numai cat s-a uitat la mine si m-a strapuns pana-n inima. De la dansa mi-au venit si hotararile de-acuma.

— Bine, Vitorie, daca crezi, du-te. Asta-i datoria ta.

— Iau cu mine si pe baiet, sa am alaturi o putere barbateasca. Mani dau faurului o bucată de fier sa bata din el baltag si sfintia ta vei face un bine, sa-l blagoslovesti.

— Oi face si asta. Dar ai cugetat ca ai sa umbli drum lung si acolo ai sa intarzii? Ce faci cu fata?

— M-am gandit si la asta. Am o sora a mamei mele calugarita la manastirea Varaticului. Dintre toate surorile mamei, ea traieste acolo, si o cheama Melania. Pun intr-o zi pe fata in sanie cu zestrea ei si ma duc s-o lepad la sfanta manastire, la picioarele matusei mele maica Melania.

— Iti ramane gospodaria asa, de izbeliste.

— Sa ramaie, parinte, c-o intocmesc eu la loc. Las in sama lui Mitrea doua-trei capete de vite, si-i spun asa: Tu, mai Mitre, sa ai grija de ele si alta sa nu faci decat sa dormi pana ce m-oij intoarce eu.

— Asta are sa-i placa mai mult decat orice.

— Parca Dumnezeu l-a ingaduit in lume pentru altceva? Fiinta asta, parinte, a fost ca o pedeapsa a mamei care l-a nascut. Cine stie cu ce-a pacatuit impotriva lui Dumnezeu ori ai sotului ei!

si-a viclenit si si-a apasat barbatul la greu, ori i-a pangarit asternutul, ori a facut asupra lui farmece.

Dumnezeu i-a dat pe Mitrea. De-asă dar s-a bucurat, a inchis ochii si a pierit. Iar eu duc spre sotul meu flacau mandru si voinic. Asta-i dragostea noastră din tinereta pe care i-am pastrat-o ca pe un ban bun. Astfel fiindu-i hotararile, a facut fara nici o schimbare intocmai asa. In ziua de februarie 27, praznicul cuviosului parintelui nostru Procopie, a incarcat in sanie zestrea Minodorei. Fata si cu dansa s-au asezat deasupra si Gheorghita a piscat calutii cei pagi cu sfichiul biciustei. Copila plangea in pumni, iar obrazul maica-sa parca era un portret neclintit. Abia dupa ce a fost iesit din sat pe vale, s-a miscat. Si-a facut semnul crucii rasucindu-se catre soare.

— Fata, a vorbit ea fara suparare, tu sa nu fii proasta si sa nu te bocesti pe tine. Astazi e o sfanta luni si incepem indeplinirea hotararii.

CAPITOLUL 6

Joi, in 9 martie, parintele Daniil a facut frumoasa slujba la biserica pentru cei patruzeci de sfinti mucenici din Sevasta. Dupa geruri lungi, asta era intaia zi de moina. Stresinile picurau si soarele imprastia de deasupra Magurii, pe omaturi, o stralucire orbitoare. Corbi falafaira spre albastre din brazii rapilor si pe urma se intoarsera cu zboruri invaluite si cronicarii, ca sa sparga cu clonturile si sa bata cu aripile ouale inghetate in faur. Vitoria dusese cu Gheorghita frumoase daruri la biserica: colaci, coliva, untdelemn si vin. Asupra lor aprinsese cu mana ei facili. Pe urma se inchinase la toate icoanele si se oprise in preajma altarului. Parintele Daniil i-a dat sfanta impartasanie. A inchis ochii simtind o racoreala de roua in cerul gurii si-n toata fiinta si a ingenuncheat. Nimeni, dintre poporanii de fata, nu cunostea intelesul acelei impartasanii. Se curatise de orice ganduri, dorinti si doruri in afara de scopu-i neclint. Murmurele si cantarile slujbei ii ajungeau ca valuri line la urechi. Platise parintelui trei hartii de cate douazeci, ca sa se roage si pentru calatoria ei. In adevar, preotul, intre celelalte chemari si rugaciuni, a inaltat glas pe care tot numai ea singura l-a inteles, patrunzandu-se de el pana in fundul fiintii. Si inca ne rugam pentru cei calatori Inalta frumoasa cantare parintele Daniil Milies. Vitoria suspina, batu metanie sarutand lespedea de piatra si se inalta in picioare. Pentru dansa slujba era ispravita. Facu semn lui Gheorghita cu ochiul. Puteau sa plece. Mai aveau in ziua aceea o multime de trebi si daraveruri.

- Bate vant Cald, zise ea intrand acasa. Se cunoaste ca purcede zodia primaverii.
- Poate s'avem vremea buna pe cale, raspunse feciorul.
- Ehe, Gheorghita, calea noastră-i lunga s-au sa ne mai bata viscole, caci trebuie sa vie asupra lumii omatul mieilor s-al cocostarcilor. Pan ce ne-ntoarcem noi, se pot intampla multe. Flacaul clati din cap, fara sa raspunda. Mama lui hotara plecarile si intoarcerile. Se vede ca hotara si vremea. El n-avea decat sa se supuie.
- Asculta, Mitre, grai gospodina catra argat, eu am a pleca putina vreme de-acasa.
- Inteleg eu asta, raspunse Mitrea razand. Te duci s-aduci pe stapan de pe unde-i stecesc ochii si petrece.
- De unde stii tu asta?
- Am aflat si eu. Vorbesc unii si altii prin sat. Zic c-ar fi bine sa iei s-un capastru, ca sa-l aduci mai usor. Daca purcezi astazi, apoi pana duminica esti inapoi. Sa n-ai nici o grija, ca pazesc eu casa.
- Apoi se-ntelege, incuviinta stapană. Eu am in tine toata nadejdea. Unde pui tu mana, pune si Dumnezeu mila. Cat om lipsi noi, tu sa stai acolo intre vite si sa dormi. Te scoli si le duci la adapt, le pui sub bot mancare si iar te culci. Sa nu uiti sa mananci si tu, ca sa nu-ti slabesteasca puterile. Vaca cea cu manzat mai are oleaca de lapte. Mulgi si bei. Iar manzatului leaga-i ragila cea cu cuipe pe bot, ca sa impunga pe ma-sa cand a nazui sa suga, si ea sa-l bata si sa-l alunge. Vra sa zica cu laptele manzatului si cu faina din sac si cu ce ti-am mai pus eu acolo, o duci tu aceste trei zile.
- Apoi oi face si eu economie.
- Se-ntelege, nici nu m-astept la risipa de la un gospodar asa ca tine. Iar daca eu intarzii cumva si luni si tu ai vreo nevoie, sa stii ca am spus o vorba parintelui Danila. Sa te duci pe la dansul.
- Ce sa fac la parintele Danila?
- Ti-a spune el, iar tu s-asculti. Pasind in casa, isi lepada langa vatra cojocelul. Apuca clestele, risipi spuza si cladi pe carbuni aschii de brad. Dadu fuga dupa apa, aseză ceaunul pe pirostrii. Puse intr-un harb de ceaun la sfarait slanina si bucati afumate de porc. Lasa asta si incepu a scoate si a cladi pe coltul patului poclazi si scorturi. Gheorghita o privea cu aceeasi mirare pe care o avea de catava vreme pentru maica-sa.
- Ce te uiti asa la mine? zise Vitoria zambind. Acestea si cu altele ai sa le pui desara pe saniuta si ai sa le duci pe intuneric pana la parintele Danila. Raman in sama cucoanei preutese Aglaia. Acu vina si mananca. Rastoarna mamaliguta pe fund, .ad-o la masuta si te asaza. De mani, nu mai avem tihna asta. Cat om umbla s-om cauta, mancarea noastră are sa fie din pumn si in picioare. Flacaul incuviinta si asta, in tacere. Ca sa-si plateasca lipsuri viitoare, inghittea felie dupa felie si intingea in topitura bucati mari de mamaliga pe care le captusea apoi cu branza. Abia intr-un tarziu baga de sama ca maica-sa sta in fata lui cu bratele incrucisate si-l priveste, fara sa se atinga de mancare. Daca-i intr-adevar vrajitoare, cugeta el, apoi eu mananc si ea prinde putere. Femeia stranse blidele repede, le opari si le randui pe polita. Dupa ce aseză cea din urma strachina, intoarse capul. Afara, in batatura, oameni se scuturau de omat. Isi potrivi in pripa broboada si deschise. Gheorghita ramase neclintit la locul lui, ca sa vada ce mai este.
- Bucurosi de oaspeti? intreba parintele bocanind cu cizme mari in tinda.

— Bucurosi. Ma rog dumneavoastră să poftiti. Sarutam dreapta, parinte. După preotul Milies, intra domnul Iordan, crasmarul. După domnul Iordan, își fieră capul, ca să nu se paleasca de pragul de sus, un negustor nalt și subțire imbracat în străie nemtesti. Avea barba și mustați taiate rotunjit și tapos, parca-si puseșe pe jumătate de obraz o masă de arici ros. Stropituri marunte de aceeași coloare îi patau partea neblanita a obrazului, își trase și el din cap caciula și pofti gazdei buna-ziua. Femeia aruncase o privire repede de sus în jos și de jos în sus asupra lui. Apoi întreba, ferindu-si capul:

— Dumnealui e negustorul?

— Dumnealui, răspunse domnul Iordan.

— Eu îs cunoscut și prieten al sotului dumitale, intra deodata în vorba omul cel nalt, uitându-se în juru-i și cautând loc să se aseze, în casa unui prieten eu am să ma asez chiar dacă nu ma poftesc nimenei, dar după parintele Daniil. Întai să se aseze parintele și pe urma am să sed și eu. Eu, nevasta, tin dugheana, crasma și han la Calugăreni. Acolo este totdeauna loc de popas pentru domnul Nechifor Lipan. Găsește o mancare bună, un pahar de bautură și-un pat de hodina.

— Dumneata este domnul David?

— Eu sunt domnul David. Am luat bani de la domnul Nechifor Lipan, dar i-am să dat, pe marfa. Eu i-am fost totdeauna cel dintai musteriu al lui. Să, as putea zice, cel mai bun. Rareori trecea mai departe.

— Bine, domnul David. Când te întorc dumneata acasă, la Calugăreni?

— Ma întorc mâni, cu marfa pe care am să-o cumpăr.

— Atunci de-aici pana la Calugăreni om merge tovarasie.

— Om merge, de ce să nu mergem? Tovarasia e mai bună decât singuratătea. Dumneata ai vrea treaba la Calugăreni?

— Am, ceva mai departe. Negustorul voi să mai întrebă ceva. Apoi se opri, privi în juru-i și tacu.

— Marfa-i în odaia cea mare de dincolo, începu iarasi cuvânt gospodina. Flacăul meu a însemnat pe harta astă cate burdufuri de branza și papusi afumate și piei de miel mi-au mai ramas. A scris și preot, după ce m-am sfatuit cu parintele și cu domnul Iordan. Am lepatăt ceva, ca să nu fie vorba. N-am eu curaj acum să ma neguez. Dumneata cercetezi și numeri marfa și-mi pui banii pe masa. Negustorul privi petecul de hartie, tacu. Inchise dintr-un ochi. Întoarse pe celalalt spre domnul Iordan

— insă el cerceta foarte atent pe gospodina locului.

— Dumneata ai nevoie de toate paralele? Sa ti le pun aicea pe masa?

— intocmai asa. Altfel intarzii o zi, ca să ma duc cu marfa la Piatra.

— Pot să intarzii și două zile.

— Se poate.

— Eu zic că se poate să fie și trei. Pe care negustor l-a vazut dumneata lepatand banii asă, după porunca? Eu vreau să vorbim, să ma conving că marfa îmi convine, că preotul nu se mai poate scădea, să număr banii și să constatăcă am că trebuie. Un negustor se cade să simtă că-i negustor. Dumneata vrei că la regele Pret fix.

— Cum ai spus?

— Pret fix.

— Asă vreau eu, domnul David. Fa o bunătate și treci dincolo cu baietul și cu domnul Iordan și cercetează marfa. Cantarește, socotește. Dacă dumneata este domnul David despre care-mi vorbeste barbatu-meu, apoi stiu că ai castigat destul de la dansul. Mai castiga acu și de la mine. Astă e meseria dumitale, că un negustor ce te află.

— Cateodata am pierdut.

— Atunci nu ești bun negustor.

— Am castigat alta dată. Bine, să fie cum spui dumneata. Ana să vad să-am să socotesc. Ai să mai lasi ceva să facem targul. Domnul David a cercetat indelung marfa. A trecut apoi cu domnul Iordan afară și s-a sfatuit cu el. Isi mangaia cu mana stanga ariciul de pe obraz și cu dreapta sună niste chei în buzuf narui adanc al mantalii de aba roscată.

— Sa-ti spun ceva, domnul Iordan, sopti el venind aproape langă umarul crasmarului, și inchizând ochiul drept, dacă n-as fi ovreii și insurat, și munteanca astă n-ar avea sot, intr-o săptămână să face o nunta. M-ar cununa parintele Daniil. Am luat marfa și ti-am dat dumitale comisionul de care mi-ai scris. După ce negustorul a numarat hartiile de banca și le-a pus clit pe masa, Vitoria le-a ridicat cu atenție și le-a mai

numarat si ea o data. Treizeci si opt mii de lei. Le-a invalit in jumata din gazeta din care le scosese domnul David, le-a varat in tasca ei de piele, a strans cataramile si a poftit pe parintele Daniil sa-i tie tasca pana a doua zi dimineata. Gheorghita urmarea cu mare luare-aminte toate vorbele si purtarile maica-si. Ii placea, dar se mira. Ar fi vrut s-o intrebe de ce da popii banii. Se teme sa n-o prade careva la noapte. Descoperind acest adevar, se veseli si incepu a rade singur. Oaspetii plecasera.

— Apoi n-am eu baltagul pe care mi l-a blagoslovit parintele? intreba el.

— Acela-i pentru altceva, raspunse Vitoria. Catra asfintitul soarelui, negustorul a venit cu sania-i larga, cu doi caluti roibi, si a incarcat marfa. Cele din urma raze lucira in turturii de gheata ai stresinei, apoi in albastrul inalt al cerului. Era liniste si fumurile satului suiau drepte in vazduh. Gospodina facu paturile devreme. Gheorghita ii lasa cuvant ca se duce in sat pana la cantarea intaia a cucosilor. Avea el de facut inspectie la o claca de scarmanat. Vitoria stinse opaitul si ramase in intuneric, dar nu adormi indelunga vreme. Cand se trezi, auzi sunand vantul dinspre amiaza in cercevele ferestrei. Acel sunet cu ciudate modulatii era intovarasit de un racnet intaratat si ragusit. Cunoscu numaidescat glasul lui Mitrea. Sari din pat si-si cauta incaltarile. Apoi isi vari nasul in geam. Se retrase si desprinse cu luare-aminte din cui pusca cu doua tevi, care sta atarnata de curea pe parete, asa cum o lasase Nechifor Lipan. II pipai otelele si trase cucoasele. Trecu, numai in sumaies, la usa de-afara. Atuncea auzi mai deslusit strigatul lui Mitrea. Daduse la vite o dihanie. Toti canii din imprejurimi se desteptaseră si zapaiau. Trase zavorul. Cand deschise, auzi si glasul lui Gheorghita, amestecat cu al argatului, intinse pusca spre stresina si slobozi un foc. In clipa, din cornul de din dos al casei se desprinseră doua umbre omenesti, si se departara in fuga, mistuindu-se in intuneric spre padure. Oamenii de la cele mai apropiate gospodarii soseau intr-ajutor cu zvon. Unii rupeau si desprindeau razlogi din garduri. Mitrea povestea ca pe-o minune intamplarea. Cum lupul sarise peste tohoarca lui si nazuisse la scroafele din fundul surii. Si cum dintr-odata s-au sculat cu manie scroafele asupra lupului, clefaind si palindu-l cu sfarlele, pana ce-a avut el vreme sa puie mana pe par. Avea el un par greu de corn, pe care il tinea langa dansul pentru nevoi de acestea. Cand i-a tras una, lupul a facut hi! ca un om. Cand i-a mai lepatat una, gata a fost. Cum l-au vazut pe o coasta, cei doi dulai au si fost cu coltii in beregata lui.

— Dar de ce racneai asa, daca l-ai doborat? intreba Vitoria.

— Mi-a fost frica tare marturisi razand Mitrea si pali cu botul opincii in lesul lupului. Femeia se uita pe ganduri la dihania zdrobita si-n juru-i urmarea in inchipuire umbrele care-i statusera ca o primejdie aproape, intoarse ochii spre stele, simti sub sumaies vant Cald, si in toate intlegea semne, inca nedeslusite. Cum trecu in casa, aprinse gazornita si puse pe flacau sa incarce iarasi pusca. Acuma se vedea ca trebuie sa ieie cu dansa arma aceasta a-lui Lipan. Cine stie ce pusca va fi fiind!

Poate-a lovit candva om, de aceea-i scurtata cu pilă, hoteste. Lipan o cumparase demult, de la un pribeg, si o tinea pentru vremuri de primejdie. Deci trebuie sa i-o duca cu mana ei. Nu mai simti nevoie sa se hodineasca. Se incalta cu opinci si-si aseză in desagi straie de schimb si ciubotele. Tarnitele cu poclazile, pentru calutii cei pagi, erau gata, cu traistile cu merinde aninate de ciocchine. Sumanele si cojoacele erau insirate alaturi, indata ce trec cei din urma nouri de omat si vin zilele calde, pot lepada cojoacele la un han pe cale si pot ramanea mai sprinteni.

— Dar cat avem sa stam? intreba, cu nesfarsita-i mirare, Gheorghita.

— Nu stam, umblam, pana gasim ce cautam. Alta randuiala n-avem. Nu uita s-ascuti baltagul, ca sa ai mai multa nadejde intr-insul. In zori-de-ziua, vineri in 10 martie, munteanca si feciorul ei au inchingat caii cei pagi s-au incalecat. Au trecut pe la parintele Danila si Gheorghita a adus maica-sa tasca de la cucoana preuteasa Aglaia. Au coborat la crasma s-au trezit pe negustor. Au cerut domnului Iordan rachiu intr-o plosca de lemn. Si cand rasarea soarele, se aflau afara din sat, in lungul paraului, catra apa Bistritei. Pe omaturi moi fasaia austral si cerul era ca floarea de zlac. Gheorghita purta aninat in lat, in dosul coapsei drepte, baltagul. Vitoria potrivise si legase pusca cea scurta dinapoi tainitei. Umblau alaturi inaintea saniei jidovului. Cand izbuinci soarele in rasarit catra Bistrita, intai munteanca si pe urma flacaul isi facura de trei ori semnul sfintei cruci, inchinand fruntea spre lumina.

CAPITOLUL 7

Intr-o vreme, jidovul zise din urma:

— Dumneata, nevasta, după, cat vad eu, esti pornita pe lunga cale. Gheorghita ramase înainte, Vitoria isi struni calul și-l potrivi în latura dreapta a saniei, intreba, fară a privi pe negustor:

— De unde stii dumneata asta? ti-a spus ceva domnului Iordan?

— Parca era nevoie să-mi spui? Vreau să zic că nu-i atât lunga calea, că cotita. Sa admitem că dumneata vrei să te duci la Dorna, că să-ti gasesti barbatul. Astă nu-i mare lucru. Te săi intr-o sanie, feciorul dumitale și un om mană caii și te cara la Dorna. Acum, că mai tine omatul, drumurile-s usoare. Ori, mai degraba, te repezi pana la Piatra, te săi în tren și gata.

— Negustorul are dreptate, clatină din cap Gheorghita, privind înainte.

— De ce am dreptate? rase domnul David. N-am dreptate deloc. Sa zicem că te duci cu sania. Peste trei zile da un dezghet și nu mai ai ce face cu dansa. Dar poate ai să umbla pe margini de rapă, prin locuri unde au fost stani. Cu sania nu poti face nimic, mai ales cand or porni puhoai. Cu calu, poti trece. Vra să zica, dumneata ai pornit cu gand să intarzii, să cauti, să umbli cotind. Flacăul vad că s-a bucurat de tren. În tren esti olog, mut și chior. Eu pana la Dorna vreau să poposesc la hanuri, ori pe la oameni de prin sate, să vad, să aud. Nechifor Lipan poate nici n-a ajuns la Dorna. Femeia asculta, gânditoare.

— Vra să zica, domnul Iordan ti-a spus ce cauti eu.

— Mi-a spus în scrisoare că este buna marfa de vanzare, că ai nevoie de parale, că să-ti gasesti barbatul. Asara, la crasma, am auzit să pe oameni graind. Dar ei suguiesc, că oamenii. Ziceau că Nechifor e dezertor de la nevasta și cand îl vei prinde ai să-l vari în inchisoare. Vorbe. Cand v-ati strâns, neamurile lui să-a dumitale, că să judecati cazul

— Cine a fost de parere să-asteptati atata?

— Oi, domnul David, ofta munteanca, noi n-avem neamuri aici, la Magura. Ne-am dus de la locurile noastre cand eram tineri și ne-am facut aici asezare. Fratii lui Nechifor au umblat tot cu oile. Pe căt am oblicit, au ajuns într-o iarna cu turmele pana la Cram. S-au asezat acolo, la niste imasuri bogate, langa Marea. Zice că sa vie inapoi după vreo cincisprezece ani, numai cu asinii, și pe samarele asinilor numai burdufuri de parale. Eu frati n-am avut, surorile mele au ramas departe încolo, după alti munti, și nu m-am mai raspuns cu ele. Batranii nostri s-au prăpadit și ei. Asa că aicea traim numai noi și cu copiii nostri. Sfatul meu a fost mintea putina cata o am de la Dumnezeu. Am intarziat asteptand. Ce era să fac?

— Asa este, incuviinta negustorul. Acum dumneata ai ajuns să crezi că a pierit acolo.

— De ce?

— Pentru că ai pornit după el. Altfel, cum ai asteptat pan-acuma, puteai să aștepti și de-acu înainte.

— Să astă-i adevarat. Dar eu n-am cugetat că să-ar putea să-l fi lovit hotii pană nu ajunge acolo. Avea la el parale cum am și eu acuma. Era indraznet să umbla și noaptea. Eu am hotarat să nu umblu decat între rasaritul și asfintitul soarelui să să ma alatur pe căt oii putea pe langa oameni. Sunt pe lume destui raii, dar se află și oameni de treaba. Astă-noapte a trimes Dumnezeu o dihanie, că să-mi arate pe doi dintre cei raii. Cum v-am povestit la crasma, au nazuit doi hoti la parale. Am inteles că domnul Iordan e dintre cei de treaba, că n-a zvonit cătra nimeni că paralele sunt la parințele Danila.

— Hm! facu Gheorghita razand în sine.

— Asculta, nevasta, relua negustorul zambind și închizând din ochiul drept. Cu ochiul deschis cătă într-o parte și aratatorul mainii drepte îl tinea înaltat spre ochiul închis. Asculta. Dumneata nu te incurca cu asemenea ganduri. Barbatul dumitale nu-i mort nici pe cale, nici la Dorna. Nevasta își înabusă un tipat usor de bucurie.

— Stii dumneata asta?

— Nu. Ea își pleca fruntea.

— Nu pot săti, caci n-am fost cu dansul. Dar că un om care stau să judec, zic asa, că toate cele de pe lumea astă au nume, glas și semn. Aicea, în stanga pe deal, se vad sapte case de barne, sindrilite și acoperite de omat. Si prin sapte hogeaguri ieșe fum. Ele nu striga, — dar de spus, spun ceva. Mai întai, spun un numar: sapte. Al doilea, spun că-i iarna și gospodarii stau la vetele lor și pregătesc mamaliga și topitura. Daca dintr-un hogeag n-ar ieșe fum, intelesul ar fi altul. Vra să zica toate pe lumea astă arată ceva. Ai auzit dumneata vreodata moarte de om să nu se afle, să le să nu iasa la lumina? Se duc hultanii și corbii să-arată unde zace un trup lovit de banditi. Apă il da la mal dacă-i inecat. Daca-i într-o fantana vine vreme de seceta și fac

picioarele semn celui care se uita intr-insa. Daca-i ingropat, se duce si lupul si scurma. Vra sa zica toate vorbesc: asa le-a randuit Dumnezeu. Toate trec din gura in gura, ajung pana unde trebuie si se afla. Fratii lui Nechifor Lipan, cum ai spus, au ajuns la Cram. E ca si cum ar fi murit. A venit totusi veste despre ei. De la sotul dumitale n-a venit, pentru ca el sta undeva si tine taina. Dac-ar fi pierit, nu se putea ascunde. Eu ti-oi mai spune si alta. Dumneata trebuie sa crezi ca traieste, ca sa ai putere sa-l cauti. Femeia clatina din cap si-si stranse buzele, cu usor disprete.

— Dintre toate cate-mi spui, domnu negustor, eu inteleag ca vrei asa sa ma mangai, ca un om cu inima buna. Sa stii dumneata ca eu am pornit dupa semne si porunci. Mai ales daca-i pierit cat sa-l gasesc, caci, viu, se poate intoarce si singur.

— Bine, zise negustorul si tacu, indemnandu-si caii cu biciusca. Cand ajunsera la Bistrita, soarele batea de la amiaza si stresinile din sat de la Tarcau taraiau, sticind siraguri de margele vii. Bistrita insa avea pod verde de gheata. Treceau pe el sanii cu butuci, umblau oameni cumpanindu-si topoarele. Numai in gura paraului se afla o toplita, unde bolborosea apa scanteind, ca un cuibar al soarelui. Pe malul celalalt-poposira, ca sa-si hodineasca animalele. Vitoria si feciorul mancara langa desagi. Domnu David isi aduse aminte ca avea treaba la un negustor. Dar de acolo unde avea a se duce se vede ca gasise alti doi-trei negustori cu barbile carora isi amestecase si el ariciul lui ros, impletind intre barbi degetele. Asa cugeta munteanca zambind, asteptand si pazindu-i marfa, intr-un tarziu, domnu David se arata foarte grabit, facand pasi mari cu cizmele-i grele prin omatul moale. Scoase traistile de orz de dupa gatul cailor si puse mana pe bici.

— De-acu mergem, zise el. Am vorbit cu niste jidani de-aice, cum e obiceiul nostru, despre toate cate sunt pe lumea asta. Am aflat pretul cerealelor la Galati si la Hamburg si la Pariz. La Dorna n-a fost nici unul in iarna asta. Ce fel de oameni sunteti voi, ca sa nu va duceti nici unul la Dorna? Iaca, asa suntem noi, niste oameni care nu ne-am dus la Dorna. Bine, atuncea sa va deie Dumnezeu copii sanatosi si s-ajung sa va vad intr-o suta de ani. Da un pahar de vin bun mi-au dat, de ce sa spun ca nu mi-au dat? Cel mai bun vin se face aici la gura Tarcaului, din stafide de la Constantinopol.

— Ai stat cam mult, domnule negustor, noi ne grabim, rasari cu indrazneala Gheorghita.

— Aveti vreme, pana ce s-or topi toate omaturile si s-or scurge toate gheturile acestea, inainte de a vorbi despre toate, am imprumutat halaturi si mi-am facut rugaciunea cuvenita. De-acu sa mergem. Pana la asfintitul soarelui, ajungem la gura Bicazului. Acolo poposim, la un crestin om de treaba, imi am eu oamenii mei. La jidovi ma duc sa beau vin de stafide si sa-i intreb daca nici ei n-au avut treaba la Dorna in iarna asta. Daca n-au avut treaba nici ei, apoi atuncea am sa-i sudui. Au, mers asa in lungul Bistritei la deal, incet, pe drum de moina. Munteanca vedea in tovarasul lor om trimes, caci le era de folos. Avea limba agera si scociora prin toate partile. Popasul de sara l-au facut la Bicaz, la han la Donea. Au ingrijit caii, le-au dat orz, au adus intr-o odaie tarhatul s-au stat de vorba cu femeia de gazda si cu crasmarul pana intr-un tarziu. Nechifor Lipan era pentru ei obraz cunoscut.

— Era om vrednic si fudul, zise Donea hangiul, nu se uita la parale, numai sa aiba el toate dupa gustul lui. Nu l-am vazut de mult. Va fi avand treaba undeva la camp. Ori poate cununa si boteaza in sat la el. Dar cum da primavara, iar s-arata.

— De cand nu l-ati vazut? Ispiti munteanca.

— Apoi cam de multisori, cam de asta-toamna. Se ducea in sus, avea bun cal. Domnu David facu semn usurel cu ochiul drept. Munteanca nu mai intreba nimic.

— Dar de ce va interesati? intreba Donea.

— E dator niste parale nevestei acesteia zise domnu David.

— De ce nu-l cauti acasa la el, pe Tarcau in sus?

— Nu-i acasa, l-am cautat si eu. Acu de la dansul de-acasa venim si pana la Calugarenii mergem tovarasie.

— Apoi atuncea unde poate fi gasit? Daca nu-i in munte, e la oile lui in balta, la Prut, ori la Jijia.

— Zice ca s-ar fi oprit la Dorna asta-toamna dupa ce-a trecut pe aici.

— Se poate, avea de negurat acolo oi de la niste ciobani. Daca le-a gasit nutrit pe loc, se poate sa fi stat.

— Stii ceva, ai auzit ceva?

— N-am auzit nimica. Vitoria ofta si-si freca domol ochii cu palmele, potrivindu-si broboada. A doua zi, sambata, au incalecat iar s-au asteptat pe negustor. Iarasi intarzia. Nu-si scoase sania in drum decat dupa ce incepura a curge stresinile fulgerate de soare.

— De intarzierea asta chiar va rog, prietenilor, sa nu va suparati, se apara el razand. E din pricina tocmelilor noastre, a jidovilor, cu Dumnezeu. Azi e sambata si n-avem voie sa umblam pe drum. Numai daca ne aflam pe apa putem merge mai departe, pana unde se ispraveste acea apa. Daca esti pe apa, n-ai incotro. Asa ca Dumnezeu ne-a ingaduit sa ne aflam calatori pe apa. Vazand ca trebuie sa fiu numaidecat desara acasa la Calugareni, am asteptat sa porneasca a curge stresinile si a se topi omatu. Cum a ajuns apa sub sanie, am putut porni. De-acuma tot pe apa merg pana acasa. Vitoria se cruci.

— De unde asemenea randuiala? Ai stat de vorba cu Dumnezeul dumneavoastră?

— Eu nu, dar a stat de vorba cu el un neam al meu de demult, pe care-l chama Moise. Astfel calatoresc eu pe apa pana acasa S-acolo imi iese balabusta inainte cu bratele deschise. Apa ramane afara, si-n casa gasesc vin si mancare calda. Aveti sa gazduiti la mine, daca nu vi-i cu suparare, asa cum gazduia si Nechifor Lipan.

— Pe cat intelegh, ti-a fost de multe ori oaspete.

— Mi-a fost. Are sa deie Dumnezeu sa-mi mai fie. Dupa socotinta mea, ai sa te intorci cu dansul. Au umblat astfel vorbind, au lasat in urma si popasul de amiaza, si pe urma au prins a avea in coada ochiului stang, necontenit, umbra albastrie a Ceahlau lui nins. Acuma acolo, in rapi sorite, scot botul din pesteri ursii, fornaiesc la soare si stranuta, in curand au sa bata din aripi asupra molizilor batrani cucosii salbatici s-au sa se lese pe crengi, ca sa ciuguleasca cucuruzi. Paraiele au prins a suna altfel, cu zvon de clopotei, si sar pe trepte de stanca si gheata si apar din ele aratari de-o clipa jucand, cu rochiti si horbote de spuma. Munteanca simtea si ea in nari, ca salbaticiunile padurilor, mireasma de apa noua. Era trudita dupa doua zile de umblet calare si c-o simtire de placere la gandul unui culcus moale. La Calugareni, nu departe de Piatra Teiului, isi avea asezare, in dosul unei dugheniti s-a unei crasme, domnul David. I-a iesit inainte sotia, numai in carne alba si-n barbie revarsata, si s-a bucurat c-un glas de cantec. Apoi s-a uitat cu ochi holbati la munteanca, vazand-o ca scoate de dupa sa o pusca scurta hoteasca. Vitoria si Gheorghita au intrat intr-o odaita peste sama de calda. Racaul s-a hrani bine. Munteanca a statut in picioare. A cautat o ulcica si a baut apa cu sete, ca sa stanga o arsita. Pe ferestruica se vedea in amurg Piatra Teiului, singuratica, cu gluga , de omat in crestet.

— Sotul meu, se indrepta ea catra gazda, mi-a spus odata povestea stancii acestia.

— Stiu, incuviinta domnul David, este o istorisire cum ca diavolul ar fi rupt candva, noaptea, piatra asta din varful Ceahlau lui s-a adus-o pana aicea in brate, ca s-o lepede in curmezisul Bistritei, sa popreasca apele si sa incece cuprinsul. Dar cum o aducea in zbor, l-a apucat cantarea cea din urma a cucosilor. A lepadat-o si a fugit in pustie, la intuneric, ca sa nu-l fulgere soarele. Dar acestea-s numai vorbe de-a oamenilor.

— Daca se spune, trebuie sa fie adevarat, se impotrivi Gheorghita.

— S-ar putea sa fie adevarat, dar nu-i. Ori diavolul acela avea minte putina. De ce nu s-a intors in alta noapte, sa pravale piatra cu piciorul in Bistrita? Asa, piatra sta aici de pe cand nu erau oameni, nici diavoli, si lui Nechifor Lipan, de cate ori poposea la mine si se aseza la fereastra asta ii venea asa un indemn sa se suie deasupra sa faca un semn cu securea impotriva demonului. Totdeauna ma sfadeam cu el si nu-l lasam. Striga ca vrea sa ieie s-un cofaiel de vin cu dansul, si lautarii. Cum auzeau de una ca asta, tiganii fugeau si se ascundeau dupa casa.

— Adevarat, era om cu hartag la chef, se invoi Vitoria. Mie mi-era drag cand il vedeam asa, cu mare coraj. Nu-i putea sta nimeni impotriva. Odata, venind noi de la Piatra, pe cand eram grea cu Gheorghita acesta, neau iesit inainte oameni manjiti pe obraz cu funingine. Au ridicat ciomegele asupra noastră si au strigat sa lepadam paralele pe care le avem si merindele pe care le purtam. Se suisera spre noi dintr-o rapa, la un corn de drum, pe inserat. Nechifor avea baltag. Numai si-a lepadat din cap caciula, si-a scuturat pletele s-a inhatat baltagul. Atata a strigat: Mai slabanogilor, eu pe voi va palesti in numele tatalui si va pravaleasc cu piciorul in rapa. Aceia au ferit pe dupa niste chitei si s-au dus. De hoti nu se temea: avea stapanire asupra lor. Doar daca l-or fi palit dintr-o lature, prietini, pe furis. Nevasta lui domnul David incepu sa deie din maini si sa vorbeasca intr-o limba straina. Negustorul lamuri:

— Nevasta-mea spune ca numai asa a putut sa-l doboare cineva. Altfel nu. Ii era drag si ei domnul Nechifor. Vitoria isi luneca ochii, c-un zambet subtire, asupra ovreicei. Femeia de gazda mai spuse ceva.

— Zice ca asta-toamna, cand a trecut spre Dorna, era singur si n-avea nici un tovaras. E adevarat ca eu nu l-am vazut. Ma aflam cu marfa la targ. Gazda vorbi iar.

— Zice, lamuri negustorul, ca n-a stat decat putin. A plecat la drum asupra noptii. Vitoria privea pe fereastra

in intuneric si cumpanea in sine acele vorbe. Zice ca avea bani asupra lui si l-a rugat sa nu se duca, dar el n-a ascultat-o si s-a dus.

— Se poate, raspunse munteanca stramband si apasand din buze. Gheorghita se lasase pe pat langa soba si adormise cu fata in sus. Femeia de gazda vorbi iar.

— Ce mai spune?

— Zice ca flacaul samana cu tatu-sau.

— Va fi samanand. Dupa ce ramase singura, facu semnul crucii, marunt si de multe ori, asupra usilor si asupra perinei unde avea sa-si plece capul. Apoi se lasa pe un scaunas cu trei picioare, isi cuprinse genunchii cu palmele si statu aplecata, cu privirea-i de umbra atintita in, necunoscutul dinainte-i. Incerca sa-l opreasca pe Lipan si sa-i intoarca spre ea obrazul, ca sa i-l ceteasca. El era insa tot mai in fund. Peste el se revarsau ape de primavara. Afara picurau stresini. Vantul de la sud susuia cu cresteri si coborari.

— Gheorghita, sopti ea asupra vedeniei, sa-mi raspunzi daca esti cu alta. Flacaul se rasuci si deschise ochii.

— Ai spus ceva, mama?

— N-am spus nimic, raspunse ea, cu ochii atintiti asupra geamului. El o privi un timp si inchise dintr-o data iarasi pleoapele, furat de dulceaata somnului. Vitoria il judeca pe Lipan. Avea ea sa-i spuie multe, si le spunea, fara sa miste buzele si limba. I le spunea din launtru, cu banuieli si suferinti vechi. Altadata il impunse cu vorbe adevarate pentru placerea pe care o avea, el sa-si abata calul in preajma muierilor si sa poposeasca langa ele. I-l paraseră bacii cei batrani, care erau oameni cuminti si iertati de Dumnezeu. Acuma, daca a pierit ii ramasese dator cu acele zambete si cu acele ceasuri. Se implinesc noua ani la Sfantu Gheorghe de cand a sarit ca o gaie asupra lui, sa-i vare cangile in ochi si sub barbie. El o dadea incet la o parte cu bratul si radea. Ea s-a inviersunat mai tare, pomenindu-i de-o rea si de-o sluta de la gura Tarcaului. Acolo-ti faci popasurile si-ti cheltuiesti avereala, il impungea ea cu vorbe indesate, si iar isi raschira cangile. Atuncea el intai a lovit-o. Pe urma a cuprins-o la piept s-a strans-o peste brate. Ea a tacut deodata, ca si cum ar fi murit. I s-a lipit cu fruntea subsuoara. A asteptat dezmiridariile ca o ticaloasa. Acu sapte ani a lovit-o pentru alta. Intr-un an au fost ochi negri, intr-altul niste ochi albastri de nemtoica, intelegea ea intr-o privinta ca, pentru un barbat ca dansul, acelea-s petreceri cum bei un pahar de vin, ori cum rupi o creanga. Ea era deasupra tuturora, avea intr-insa o putere s-o taina, pe care Lipan nu era in stare sa le dezlege. Venea la dansa ca la apa cea buna. Nu poate fi nici ovreica, nici unguroaica cu ochii verzi. El tot cazut undeva trebuie sa fie. Il mai chema o data cu toata fiinta, iertandu-l pentru orice, si Nechifor Lipan nu-i raspunse. In dimineata de duminica incalcea trudita si cu ochii cerniti. Asulta privind in alta parte felurite sfaturi ale negustorului. Rasari atenta numai la socoteli si recomandari de parale.

— Asta-i bine, incuvinta ea. Sa-ti platesc pentru gazduire. Sa-mi dai bani marungi de cateva mii, ca sa-i am la indemana. Nu vreau sa se simta ce am cu mine, ca sa nu ispitesc pe nimeni. Dac-ar fi paralele mele, n-as zice nimica. Mi le ia si pace buna! Dar is paralele lui.

— A cui? Ea raspunse tot din launtru, fara vorbe: A lui Lipan, a mortului, dar raspunse numai pentru sine. Primi paralele marunte, le lega Intr-un colt de naframa si batu cu calcaiele in pantecel calutului pag. Au umblat pana la Farcasa pe soare. Cand au intrat in sat la Farcasa, deodata s-a pravalit de pe muntele cel mare un vant rece, tragand dupa dansul nouri negri si vartejuri de ninsoare. Cand au trecut prin dreptul bisericii, nu se vedea nici in cer, nici in pamant. Vitoria a oprit calul, a descalecat. S-a inchinat spre locasul sfant.

— Gheorghita, vorbi ea, asta-i porunca sa facem popas aici. A descalecat si feciorul. Au luat caii de capastru si au cautat gazda.

CAPITOLUL 8

Nu cunosteau locul. Umblau asa pe ulta cea mare a satului, inaltand nasurile cand spre dreapta, cand spre stanga. Veneau asupra lor aripi cenusii si-i bateau peste ochi. Deodata vartejul trecu si luci soarele. Deasupra se facu albastri, inainte, ca si cum li s-ar fi deschis o alta lume, ulta cotea scurt, si, pe un tapsan, o adunare stransa de oameni se framanta. Cei de la spate voiau sa treaca peste cei dintai. Vorbea cineva, cu glas tare, pe prispa casei. Adunarea se desfacu lasand loc de trecere unui om mititel, negricios, cu capul mare. Parea sa fie o persoana a stapanirii. Purta caciula tuguiata de astrahan si blana cu guler de vidra, inaltand nasul, privi dupa vartejul de ninsoare, care fugea catra apus. Alti oameni veneau pe alt drum, spre aceeasi raspantie. Doi jandarmi, cu pustile pe umar, umblau ceva mai inainte, impingand de umere pe doi pantalonari cam jerpeliti. Purtau paltoane cu manicile prea scurte. Nu pareau jigniti de pozitia umilitoare in care se aflau. Persoana cu caciula tuguiata de astrahan si cu guler de vidra lua o infatisare incruntata. Se opri si lasa pe jandarmi sa-i aduca oarecum la picioare pe cei doi. El era pe tapsan. Jandarmii se oprira ceva mai jos. Vantul statuse deplin. Soarele avea in el ceva copilaresc si vesel. Nimene dintre cei de fata nu se mira de vartej. Toti, ca si Vitoria si ca si Gheorghita, se mirau de cei doi straini.

— Ce-or fi faptuit? intreba femeia cu grija pe unul dintre munteni.

— Nu stiu: are sa-i judece si avem sa vedem.

— Dar cine-i boierul acesta mititel si tantos?

— Om mare. Domnul subprefect.

— Il vad c-o adunare dupa dansul.

— Este, a hotarat adunarea acasa la primarele, ca sa spuie oamenilor porunci de la stapanire. Are sa fie alegere de deputat la Piatra. Vitoria nu stia de acestea. O interesau si mai mult cei doi jerpeliti. Sprijinindu-se de sa, se ridica in varful degetelor, ca sa vada mai bine. Domnul subprefect intreba suparat. Vorbea tare si repezit.

— Ce-i cu indivizii acestia? Unul din jandarmi lamuri. I-au gasit la crasma, intre oameni, c-o jucarie: o musama cu colori si numere. O intind pe-o masa si indeamna pe sateni sa puie parale si sa zvarla zaruri. Daca se potrivesc numerele, platesc, daca nu se potrivesc numerele, pun mana pe paralele oamenilor si le vara in buzunar.

— Aha! De-acestia imi sunteti voi? se holba la ei domnul subprefect.

— Domnule subprefect, se apara unul din ei cu grabire, dand din maini. Era cel mai nalt. Celalalt il privea mai de jos, cu umilinta. Domnule subprefect, va rog sa binevoiti a ma asculta, ca sa vedeti ca in toata chestia aceasta nu este nimic neonest. E un joc de noroc, domnule subprefect. Eu va cunosc pe dumneavostra, domnule subprefect. Dumneavostra sunteti domnul subprefect Anastase Balmez. Va stiu om just. Veti conveni ca putem castiga, dar putem si pierde, intr-adevar, cateodata pierdem, cum s-a intamplat la Hangu. E o afacere ca oricare alta.

— Cum? Ati fost si la Hangu? se mira subtire domnul subprefect Balmez, impungand in sus cu caciula. Eu adun oamenii pentru interesele lor, si voi veniti pe de laturi si-i inselati cu minciunile voastre?

— Vai de mine, domnule subprefect, se poate una ca asta? Noi nu inselam pe nimeni. Avem de-a face cu oameni in toata firea. Le explicam ce este si nu le pretindem numaidecat sa ponteze. Unora le place si ponteaza. Putem noi sa-i impiedicam?

— Las ca va stiu eu. Ia sa-mi spuneti intai cum e jucaria aceea a voastră.

— E cu zaruri, domnule subprefect, si cu numere castigatoare. Un om, care are placere, ponteaza un leu. Daca castiga, ii platesc sapte.

— Intr-adevar, afacere buna. Ia sa ridice in sus mana cei care au castigat. Vad ca nu ridica nimeni mana. Acuma va rog sa binevoiti, cum spune negustorul acesta, sa ridicati mana cei care ati pagubit. Asa de multi pagubasi? Dupa cat vad, ati pagubit toti. Oamenii radeau, agitand bratele. Pentru paralele lor pierdute, aveau cel putin petrecere. Persoana stapanirii lua o infatisare mai severa.

— Sa faceti bine dumneavostra, cinstitorii negustori de parale, sa-mi aratati actele. Cine sunteti? De unde sunteti? Unul dintre jandarmi raporta respectuos:

— Traiti, domnule subprefect, i-am cercetat in privinta asta. N-au nici un act.

— Suntem de la Galati. Pe mine ma cheama Spiru Gheorghiu. Pe tovarasul meu Ilancu Neculau.

— A, sunteti de la Galati. Atunci cunoasteti pe munteni, din port, cand coboara la dumneavostra cu plutele. Vi s-a facut dor de ei si ati venit sa-i cautati aici. Sa-mi aratati autorizatia pentru jocuri de noroc.

- N-avem.
- Atunci, racni subprefectul crescand dintr-o data, sa mi-i duceti din post in post pana la resedinta. Dar mai intai sa le padati aicea banii pe care i-ati sfeterisit de la oameni, ii puneti cu proces-verbal in mana primarului.
- Ce sa faca cu ei primarele? intreba cineva.
- Sa-i imparta la pagubasi.
- D-apoi se mai stie care a pagubit si cat a pagubit? Oamenii iar pornira veselie. Petrecea si Vitoria. Ar fi vrut sa incerce si ea, sa puie unu si sa castige sapte. Vedea ea bine ca si lui Gheorghita ii parea rau ca-i duc asa intre pusti pe cei doi de la Galati. Cu privire la intrebuintarea banilor, oamenii se imparteau in tabere. Unii ii cereau pentru o bute de vin, altii pentru sfanta biserică. Subprefectul iesi in drum, asupra Vitoriei si a lui Gheorghita. Desi era un barbat nu tocmai mare, munteanca se sfii de cautatura lui. Uitase chiar sa i se fereasca din drum.
- Dar cu dumneavoasta ce-i? O intreba pe dansa.
- Nici eu n-am hartii, raspunse ea cu indoiala.
- Ce hartii? Ce hartii? N-avem nevoie de nici o hartie. Nu vad eu ca esti o nevasta de oier de pe Tarcau?
- Adevarat este, raspunse Vitoria zambind.
- Si flacaul ista ti-i fecior?
- Mi-i fecior.
- Nu sta, incalica si du-te acasa, ca te-asteapta barbatul.
- Nu ma duc acasa, domnule, ma duc la Dorna.
- Foarte bine. Te-i fi ducand dupa datorii pe marfa. Vine primavara si aveti nevoie de bani. Du-te sanatoasa. Munteanca socoti ca trebuie sa mai deie o lamurire.
- Eu sunt nevasta lui Nechifor Lipan. Subprefectul dadu din umeri. Nu cunostea. Nici dintre oamenii buluciti care ascultau nu se afla cineva care sa deie semn ca ar fi cunoscant pe Nechifor. Deci era departe si se simti straina. Cel putin avea un folos: parerea barbatusului aceluia, ca s-ar fi ducand dupa bani. Asta-i bine s-o spuie tuturor de-acum inainte, ca sa nu se ademeneasca cineva dintre oamenii rai, banuind altfel.
- Imi place de domnia ta, zise ea zambind iar, cum le despici si le patrunzi pe toate.
- Apoi eu de-o viata traiesc intre munteni, marturisi cu placere Anastase Balmez. Ii cunosc cum imi cunosc nevasta. Vitoria vedea pe unii din dosul subprefectului razand pe sub mustata. Dupa ce trecu el, fudul, auzi soapte, si rase si ea.
- Daca-i vorba pe aceea, atuncea nu ne cunoaste chiar asa de bine. De la munte veni iar furtuna, cu mai mare repeziciune, tesand fulgi mari si moi. Oamenii se risipira chiuind. Vitoria nimeri cu caii sub cel intai adaptost, o sandrama afumata, asteptand sa treaca s-acest val. Dar de data asta valul nu trecea. Soarele parea ca lunecase pe alt taram. Batea ninsoarea, intr-un fel de amurg cenusiu.
- Credeam c-om putea merge inainte, zise Gheorghita. Acu iar trebuie sa cautam gazda.
- Om cauta s-om gasi, vorbi cu liniste femeia. Eu tot am nadejde sa vad lumina. Nu stii ca Dochia isi scutura cojoacele si dupa aceea le intinde la soare?
- Care Dochie? intreba un glas rastit. Un om in cojoc lung, cu mitele atarnand, intra din viscol la adaptost. Cu maini negre si ciolanoase isi smulse din cap caciula s-o scutura de apa. Era un batran carunt, cu sprancenele aspre. Pufnea pe nas. Femeia il cunoscu numai decat ca-i baut.
- Care Dochie? se supara el iarasi, lasandu-se putin din mijloc s-apoi tresarind in sus.
- Baba Dochia ranji Gheorghita.
- Care baba Dochia? Cea de pe munte, ori cea din casa? Vitoria se amesteca:
- Sa nu te superi, mosule. Noi pe baba dumitale n-am vazut-o, nici n-o cunoastem.
- Dochia o cheama.
- Sa fie sanatoasa.
- Sa fie. Dar voi ce cautati aici? Ati intrat asa cu caii, nu va pasa. Ce fel de vorba? Nici nu ma intrebati pe mine, nici nu strigati la baba sa iasa.
- Nu te supara. Ne-om duce. Suntem oameni straini.
- Ehe! Nu merge asa, femeie. Vii de la Tarcau si te duci la Dorna si nici macar nu ti-s caii in buna randuiala. Ba ma supar. Trebuia sa bat la usa si sa strigi la baba sa-ti deie drumu. Sa deschida grajdul pentru

cai sa le puie fan sub bot. Sa v-aduceti in casa buclucurile si sa va hodiniti. Sa va dau o bucate de pane uscata s-un pahar de apa. Atata am, atata-va dau, dar sa nu-mi faceti mie rusine sa stati sub paretele meu. Si caii sa-i potcoviti din nou. Eu is fierar si potcovar, iar potcoavele nu le pot bate decat mani dimineata. Astazi e sfanta dumincica. Am fost la biserică, pe urma am facut oleaca de popas la crasma. Unde-i baba? Mai baba Dochie! Incepui a bate in usa.

— Daca-s suparat, is suparat, ce-mi puteti face? Iesi baba Dochia in prag, cu catrinta si cu camasa inflorita.

— De ce bat in usa, mosnege?

— Ca sa deschizi.

— D-apoi ii inchisa usa asta vreodata? impinge si intra. Vad c-aduci lume straina.

— Aduc. Poate-ti pare rau?

— De ce sa-mi para rau? ii poftesc cu draga inima sa poposeasca la noi.

— Mani dimineata am sa le bat potcoave la cai.

— Le-i bate, da acumă vara oamenii inauntru. Nu-i mai tinea afara, impinge poarta si du caii in grajd. Pana ce le-i aduce tarhatul in casa, eu am si pus de mamaliga.

— Asa am sa fac, dar sa stii ca-s suparat. Vitoria ii facu fata, cu glas placut:

— Mosule cum te cheama?

— Pricop.

— Mos Pricop, oricat de suparat vei fi fiind, eu tot am sa-ti spun ca baba dumitale a fost frumoasa femeie in tineretele ei.

— Adevarat, frumoasa, dar a facut multe rautati. De-aceea-s suparat eu s-acuma si nu mi-a mai trecut. Sa nu care cumva sa indrazniti sa spuneti altfel decat cum vreau eu. Sa stati, sa mancati si sa beti cu mine si cu baba. Mani dimineata va potcovesc caii. De ce-i va fi venit prin minte femeiei lui Lipan, cat isi asezau buclucurile in casa, in preajma focului din hoarna, sa-l intrebe anume lucru pe fierar? Isi lepadase cojocul si-i silise sa se dezbrace si ei de striale groase, ii asezase pe scaunase in preajma focului si le turna rachiu in paharele verzi.

— Mos Pricos, dumneata n-ai mai potcovit cumva cai din partile Tarcaului?

— Ba am potcovit.

— Nu s-a oprit cumva la covalia dumitale, asta-toamna, un om cu un cal negru tintat in frunte?

— Ba s-a oprit.

— Si-ti aduci aminte cum era imbracat acela om?

— Imi aduc aminte. Purta caciula brumarie. Avea cojoc in clinuri, de miel negru, scurt pana la genunchi, si era incaltat cu botfori.

— Acela, mos Pricop, a fost sotul meu.

— Hm! facu mos Pricop, daca-i sotul dumnitale, apoi n-am ce zice, vrednic roman. Numai nu-mi placea ca se ducea la drum asupra noptii. Eu as fi avut placere sa cinstesc cu dansul ca si cu dumneavoastră. Eu cu oamenii din sat de la mine nu cinstesc, dar cu oamenii straini imi place, ca ei is calatori, au necazuri si-i bine sa le stai inainte cu pahar dulce si vorba buna. Dar omul acela zicea ca se duce noaptea, ca se bucura sa umble pe luna. De oameni rai spunea ca nu-i pasa, are pentru dansii pistoale incarcate in desagi, S-a dus si intr-o vreme a prins a canta din solz, ca sa nu-i fie urat.

— El a fost intr-adevar, sopti munteanca, si lepada o picatura din paharut inainte de a bea rachiul.

CAPITOLUL 9

Locuitorii acestia de sub brad sunt niste fapturi de mirare. Iuti si nestatornici ca apele, ca vremea, rabiatori in suferinti ca si-n ierni cumplete, fara griji in bucurii ca si-n arsitile lor de cuptor, placandu-le dragostea si betia si datinile lor de la inceputul lumii, ferindu-se de alte neamuri si de oamenii de la campie si venind la barlogul lor ca fiara de codru

— mai cu sama stau ei in fata soarelui c-o inima ca din el rupta, cel mai adesea se dezmiarda si luceste — de cantec, de prietenie. Asa era si acel Nechifor Lipan care acum lipsea. Asa au intampinat-o in drumul ei pe Vitoria si altii, nu numai mos Pricop. La Borca a cazut intr-o cumatrie. Le-au iesit in cale oameni, au apucat de capestre caii si i-au abatut intr-o ograda. Erau aprinsi la obraz si aveau placere sa cinstreasca pe drumeti si sa-i ospateze. Vitoria a trebuit sa se supuie, sa descalece, sa intre la lehuza si sa-i puie rodin sub perna un costei de bucatele de zahar si pe fruntea crestinului celui nou o hartie de douazeci de lei. S-a inchinat cu paharul de bautura catra nanasi, a sarutat mana preotului, s-a aratat tuturor celor care vreau s-o asculte ca are nacaz c-o datorie de bani de la Dorna, pe care de atata vreme o urmareste si n-o mai poate implini, isi cheltuieste si paralele de nafura ca sa razbata pe vremea asta de iarna. Nici pana la Brosteni nu stie cum a ajunge. Noroc ca are acolo niste cunoscuti de la care a putea imprumuta ceva, ca sa razbeasca pana unde are asemenea interes. Mult se minuna preotul de asa finti fara inima si fara omenie:

— Ne pare rau cand spunem, dar ce sa facem? Trebuie sa spunem si sa marturisim ca sunt intre noi muntenii si oameni dintre acestia cranceni, care-ti calca dreptul tau, care-ti iau banul si nu-ti mai dau inapoi nimica. Apucatori ca lupii asa-s unii dintre ai nostri, ofta sfintia sa. Pe aceia Dumnezeu i-a blastamat sa fie rai, sa prade asa cu uneltiri blajine, ori sa iasa cu toporul la drumul cel mare sa paleasca pe gospodar in frunte si sa-i rapeasca avutul. Muntenii, radea sfintia sa, sunt ori asa ca noi, cu bucurie si cu cantece, s-acestia toti avem sa avem intrare la rai ori dusmani capcauni s-acestia, putini cati sunt, au sa se ieie de mana s-au sa se duca in iad la Caraotchi. Pe dinafara, cerand intrare ba colo-ba dincolo, nu se poate! La noi nu sunt oameni de mijloc.

— Asa am patit eu, cu oameni care au sa se duca in iad se vaita Vitoria, veselindu-se in sine de viclenia ei. La Cruci a dat de nunta. Fugeau saniile cu nuntasii pe gheata Bistritei. Mireasa si drustele cu capetele inflorite, nevestele numai in catrinti si bonditi. Barbatii impuscau cu pistoalele asupra brazilor, ca sa sperie si sa-alunge mai degraba iarna. Cum au vazut oameni straini pe drumul de sus, vorniceii au pus pinteni si le-au iesit inainte cu naframile de la urechile sailor falfaind. Au intins plosca s-au ridicat pistoalele. Ori beau in cinstea feitorului de imparat si a slavitei doamne mirese, ori ii omoara acolo pe loc. Nunta s-a abatut catre drum. Vitoria a primit plosca si a facut frumoasa urare miresei. Arata vesela fata si limba ascutita, desi s-ar fi cuvenit sa fie scarbita, caci se ducea la rai datornici, la Dorna.

— Eu is de loc de la Tarcau, mai spunea ea, si sunt nevasta unuia Nechifor Lipan, care a trecut si el cateodata pe aici si a inchinat poate si el, ca mine, un pahar la nuntile dumneavoastre, in drumul meu eu intai am dat peste un botez, si s-ar fi cuvenit sa vad intai nunta si pe urma botezul, dar cateodata se intampla sa fie altfel. Nu-i nimic nici atuncea, fiind tot de la Dumnezeu. Si mai am o mirare: ca, dupa randuielile cele noua iesite de la stapanire si batute cu darabana si spuse de crainic si la noi in sat, calendarul s-a schimbat. Toti ne-am trezit mai batrani cu treisprezece zile numarand zilele, sarbatorile si posturile dupa moda papistasilor. Acu ar fi sa fim in post, iar dumneavoastre faceti nunta, ca si cum ar fi tot caslegi.

— He-he! au racnit nunii suindu-se in picioare in sanii, dumneata, nevasta de la Tarcau, nu stii pesemne ca noi nu ne dam si vrem sa fim mai tineri cu treisprezece nopti, si noi tinem cu calendarul cel vechi de la inceputul lumii pe carele Domnul Dumnezeu l-a dat lui Adam. Noi nu vrem altfel si facem pe popa nostru cu de-a sila sa se tie de lege. El, saracu, zice cum zicem noi iar altora de prin parti de lume, daca le place sa tie cu nemtii ori cu jidovii, n-avem ce le face. Al lor are sa fie, pe ceea lume, focul cel nestins.

— N-aveti grija, a raspuns munteanca, ca si cei de la Tarcau is cu legea veche. Mie numai sa-mi spuneti, daca puteti, cine-atii vazut un om de la noi calare pe un cal negru tintat in frunte si-n cap cu caciula brumarie. Nu s-aflat nimene dintre nuntasi sa raspunda ca ar fi vazut asemenea om. Numai intre femei s-a ales una care parca isi aducea aminte, dar indata a uitat s-acee. Nunta a pornit inainte si iar s-a lasat pe gheata Bistritei, cu chiote salbatice. In pasul domol al calului, Vitoria cugeta, cu privirile posomorate, isi lamurea gandurile, in putine cuvinte, si catre Gheroghita. Nu putea spune ca-i suparata de asemenea intarzieri. Mai bine sa se amestece asa, cu voia altora, printre lume, ca sa poata mai bine baga in sama si iscodi. Din acestea invata si cum sa se fereasca de adunari, cand va trebui. Bine este, sa fie la vedere cu prietini, decat intr-un ascunzis, cu niste dusmani necunoscuti. Cand is multi, ei te baga mai putin in sama si tu ii poti mai bine

cerceta. Cand is multi, te poti socoti singur, cu nacazul tau, dar cand is putini, impung si te coasa cu ochii. Gheorghita nu intelegea tocmai bine, dar i se parea ca asa trebuie sa fie. Pare ca Nechifor a umblat pe acest drum, cu pace.

— Poate nu ne-a opri nici pe noi nimica rau, s-om ajunge cu bine la locul oilor. Sa vedem ce fel de tara-i Dorna si ce fel de munte Raraul. Au mers intr-adefar bine, cu popasuri potrivite. Cum s-au apropiat de tara Doinelor, Vitoria a inaltat nasul si a simtit in nari ca o mireasca. Nu era nimic decat un vant subtire si caldut de la asfintit, care urma sa topeasca domol omaturile. Ea nu simtea, nimic din afara, o mistuia o arsita dinlauntru si o inabusea. Avea credinta ca aici avea sa aleaga o randuiala noua a vietii ei. Dornele-s numai paraie, numai muntisori cu brazi, numai tapsanuri si asezari de sate. Cate neamuri, atatea Dorne. Neamuri de oameni frumosi si curati, ii placeau Vitoriei. Ii privea in treacat cum petrec la crasma si cum joaca cu mare aprindere si patima, parca in putine ceasuri avea sa fie sfarsitul lumii. Aici in Dorna asta, n-a fost iarmaroc si vanzare de oi, n-a fost nici in sarul Dornei, nici in Dorna Candrenilor, dupa cat se stie de toata lumea care-i fata si petrece, a fost mare iarmaroc si s-au vandut multe oi asta-toamna, in Vatra Dornei. Vitoria pleaca fruntea si priveste trudita in juru-i. Hai sa mearga sa-si caute datornicii in Vatra Dornei.

— Hai, Gheorghita, imbuca ceva de-a calare, caci nu se cade sa intarziem. Om da orz sailor cand om ajunge. Eu de ieri nu mai am liniste si somn. Nu-mi mai trebuie mancare, nu-mi mai trebuie apa. Am ajuns ca la un scaun de judecata a lui Dumnezeu, unde trebuie sa ingenunchez. Cum au purces spre Vatra Dornei, au intrat intr-o stralucire de soare de la amiaza. Era un drum de dezghet si prindea a curge paraie de sub omat. Pe alocuri, pe zapezile batucite, pasii sailor sunau ca pe pod. Iarna se risipea spre toate vaile, clipind, si aburea si spre soare. Un om nalt si desirat, cu cojocelul pe-un umar, cu ciubote de iuft si c-un toiegel cu care se juca din cand in cand scriind omatul, li se tinea de catava vreme in preajma. Mergea si el in pasul sailor. Grabi intr-o vreme si se tinu in dreptul femeii. O intreba dincotro vine si mai ales unde are de gand sa poposeasca. .

— Vin de departe, om bun, si nu ma opresc decat la Vatra Dornei.

— Ai vreo treaba?

— Am, cu niste datornici.

— Da pe mine nu vrei sa ma-ntrebi unde ma duc si ce caut?

— Daca poftesti, pot sa te intreb. Omul era vesel, a ranjit pe sub mustata si s-a desfasurat ca de pe un mosor spre urechea Vitoriei, soptindu-i ceva ca sa n-auda flacaul. Munteanca a batut in grumazul calului cu capatul fraului si a trecut repede inainte, cu obrazul intors spre Gheorghita si lepadandu-i o porunca:

— Trage baltagul si paleste-l. De glasul ei uscat si otravit, atat feciorul cat si strainul s-au spaimantat.

Gheorghita a pus mana pe baltag, omul a sarit santul s-a apucat-o pe o poteca si pe subt o rapa. Radea el singur si se minuna de asemenea aratare. Femeia asta trebuie sa fie de pe alta lume, cele de la noi sunt mai prietenoase, taie cu vorba, nu cu baltagul. Adevarat era ca nevasta lui Lipan se socotea ea singura intrata in alta lume. Privea piezis si cu ura pe un om cum se duce. Dupa aceea isi grabi calul la trap. Intr-un timp, fara sa-i fi aratat nimene anume, cunoscu, dupa spuse, in rasarit, Pietrele Doamnei si Raraul. Dintr-acele singuratati inghetate au venit catra Nechifor Lipan ciobani cu oile. Intrata in Vatra Dornei, Vitoria intreba pe-un negustor care scoase la soare marfa de piele si fier in care parte se afla ultita iarmarocului. Negustorul facu semn, taind cu mana spre dreapta. Femeia isi purta calul intr-acolo, cu ochii intunecosi atintiti. Astfel au aflat un han si au poposit. Si-au inchis tarhatul intr-o chilie si n-au asteptat nici pranz, nici hodina. S-au dus, dupa sfatul hangiului, la o cantelarie, unde au gasit un slujbas cu sapca. Dupa vorba, se parea a fi neamt.

— Poftesc, a salutat el cu mana la sapca, cu ce pot sa fiu la serviciul dumneavoastră?

— Te-am ruga, domnule, a raspuns munteanca cu ochii tulburi si cu inima batand, sa cauti dumneata intr-o condica a dumnitale si sa-mi spui despre niste vanzari de oi care s-au facute asta-toamna.

— Se poate, asta nu costa parale multe.

— Om da cat trebuie. Negustorul care m-a indreptat la dumneata zice sa-ti dau de-un crigel de bere.

— Dac-a spus el asa, bine. Intai sa caut. In ce luna?

— In luna noemvrie.

— Da. Este. In luna lui noemvrie, dumina intaia, Gheorghe Adamachi si Vasile Ursachi au vandut oi trei sute lui Nechifor Lipan. Vitoria a dat un strigat:

— Asta este! Gafaia pripit, privind cu ochii mari pe neamt.

— Poftesc, ma rog, ce este? a intrebat el cu grija.

- Nu-i nimica. Acest Nechifor Lipan este sotul meu.
- Tare bine, asta nu-i lucru de spaima. Nu, ma rog, nu-mi datoresti nimica, adaogi el ferind cu mana intr-o parte bancnota. Eu am baut atunci aldamas si gata. Asta a fost cea mai mare vanzare de la noi. Barbatul dumnitale s-a infatisat, a batut palma, a scos s-a numarat paralele s-a cerut adeverinta. S-au mai infatisat cumparatori, dar nu mai erau oi. Au venit doi gospodari de treaba si nacajiti si l-au rugat sa le lese lor macar o parte din oi. El i-a cinstit si pe dansii s-a raspuns ca le-a da si lor o parte. Au facut invoiala pentru o suta de capete. I-au dat putinul castig omul dumitale s-a aratat galant. Mi-a placut, s-am ramas cu dansul prietin. Poftesc, ma rog, de ce plangi dumneata? Vitoria cazuse pe o ladita, cu fruntea in palme, si suspina.
- Te rog, zise batranul, fii dumneata buna si stai pe-un scaun. Ea se impotrivea sa se scoale din locul ei de umilinta.
- Spune, ma rog, ce este?
- Ea-i spuse indata ce este. Isi stergea ochii cu manicile sumaisesului si graia pripit. Dupa acea cumparatura de oi, Lipan nu s-a mai intors acasa, nici n-a mai dat semn de viata.
- Nu se poate.
- Ba se poate. De aceea am venit pana aici, sa-i caut urma.
- Asta este un lucru pe care eu nici intr-un chip nu pot sa-l pricepe. Am fost si eu de fata. Au despartit o suta de oi. Cu oamenii lui Gheorghe Adamachi si Vasile Ursachi, cu cainii si cu magarii, le-au pornit la vale, ca sa le duca la un iernatic. Cand abia se mai zarea colbul oilor tocmai in fund, au incalcat s-au pornit si ei.
- Cine?
- Prietenul meu Lipan si cu ceilalti doi munteni de care am pomenit.
- Care munteni? cine? de unde?
- Iaca asta nu stiu, A fost o daravela intre ei. Se vede ca se cunosteau. Le-au cantat lautarii, au baut, s-au imbratisat, dupa aceea s-au dus dupa oi. I-am spus: servus si la revedere!
- Adevarat ca, de atunci, nici eu nu l-am mai intalnit. Batranul isi mangaie c-un deget mustacioara tusinata, isi trecu dosul palmei cu barbia rasa cu ingrijire si-si ridica ochii in bagdadie, cautand un raspuns la nedumerirea lui. In bagdadie, nu era decat lampa, cu tilindrul afumat.
- Asta-i tare curios!
- zise el, scuturand din cap. Acasa n-a venit? Vitoria inalta din umeri, jignita de intrebare.
- Poate-i la iernat cu oile.
- De ce nu mi-a trimis rava? De ce nu mi-a venit nici un fel de stire? striga cu naduf munteanca.
- Eu de unde pot sti? Eu nu sunt vinovat cu nimica, zise neamtelui ridicandu-si in laturi palmele. Eu cred asa ca, daca nu i s-a intamplat ceva neplacut, se intoarce el singur acasa. Vitoria holba ochi rai.
- Eu nu inteleleg ce vrei sa spui dumneata.
- Daca nu i s-a intamplat ceva neplacut, repeta mai incet batranul. Gheorghita pricepea ce vrea sa spue slujbasul. I se parea ca maica-sa nu pricepe. Nu indraznea sa se amestece si sa lamureasca. Dar deodata, privind piezis la ochii ei, avu intelegera ca ea de mult banueste toate. Nu numai banueste, ci stie tot. De aceea se si afla ei aici, la Vatra Dornei.
- Acuma ce-i de facut? intreba cu un fel de umilinta slujbasul. Cu manile apasandu-si tamplatele, Vitoria se cumpanea incet intr-o parte si-n alta. Inchisese ochii. Apoi ii deschise si privi in juru-i. Cu mirare, batranul o vazu zambind. Nu intelegea ce gand are.
- De-acu ma duc, il lamuri ea, pe drumul acelor oi. Zici ca s-au dus tot la vale?
- Da, ma rog.
- Tot la vale, inspre un loc de iernat?
- Da, ma rog. Pe cat i-am intelies, au apucat drumul pe Neagra.
- Cred ca ni-a ajuta Dumnezeu si mi-a da miro, sa le-adulmec din urma in urma.
- Da, ma rog, hm! facu batanelul ramanand singur, ca sa se minuneze si mai mult de asemenea muiere ciudata.

CAPITOLUL 10

Cum a facut nevasta lui Lipan calea intoarsa, vremea s-a zbarlit. S-a rasucit vantul si a prins a bate catra miezul-noptii. Dezgheturile au stat. Lumina a slabit in dosul pacelor. Cu aceasta suflare rece in spate si pe sub fuga aceasta de nouri subtiri, cei doi calatori au umblat in tacere ca printr-o tara noua. Abia o vazusera in ajun si acum a n-o mai cunosteau. Caii bocaneau cu potcoavele lui mos Princop prin gloduri inghetate si grunzuri. Drumurile si potecile erau pustii. Ferestrele crasmelor degeaba aratau covrigei uscati si gaturi de sticla cu bauturi colorate. Aveau un aer de parasire si dezolare. Asta insa pentru putina vreme, caci biruinta deplina a soarelui nu putea sa intarzie. Toate stateau ca-ntr-o asteptare. Cand vor porni iar la vale puhoiale, trebuiau sa duca o veste noua. Asa dezlega Vitoria intelesul acestor infatisari schimbante. La marginea celei din urma Dorne, cum intrau, era crasma dupa randuiala. Au descalecat s-au lasat caii unul langa altul, fara sa-i lege, fara sa le deie graunte. S-a ridicat de dupa gratile tejghelei o femeie, care se silea sa opreasca, cu palma, cascaturi somnoroase. Vitoria a poftit o garafa de vin s-a cerut si al treilea pahar. Au vorbit putine lucruri despre vreme, despre nutretul vitelor. Desi somnoroasa, fiind femeie si crasmarita pe deasupra, gazda n-a lipsit sa-si puie intrebarile cunoscute.

- Da dumneavostra de unde veniti?
- Venim din Vatra Dornei.
- Si unde va duceti?
- Ne ducem incolo, la vale. Vitoria a statut putintel la indoiala. Pe urma a marturisit:
- Ma duc dupa un datornic.
- Asa?
- Da. Este o pricina cu niste oi, care au trecut la iernat asta-toamna, catre Sfintii Arhangheli.
- Aha! a facut femeia cu nepassare.
- Pe-aici pe la dumneata, n-or fi facut cumva popas?
- Or fi facut.
- Pricina mea e pentru o turma de trei sute. Si stapanii erau trei, calari unul pe-un cal negru.
- De asta nu-mi aduc aminte. Poate-or fi trecut cand eram eu dusă de-acasa, la o fata care am maritat-o in fundul sarului.
- Dar barbatul dumnitale nu-i aici? Poate va fi stiind el.
- Nu, ca acum-a-i dus el acolo. Pentru-un pahar de vin s-au spus destule vorbe, incheie cu acrime crasmarita. Pe cand incalecau, Vitoria a facut o observatie cu glas destul de tare, ca s-o auda dinlauntru gazda.
- Se vede ca aici nu-i loc de popas.
- Dar de ce-i? a dat raspuns ascutit crasmarita, grabindu-se sa scoata afara numai capul.
- Pe-aicea te uiti si treci, a grait cu buzele subtiate si apasate nevasta lui Lipan. Crasmarita s-a simtit pe loc otravita de asemenea ocara. A iesit cu totul in prag, lepadand cateva vorbe rele. Vitoria n-a mai intors obrazul. Pareau ca n-aude nimic, dar intr-ansa se zbatea naduful. Pe acest dintai dusman il dorea mort si ingropat sub ochii sai. Au mers fara sa schimbe o vorba, pana in celalalt capat de sat, la iesire. Munteanca a strans fraul.
- Iar oprim si iar vorbim? a intrebat cu indoiala Gheorghita. .
- Iar. Ce vrei sa fac, daca asta-i slujba pe care o am? Aici era o batatura larga, cu multe ramasiti ale popasurilor. Crasmarul, om carunt, negrios si subtilistic, nu pareau posac si avea ochi ager.
- Va intoarceti asa degraba? intreba el. V-am vazut trecand ieri. Vitoria il privi cu luare-aminte. Se tangui:
- Ce sa facem? Ma intorc, om bun. Am niste daraveri incurcate. Vad ca dumneata, daca te-oi intreba ceva, ai sa-ti aduci aminte.
- Sa vedem, intreaba-ma. Iaca vinul pe care l-ati cerut, iaca paharele. Dar socot ca sa bei intai dumneata, care intrebi. Si daca ti-oi fi de folos, oi gusta si eu.
- Nu ma-mpunge, omule, grai Vitoria cu blandeta. Sa te fereasca Cel de sus de nacazuri ca acela pe care-l am eu.
- Daca nu mi-i spune ce te doare, nu ti-oi putea fi de nici un folos. Femeia a vorbit de turma de trei sute de oi si de trei oameni calari. Omul isi aducea tare bine aminte, si obrazul muntenescui se insenina putintel. Catra Sfintii Arhangheli Mihail si Gavril, intr-adevar a facut popas mai la vale, pe toloaca, asemenea turma cum o descriea nevasta. Cand ciobanii s-au miscat inspre crasma, au sosit din urma si stapanii, in numar de trei. Da, da! unul era pe-un cal negru tintat si purta caciula brumarie. Acela a dat porunca pentru rachiu s-a cinstit pe

cioabani. A cerut o litra deosebita pentru el si pentru ceilalti doi tovarasi. Afandu-se de fata si parintele Vasile, l-a poftit si pe sfintia sa sa guste cu dansii un paharel. Parintele Vasile nu s-a pus impotriva, vazandu-i oameni cumsecade, si crasmarul i-a pus scaun la masa drumetilor. Nu mult dupa asta, dupa ce-au mai cinstit o litra, omul cel cu caciula brumarie a avut gust sa-i faca parintele o cetanie s-o aghiazma si sa-i stropeasca oile.

— Asta mi-a placut. Si parintele Vasile a trimes sa-i aduca basmaua cea rosa cu patrafirul, cartea si celelalte scule ale sfintiei sale. A binecuvantat turma frumos, s-ajunga cu bine la iernatic si-n primavara sa sporeasca. Cel cu caciula brumarie a scos din chimir s-a platit, ramanand parintele Vasile multamit. Dupa aceea, intr-un tarziu, s-au sculat s-au dat porunca de plecare.

— Cine a dat porunca?

— Tot acel cu caciula brumarie. Acela avea doua parti din oi, si ceilalti doi numai a treia parte. I-am auzit graind si facand socotelile iernatului. Spuneau ceilalti ca au sa traiasca bine oile. Dar am uitat sa va spun ca inainte de a incalica, cel cu caciula brumarie si-a mai adus aminte de o datorie. Mi-a mai cerut o bucată de pane s-a hranit el cu mana lui un cane pe care-l avea. Mi-a placut si asta. Au platit cinstit ce-aveau de platit si s-au dus.

— Tovarasii zici ca erau oameni de treaba si prietini?

— De treaba si prietini. Unul era mai putintel la trup si negricios ca mine. Celalalt mai voinic decat toti si radea des si tare. Avea buza de sus despicate ca la iepure. Mai ales ii placea tare bautura. Multe vorbe nu spunea. Radea si bea. Mester la vorba era cel cu caciula.

— Cel cu caciula brumarie?

— Acela.

— Apoi il stiu, ofta Vitoria. Din pricina lui bat drumurile.

— Vra sa zica ti-i sot?

— Da, mi-i sot.

— S-acuma umbli dupa dansul?

— Ce sa fac? Daca nu umbla el dupa mine, umblu eu dupa dansul.

— Cauta-l bine unde va fi facut un popas mai lung zambi crasmarul. Vitoria dadu din cap, c-o parere de zambet, isi inabusea o intepatura dusmanoasa, intoarse fruntea si-si cauta in san naframa, ca s-o dezlege si sa plateasca vinul. Dupa ce incalecara, Gheorghita saluta pe crasmar:

— Ramai sanatos, domnu Macovei, si noroc bun!

— Mergeti sanatosi. Sa gasiti paguba!

— Acuma si tu! bombani femeia catra flacau. De unde stii ca-l cheama Macovei?

— Cum sa nu stiu, daca asa-i scris pe firma, deasupra usii? Dumitru Macovei.

— Vad ca toti sunteti cu cap si cu invatatura. Numai eu is o proasta. Flacaul tacu. Uneori ii era lehamite sa se mai uite la obrazul maica-sa. Munteanca simtea intr-insa mare neliniste, dar si o putere mare. Binevoind Dumnezeu, dupa staruinta sfintei Ana, a-i da cele dintai lamuriri si cea dintai buna indrumare, jurui in sine lumanari si daruri manastirii Bistrita. O impingea tot catra vale vantul de la spate. Ea baga de seama truda si foamea lui Gheorghita. Dar se facea a nu pricepe tocmai bine. Grabi cat putu spre Paltinis, pe urma spre Darmoxa, pe urma spre Brosteni. Numai cand vedea calutii sfarsiti, se indupleca sa faca pentru dansii popas. Acuma incepeau sa arda ochii ei si sa se stanga ai flacaului. Caii rontaiau cu multamire orzul, varandu-si adanc boturile in traistie aninate pe dupa urechi, se scuturau, pufneau, asteptau apa, ca sa prinda in ei puterea pamantului. Flacaul incepea sa doarma mai putin si sa se traga la fata.

— Asa iti sade mai bine, il incredinta maica-sa, cu zambet rautacios.

— S-or sfarsi ele s-acestea zise Gheorghita.

— Dragul mamei carturar, ii intoarse cuvant nevasta, se vede ca mintea ta e-n carti si-n slove. Mai bine ar fi sa fie la tine in cap. Mananca zdravan si te intreste, nu atat pentru tine, cat pentru baltag.

— Adevarat este, mama, ca eu ceva nu intelegh. De ce-am umbla noi cautand si n-am lasa slujba asta celor care-s platiti anume!

Doar tara are randuieli, politisti si judecatori. Vitoria ii lepada raspuns cu disprete:

— Ce am eu cu dansii? Eu am cu nacazul meu. Fa cum spun.

— Fac cum spui, se invoi Gheorghita, dar avem sa gasim?

— Ce?

— Avem sa gasim pe tata?

— Avem sa-l gasim, de asta nu te indoi. Cu adevarat, urma se gasea din semn in semn, adica din crasma in crasma. Uneori parea ca se stinge, dar pe urma aparea mai incolo. Unde erau crasmari zaluzi, nu se mai putea afla nimic din ce se intamplase cu paisprezece saptamani in urma ca si cum un gest, o privire, un cuvant s-ar putea inmormanta pe totdeauna. Acestia nu-si mai aduceau aminte, cum nu-si aduce aminte piatra pe langa care treci si pe care ai atins-o. Dar iata ca mai departe caciula brumarie se arata iar. Staruia, vie, in amintirea altui om. Dincolo, imaginea brumarie era nedeslusita, dar aparea omul cel cu buza de sus despicata, vorbind putin, razand mult si band vartos. Cel de-al treilea se purta ca o umbra. Trecea si el dar fara sa i se deschida obrazul si faptura. Astfel a gasit vorbe vii la hanul cel mare de la Brosteni. Oile trecusera catra gura Negrei spre Bistrita, suind in vazduh nouri de colb. Un baci burduhos se suise intr-adaos pe samarul unui magarus ca sa-si mai crute puterile. Dintr-o desaga, de pe alt asin, scoteau capul si se uitau la lume trei catei cruzi, iar cateaua cea batrana umbla dedesubt la picioarele magarusului. Au statut copii in priveliste, la marginea caii. Pe urma s-au aratat cei trei oameni calari. Au oprit drept la han, fara sa descalece, s-au poftit cate-o ulcica de vin. Un flacaus a dus ulcelele. Stapanul hanului a iesit in prag. Era un neamt batran si cuviincios.

— Bun vin, tinut cu cinste si bine racit, a zis calaretul cu caciula brumarie catre tovarasii lui. Sa stiti dumneavoastră ca neamtuil ista batran e tata drumetilor. Aceste vorbe erau inca vii si le-a spus neamtuil cel batran Vitoriei si lui Gheorghita. Femeia le-a ascultat cu placere, gandindu-se adanc si privind departe A gasit amintirea celor trei tovarasi calareti si la Borca. Iar de-aici turma a apucat spre stanga, parasind apa Bistritei. Acum Vitoria se abatea iarasi intr-o tara cu totul necunoscuta, cu nume de sate si munti pe care nu le mai auzise. A facut popasul obisnuit intr-un sat caruia-i zicea Sabasa s-a aflat s-acolo urma oilor s-a calaretilor. Pe urma a suit un drum serpuit sapat in stanca, ocolind in singuratati pe sub vulturi. Era ca o pustie a ghetei si a omatului si sus vantul avea un spulber s-o putere vie, incat te puteai rezema cu spatele in el. De-acolo se vedea departate intinderi de soare, spre apa Moldovei. Iar muntele, cu cale serpuita si cu puncti de piatra peste prapastii, se cheme Stanisoara. Ii dadea Vitoriei aceste lamuriri un flacaus, pe care-l luase calauza, feciorul crasmarului din Sabasa. In pisc, sub crucea care se cheama a Talienilor, au hodinit caii intr-un dos de mal, la adapt de spulber, ascultand in tacere bubuitul vantului in prapastii si suietele brazilor, inspre soarele acela, care lureste pe apa Moldovei, s-a dus Nechifor Lipan, cugeta Vitoria. Aicea s-a oprit si el s-a uitat departe. Au coborat mai repede, pe calea batuta si pe paraiasele inghetate ale moinei, si nu s-au oprit decat dincolo de satul Suha, la marginea dinspre vai.

— Aicea tine crasma domnu Iorgu Vasiliu a dat lamurire flacausul din Sabasa. Dumneavoastră popositi aici, eu ma intorc. M-a hotarat tata sa fiu pana in sara inapoi.

— Spune lui domnu Toma ca-i multamesc, a raspuns Vitoria. Poate a da Dumnezeu sa ma mai opresc pe la dumnealui vreodata si-oi fi mai putin suparata decat acum. Poftim si tie, Neculaies, paralele pe care ti le-am fagaduit. Si spune mamuca-ta vorbe bune si sa-i spui asa ca noi ne-am dus tot inainte si-am coborat la Moldova si spre targul Folticenilor. De-acolo se vede ca trebuie sa ne ducem si mai inainte, pana la Prut, in tinutul Botosanilor.

— Multamesc si eu, raspunse Neculaies. S-a dus la deal pe iapa lui pantecoasa, calarind pe deselate, numai pe-o cerga mitoasa. Avea pe el cojoc strans pe trup c-un capat de funie si-n cap o caciula mare. Gheorghita il privea razand cum se duce. Vitoria a fost indata in crasma la domnu Iorgu Vasiliu. Aici urmau sa faca popas mai indelung, sa se hodineasca, sa manance. Domnu Iorgu Vasiliu parea om asezat, caci purta ochelari si scria intr-un catastif. Avea chelie, ceea ce dovedea muntencei ca era si prea invatat. Cu mani cam scurte si groase isi potrivi imprejurul pantecelui pestelca albastra. Deci era un om, care pe langa randuiala scrisului, avea si placerea curateniei. De o parte si de alta a rafturilor de scanduri, umplete cu garafi in randuri stranze, alte rafturi si saltare se insirau, bucsite de toate bunatatile pamantului. A scos muntencei dintr-o putina o scrumbie buna, tinand-o atarnata de coada cu clestele delicat al degetelor. A asezat-o cu grija pe o coala de hartie, pe o masuta curata si bine frecata. A adus o panisoara calduta inca. Dintr-un butoias a umplut cu bere spumata doua pahare naltute. Bun lucru berea, dupa truda si cand ti-i foame se gandea femeia. Gheorghita nu era obisnuit cu asemenea bautura. O gusta si o impinse deoparte. I se parea ca a inceput sa se amarasca.

Domnu Iorgu Vasile se purta usor in pantofi de pasla si raspundeau cuviincios la orice intrebare. Erau singuri, nu se mai aflau alti musterii in pravalie. Soarele batea piezis in ferestre. Era la un ceas dupa amiaza si vantul i

se parea Vitoriei ca a contenit. Cand se incredinta ca faptul e adevarat, simti neliniste. Totusi se intoarse la datorie. Ca o mestera incercata si исcusita, aduse vorba despre afacerea ei. Statornicind bine anul si luna si cumpănat cu luare-aminte si ce era insemnat in condica, negustorul statu si cugeta indelung si gasi si-n amintirea lui intocmai ce i se cerea sa stie, ca intr-adevar, in cutare zi, din cutare luna, au trecut oi. Atuncea s-aici e bine si mergem mai departe se gandea Gheorghita. Insa Vitoria nu putea sa se multameasca numai cu asemenea raspuns. Mai avea nevoie sa i se lamureasca toate despre stapanii oilor. Fireste, intai au trecut oile, cu ciobanii, cu gospodaria, cu canii, cu asinii, iar dupa aceea s-au aratat si stapanii.

— Asa este, se invoi, dupa cugetare adanca, domnu Vasiliu. Dupa aceea au venit si stapanii.

— Intai au facut, si oile si ciobanii, popas. Ciobanii au asteptat pe stapani.

— Nu, scutura din cap domnu Vasiliu. Ciobanii au apucat in treacat cate-o pane. S-au dus inainte.

— Si stapanii au sosit pe urma, nu-i asa? Erau calari.

— Intocmai, au sosit pe urma, cum spui calari. Amandoai au descalicat si le-am dat o gustare ca si dumneavastra. Scrumbie, pane si bere. La mine, aceste articole sunt de prima calitate. Am deprins a le aduce de demult, de cand lucrau sus, la poduri si sosea, italienii.

— Nu erau doi, zise cu liniste Vitoria. Erau trei.

— Ba erau doi. Vitoria clipi din ochi asupra unui intuneric care-i izbucnise inauntru. Domnu Iorgu Vasiliu isi repeta afirmarea. Ca si cum intunericul care se iscase in ea avea sa se deschida, munteanca statu asteptand si cugetand. Acuma vedea adevarat si bine ca vantul a contenit. Cazuse jos, in vale, si amutise si el. Semnul era vadit. Mai inainte nu putea trece. Trebuia sa se intoarca indarat. Nu avea in ea nici cea mai mica indoiala ca, intre cei doi, Nechifor nu se afla. Panu-aici nu ajunsese, aici nu se mai gasea nimic viu din el.

— Doi erau? intreba ea cu luare aminte si liniste. Era unul mare, cu buza de sus crapata ca la iepure, si altul mititel si negricios.

— Intr-adevar, incuviinta domnu Vasiliu. Acestia erau: oameni pe care mi se pare ca-i cunosc. Sunt de aici, de pe-o vale. Pe cel cu buza, chiar iepure il cheama. Adica nu: tocmai pe celalalt marunt il cheama iepure. S-au dus dupa oi.

— Si nu stii daca s-au intors?

— Dupa ce si-au asezat oile la iernatic, trebuie sa se fi intors. Pe celalalt il cheama Calistrat Bogza.

— Pe care?

— Pe cel cu buza crapata, iti spun ca erau doi s-acuma vad ca le stiu si numele. De ce-mi vorbesti dumneata de trei?

— Vorbesc si eu, ingana cu ochii pe jumata inchisi femeia, dar acuma intelegh ca erau atatia cati spui. In intuneric, incepea sa i se faca lumina. La Sabasa fusesera trei. Dincoace, peste muntele Stanisoara, la Suha, Nechifor Lipan nu mai era. Se inaltase deasupra? Cazuse dedesubt? Aici, intre Sabasa si Suha, trebuia sa gaseasca ea cheia adevarului. Nu i se parea nici greu, caci Calistrat Bogza si tovarasul sau puteau fi gasiti la casele lor, ori in valea din dreapta, ori in valea din stanga, intai si intai de la ei trebuia sa afle daca Lipan s-a inaltat in soare, ori a curs pe-o apa Dumnezeu ii va fi pastrat urmele. Ea are datoria sa se intoarca si sa le gaseasca. Sfanta Ana i-a si dat semn, poprind vantul si intorcandu-l pe crangul sau.

CAPITOLUL 11

Semn nu era numai unul. Incepeau sa se dovedeasca si altele. Se deschise usa din fund, cu geam mic rotund la inaltimea capului. Prin acel geam trecuse de cateva ori o privire de ochi ager. Acel ochi si cu tovarasul lui, impreuna c-o fata rotunda si c-un trup reversat din sani si solduri, se aratara in umbra. Domnul Iorgu Vasiliu se retrase pe cat putu, facand loc fustei crete si infoiate a sotiei sale. Munteanca indata isi dadu seama ca trebuie sa fie cu luare-aminte fata de o fiinta atat de alba, atat de larga, cu coltuni rosi si cu papuci cu talpa, care clepaiau usor.

— Dumneata iti aduci foarte bine aminte de toate zise ea catra sotul sau, luand loc pe scaun, numai numele unuia dintre gospodari nu inteleg cum l-ai prapadit. Nu l-ai scris in condica?

— Nu. II am scris numai pe Bogza. Celuilalt stiu ca-i zice Iepure.

— Nu se poate, raspunse gospodina. Iepure e porecla tot a lui Bogza, pentru ca i se vad dintii de sus prin despiciatura buzei, iar celuilalt ii spune Ilie Cutui, precum toata lumea stie. Nu-i cunoastem noi? Nu stau in vale la Doi Meri?

— Tare mi se pare ca ai dreptate, nevasta, zise negustorul, razand, cu admiratie, catra oaspeti.

— Sunt prea multamitoare cucoanei pentru lamurire, vorbi Vitoria, c-un fel de umilinta care puse in mare uimire pe Gheorghita. Sotia domnului Vasiliu se aseaza mai bine pe scaun si-si indesa barbiile in piept.

— Dumneata, femeie, il urmaresti pe careva dintre dansii pentru o datorie? Se poate, caci s-au umflat si s-au latit ca broastele in tau. Eu is oleaca de neam cu nevasta lui Bogza. De-o bucată de vreme se semeteste si nu mai calca pe aici. Da ce-i, Ileana, zic, ai uitat drumurile vechi si obrazurile prietenilor? Nu, dar n-am timp si-s tare ocupata. Cand o auzi asa, sa nu crapi? N-are vreme, si ea toata ziulica ba la primareasa, ba la preuteasa. Iti datoreste pe oile de asta-toamna? Vitoria statu muta, privind-o atintit. Apoi vorbi incet, anume pentru sotia lui domnul Vasiliu.

— Ca-mi datoresc ceva

— ori unul ori altul, se poate, dar nu stiu cat si cum.

— De ce? Barbatul dumitale nu le-a vandut oile?

— Asta n-am de unde cunoaste.

— Nu ti-a spus?

— Cum sa-mi spui? Cei care nu-s de fata vorbesc? Eu, de asta-toamna, cucoana draga, is ca si vaduva.

— Te-a lasat?

— Nici asta nu cunosc. Dumnezeu stie. Sotia negustorului intreba in soapta, ca si cum ar fi fost ele singure:

— Cum te cheama pe dumneata? Munteanca ii dadu raspunsul si afla indata si numele gazdei.

— Draga Vitorie, urma negustorita cu dulce glas si pe acelasi ton de doi, eu trebuie sa-ti spun dumnitale ce am aflat de la femeia celuilalt, a lui Ilie Cutui. S-aceea

— Gafita e o fudula si se crede frumusetea lumii, pentru ca barbatu-sau o poarta gatita. Frumoasa i s-a fi parand lui dar nu este. Iar Cutui e un imbrobodit. Ea face si el nu stie, ca si cum l-ar descanta. Sa se ieie cu cealalta, a lui Bogza, de mana. Tare se mai uita gales una la alta si-si vorbesc parca le-ar fi limbile unse cu miere, dar daca ar putea si-ar scoate ochii.

— De ce, draga cucoana Marie?

— Nu mai pot de bine. Le-a cazut din cer avere. La primavara le fata alte sute de oi la Prut. Bogza umbla numai beat si cu caciula pe-o spranceana. Cand vine de la crasma plin ca o bute, o gramadeste intr-un colt s-o bate.

— Pe cine, draga cucoana Marie?

— Pe Ileana.

— De ce?

— Asa. Da dovada ca-i barbat si e in putere. Dar ei nu-i pasa. Are cu cine petrece.

— Dar celalalt?

— Cutui? Bea s-acela, insa mai putin. Si umbla pe langa Gafita in patru labe ca un catel. De la Gafita am aflat ce zice Cutui despre oi. Zice ca le-au cumparat el si cu Bogza de la un oier de departe. I-au pus in palma toti banii si el le-a lasat lor toate oile.

— Asa. Dar acel muntean ce-a facut? S-a dus acasa la el la Tarcau? Nu s-a dus. A cazut undeva bolnav? Nu s-a aflat. S-a pus sa-si cheltuiasca paralele cu una cu ochi verzi de pe aici poate stii dumneata, ori poate stie altcineva. Nu s-a aflat nici de asta? Atuncea ar fi bine sa-i intrebam pe dansii, sa-mi deie ei o stiinta. Sa ma

indrepte unde sa-l gasesc. Poate sa le fi spus lor un secret.

— Or iesi la intrebare s-om vedea ce-or spune. S-apoi, dupa spusa asta, om vedea daca nu pica jos fudulia unor muieri. Femeile schimbaseră singure si cu multă insufletire aceste vorbe. Domnul Iorgu Vasiliu își inchise catastiful și le privi pe rand cu ingrijorare.

— Stăti, fratilor și surorilor, cuvânta el, la ce va gânditi? D-apoi se poate una ca asta, să banuiti dumneavoastra de cine stie ce, poate de moarte de om, pe niste gospodari pe care toată lumea îi stie de treaba și la locul lor? Avereia pe care o au e castigata cu cinste. Cum ar fi cutezat să loveasca și să jefuiasca? Asta o fac hotii de drumul mare, iar nu niste gospodari din Suna.

— Hm! se cruci soția dumnisale, facând semnul sfant, cum îți vine dumnitale să vorbesti astfel? Cine-a pomenit de moarte și de jaf? Dar să ma fereasca Dumnezeu să cred una ca asta. Si nici nevasta asta nu poate crede. Dar se cuvine să se infatiseze, să deie sama unei femei sarmane, care umbla prin lume ca o vaduva, să-i arate cum au cumpărat oile, să-i dovedeasca ce parale au dat, să-i spuie pe ce drum și înspre care parte de lume a apucat acel oier cu numele de Nechifor Lipan. Nu se cuvine?

— Ba se cuvine. Sa se duca să-i întrebe. Acesta-i dreptul femeii.

— Atuncea ne-am înțeles. Vra să zica avem dreptate să facem întrebare. Iar eu asă da oleaca de sfat să-as spune asă: Draga Vitorie, nu te duce singura, numai cu feciorul dumnitale, în loc strain, intr-o singurătate ca la Doi Meri. Poate nu-i gasesti acasă. Dacă-i gasesti, pot să se supere ca le ceri asemenea socoteala. Dumnealui sotul meu zice că ei ar fi palit pe oier. Pot să te paleasca și pe dumneata. Domnii Vasiliu asculta cu gura cascata.

— Am spus eu asta?

— Se înțelege că-ai spus. Dar chiar dacă n-ai fi spus, eu socot că mai bine este să le trimitem vorba că-un argatelor al nostru și să-i poftim pentru o chestie mare la Primarie. Dar să le spuie că e o chestie mare care-i în interesul lor. Acolo oii și eu de fata. Dumneata ai treaba în pravaliie. Iar eu ma duc așa cu nevasta asta. Sa-i tin de urat. Sa-i arată unde-i casa comunei. Sa aiba și ea un avocat să-un martor. Vine tocmai de la Tarcau și nu poate sta singura în loc strain împotriva unor cloncani ca Bogza și Cutui.

— De ce cloncani, nevasta?

— Asă. Acu vrai să spui că nu-s cloncani? Ba-s cloncani.

— Fie să cloncani, dar să nu cumva să rasuflati vreo banuială. Un om cu mintea întreagă nu poate crede asemenea nebunii.

— Care nebunii? Nu poate crede pe nevasta asta că nu i-a venit acasă barbatul?

— I-a venit ori nu, asta-i alta chestie.

— Asă tu se pare dumnitale, că-i alta? Mie mi se pare că alta nu-i. Prin urmare dumneata pretinzi să-o legăm pe femeia asta și să-o ducem la bolnita, caci e nebuna?

— Am spus eu și asta? să tangui cu groaza domnului Vasiliu.

— Se înțelege că-ai spus. Asă că să trimitem pe Ghitisor să-i pofteașca la Primarie. Tare frumos are să-i întrebe nevasta asta, și ei să raspunda de asemenei. În vreme ce flacauașul cel subtilat, cu gâtul lung și cu obraz pistru, pe care-l chema Ghitisor, își tot aduna pe el partile sumanului și grabea pe o poteca de-a dreptul peste un deal, soția domnului Iorgu Vasiliu a poftit pe Vitorie la ea în odăita, dincolo de ferestruica cea rotundă că să-i spuie o multime de lucruri despre fiecare din femeile mai cu mot și mai fudule și care se socoteau mai frumoase din cuprinsul acelor meleaguri, cat bateau ochiul, știința și vestile ei. Oricât de multe ori fi fost acele muieri, fiecare cu cusurul ei, mai cu seama a lui Calistrat Bogza era mai vinovată că o facuse maica-să frumoasa, și o lovea din cand în cand barbatu-sau ranjind. Bine că-o bate, numai atât că-i fără de nici un folos. Numai primarita să-ar putea pune cu dansă în privinta rumenelelor ba chiar și întrece, fiind mare mestera. Cat despre farmece și vraji, nu este alta mai presus decât dascalita. A tinut într-o iarnă trei săptămâni o unguroaică numai? pentru invătături de acestea. Munteanca se supunea acestor valuri și vanturi de vorbe și le asculta cu supunere, fiind în total de parere cucoanei Maria. Ascultând că-o ureche, își lasa cugetul să fugă și să sfredeleasca în toate partile. Cand să-a intors Ghitisor, soarele era pe la toaca, îndată l-a luat sub stapanirea ei soția lui domnul Iorgu Vasiliu. Sa-i spuie dintr-o dată și scurt dacă Bogza și Cutui erau acasă.

— Erau acasă.

— Si cand au auzit că-i cheama cineva la Primarie, ce-au zis?

— N-au zis nimică. Bogza a ranjit. Cutui a zis: bine.

- N-au cercetat, n-au intrebat?
- Ba da.
- Si tu ce le-ai spus?
- Eu nu le-am spus nimic, precum am avut porunca.
- Dar a lui Bogza ce facea?
- Femeia lui Bogza? Nu stiu, ca nu m-am uitat pe fereastra.
- Nici pe-a lui Cutui n-ai vazut-o?
- Nici.
- Nu spun eu? Se tin de vizite.
- Ba a lui Cutui era acasa, am auzit-o cantand, dar n-am vazut-o. Era acasa si cealalta. Am auzit-o cotrobaind prin pod. Bogza!
- M-a intrebat cine a poposit aici, la han.
- Si i-ai spus?
- Nu i-am spus.
- Se intelegea insa ca a spus. Stapanila-a rusinat pe Ghitisor c-o privire intr-o parte si c-o rasfrangere de buze.
- Cand au spus ca vin la Primarie?
- Au venit odata cu mine. Vitoria isi simti inima rasarind. Cu multe vorbe si cu mare graba, cucoana Maria isi puse incaltarile, apoi trase pe maneci cataveica. Au lasat pe Gheorghita ca s-asculte invataturi bune de la domnul Vasiliu s-au fost amandoua in aceasta vreme la Primarie. Acolo au gasit pe primar si pe notar fumand si stand la taifas cu gospodarii cei doi. Munteanca a fulgerat cu privirea prin geamuri. A intrat blanda si supusa in urma ocrotitoarei sale. Glasurile groase si tari au tacut. Fumul de tutun s-a ridicat in bagdadie. Vitoria s-a uitat s-a cunoscut pe Calistrat Bogza. L-a cunoscut si pe cel marunt si negricios. Primarul si notarul, oameni bine hraniti si groși, erau imbracati orasenesti.
- Dumneata trebuie sa fii nevasta lui Lipan, a luat cuvantul cel dintai, razand, Bogza. Vitoria se uita in alta parte, dar il vedea. A dat din cap, incuvintand. A asteptat sa vada ce se mai spune.
- Ai venit dupa vreo datorie? Eu, pe cate stiu, am platit lui Lipan toti banii. Poate Cutui sa-i fi ramas ceva dator.
- Nu-i datorez nimica, raspunse Cutui, serios. Calistrat Bogza ranji iar:
- Atuncea poate ai venit sa ne vezi cum traim noi aici la Suha. Multamesc lui Dumnezeu, traime bine. Munteanca ofta:
- Alti oameni, intr-adevar, traiesc bine si-i vad impacati. Numai pe mine m-a alungat de-acasa supararea.
- Asa? Din care pricina, ma rog dumnitale? Spune, sa vedem daca-ti putem fi de vreun folos. De asta ne-ai chemat dumneata, nevasta? Bogza se mira, privind c-o usoara veselie pe notar si pe primar, care se mirau si ei. Vitoria tacu, plecand frunta. Se amesteca nevasta lui domnu Iorgu Vasiliu:
- Dumneavoastră nu stiti, oameni buni, ca nevestii acesteia inca nu i s-a intors barbatul acasa? Bogza ii intoarse o privire de mirare. Ea isi zbatu pleoapa stanga. El zambi numai dintr-un colt al gurii:
- Ei, si daca nu i s-a intors acasa barbatul, ce-i putem face noi?
- Nu-mi puteti face nimica, vorbi cu blandeta Vitoria fara sa ridice frunta. Ca o femeie nacajita ce ma aflu, am venit la niste prietini sa-j intreb si sa-mi spuie, cand s-au despartit de Nechifor Lipan, ce vorbe au grait? incotro l-au vazut ca se duce? Poate-a spus ceva din care as intelege unde sa-l caut. Bogza isi vari mainile in chimir si se uita induiosat la nevasta lui Lipan.
- Ce as putea sa-ti spun? zise el saltand din umeri. Pe drum, venind de la Dorna, ne-am intelest asupra vanzarii oilor. I-am numarat paralele. A dat o parte Cutui care-i de fata. Alta parte am dat eu. Ne-am despartit. Lipan inca arata graba mare.
- Dac-as putea sa stiu unde s-a intamplat asta suspina Vitoria.
- Vrai sa stii unde s-a intamplat asta? Pe drum.
- In care loc anume?
- Dumneata vrai sa stii cam multe, rase Calistrat. De unde vrai sa stiu eu chiar in ce loc? Pe cat tin minte, ne-am oprit la Crucea Talienilor.
- Si dupa ce i-ati platit, in care parte a apucat?

- Cum in care parte? S-a intors inapoi. S-a dus spre casa lui.
- Nu te supara, domnu Bogza, zise Vitoria. Am vrut sa stiu daca nu cumva a spus vreo vorba, ca ar avea de gand sa nu se intoarca acasa.
- Nu ma supar, nevasta, macar ca mie asemenea intrebari multe si marunte nu-mi plac. Poate ai cumva vreo banuiala, spune curat. Nu umbla imprejur ca o albina care tot vra sa impunga.
- Vai de mine si de mine, se impotriovi munteanca, facandu-si cruce, sa ma fereasca Dumnezeu sfantul de un gand rau, ori de o banuiala. Vrau sa stiu numai daca ati inteles de la dansul ceva.
- N-am inteles nimica, isi rasufla Bogza ramasita de suparare. I-am dat paralele si s-a dus in treaba lui.
- La Crucea Taliilor?
- Da. Precum am spus.
- Si oile erau trecute inainte?
- Ca totdeauna.
- Vra sa zica un cioban, ori un baci, nu l-a mai vazut. Putea sa-i lepede acelui un cuvant. Vitoria ofta si ramase in aceeasi pozitie, cu fruntea plecata, incercand a sfredeli dusumeaua cu betisorul pe care-l luase de la crasma. Atunci, intra in vorba, cu oarecare nepasare, sotia lui domnu Iorgu Vasiliu. Se uita intai la portretele de pe pareti, apoi facu iar semn din geana, aratand inca o data prin asta ca ea nu poate fi partasa la vreo nebunie ori vreo prostie a unei femei straine.
- De la cel care nu stie, femeie, nu poti cere o caruta de vorbe. Bogza incepu a rade catra tigara pe care o rasucea si dadu din cap: Asa-i.
- O femeie iti poate spune mai multe. Un barbat tace. Dar poate or sti altii, cu care sotul dumnitale s-a vazut dupa aceea. Or fi crasmari la care a facut popas la intoarcere. Or fi poate din cei care au fost martori la invoiala si la numaratoarea banilor. Vitoria inalta domol fruntea. Bogza isi aprinse tigara, trase si dadu drumul pe nas fumului.
- Asa ca atata-i, incheie el. Ce am stiut si mi-am adus aminte, am spus. Poate Cutui sa mai stie ceva.
- Eu nu mai stiu nimica.
- Dac-a fost un cioban de fata, ii poti cere si-l poti intreba, starui nevasta lui domnu Vasiliu catra Vitoria. Dac-a fost vreun om strain, poti sa te duci sa-l cercetezi, numai sa stim anume cine-i.
- Sa vedem, daca mi-oi aduce aminte, i-oi spune si asta primi Calistrat. Dar eu, femeie, mai degraba ma gandesc la alta. Sa nu fie saturat el de vechi, si sa fi cautat nou.
- Cum spui dumneata, domnu Calistrat?
- Si-a fi gasit alta femeie, ranji Bogza. Cei de fata zambira.
- Asta se poate, primi munteanca, zambind si ea palid, numai sa nu fie cea cu dintii ranjiti. Bogza pali si zvarli tigara. Urma o tacere. Femeile se indreptara spre usa.
- Domnu Bogza, vorbi din varful buzelor Vitoria, dumneata fii bun si nu te supara, ca unul care ai fost prieten cu Lipan. Eu voi mai trece pe la dumneavastra. Daca va mai aduceti aminte de ceva, imi spuneti.
- Fie s-asă, raspunse Bogza. Te duci?
- Ma duc, ce sa fac? Musai sa-l cauti, ca numai unul am. L-am cautat pe drumul mare, acum am sa-l cauti pe poteci, ori prin rapi. Sfanta Ana de la Bistrita are sa ma indrepte unde trebuie. Toata sara aceea Gheorghita a ramas ucenic la domnu Iorgu Vasiliu, iar sotia lui domnu Iorgu Vasiliu si cu Vitoria Lipan au stat la sfat in odaita punand la cale alte cercetari. Nevasta lui domnu Vasiliu s-a aratat foarte doritoare sa se duca in persoana la fata locului, acasa, atat la Bogza, cat si la Cutui, sa vada mai intai frumusetile lumii, s-al doilea sa cumpaneasca deșteptaciunea cu frumusetea, sa vada care-s mai usoare. Daca nici prin femei nu se va putea scurma somnul barbatilor, vorba lor la betie, marturisire in mare taina incredintata numai nevestei apoi atuncea, unde-i intuneric sa lamureasca Dumnezeu. Mai mult decat e in stare, omul nu poate face.
- Lipan avea o vorba, grai Vitoria, cu privirea ei de vis.
- Care vorba?
- Nimene nu poate sari peste umbra lui. Aceasta-i si pentru noi, poate si pentru altii.
- Adevarat cuvant, bun cuvant. Vitoria inchise ochii, zguduita. Din intunerericul lui, in care se departa, pentru intaia oara Lipan se intorsese aratandu-si fata si graind lamurit numai pentru urechile ei. In vremea noptii s-a somnului, aceasta vedenie s-a mai produs o data. S-a adeverit si alta asteptare a muntencii. Vantul a pornit din nou, venind acum de catra miazazi. Potrivit sfaturilor si hotararilor, mama si feciorul au lasat cojoacele

cele grele si o parte din tarhat la hanul lui domnu Iorgu Vasiliu, si au trecut pe cateva zile dincolo de munte, la Sabasa. Cucoana Maria facuse indemn pentru anume cercetari si lameruri. Vitoria isi urma un gand tainic al ei. Soarele isi slobozise iarasi puterile. Urcand soseaua cea mare serpuita peste Stanisoara, Vitoria si Gheorghita auzira glasul puhoaielor. Acest zvon crestea mai ales cand treceau peste arcurile marilor poduri de piatra, deasupra prapastiilor. Coborara in Sabasa odata cu apele drumului si acolo poposira la alta gazda si alti prietini la domnu Toma. Pe cat era de mititel domnu Vasiliu, pe-atata era de mare si de pleitos domnu Toma. Iar nevasta-sa Catrina era maruntica, dar tot asa de vorbareata ca cucoana Maria. Numai cat toate le spunea incet si mai tainic, in clipa marturisise Vitoriei ca viata toata se temuse de omul ei. Macar ca stia pe de rost Alixandria si Visul Maicii Domnului mai frumos decat un calugar si se inchina cu smerenie dimineata si sara la icoane, domnu Toma avea dese tulburari de manie si atuncea impungea cu fruntea in toate partile ca un inorog. Cu toate acestea nu era om rau. Indata-i trecea si-si aducea aminte ca n-a baut in ziua aceea un pahar de vin. Stand la masa si la sfat cu prietenii acestia din Sabasa, Vitoria le povesti ce facuse, ce vazuse si ce aflase la Suha, in partea cealalta a muntelui. Le ceru si lor sfat si facu o rugaciune anumita. Sfaturile lor, destul de multe si de incurcate, le asculta cufundata in gandul ei, fara sa le auda. Iar pentru rugamintea pe care o facuse, s-a sculat domnu Toma si s-a aratat gata s-o insoteasca pe femeia lui Lipan in lungul satului. Si-a pus cojocelul cel nou, si-a trecut palmele peste plete in doua parti potrivindu-si caciula deasupra, si, cautand dupa usa toiag, a iesit in ulta, cu femeia straina dupa el. Vitoria adusese cu dansa betisorul alb cu care incercase a sfredeli dusameaua primariei de la Suha. Il purta cu dansa subsuoara ca pe ceva folositor, desi nu-i era de nici un folos. Trecuta in lungul unui drum nabot de apa dezghetului. Oamenii stateau inchisi in casutele lor sub munte si sub vant si arare se arata unul pe prispa, in lumina, privind la trecatori.

— Apoi dupa ce-or curge si aceste ape, zise domnu Toma, au sa iasa toti din barloguri. Acu datina munteanului e sa doarma. Se stie ca cei mai dulce somn e-n luna lui martisor. Din trecere, Vitoria se oprea la unele porti, privind pe deasupra.

— Mai avem, mai avem, grai domnu Toma, scuturandu-si caciula. Cotira pe-o hudita, subt o rapa. In fund sta inchisa o gospodarie bine intocmita. Cum ajunsera la zaplazul de scanduri, domnul Toma batu cu toiagul in poarta, indata raspunsera canii. Vitoria se grabi sa treaca inainte si impinse portita, isi trase de la subsuoara betisorul, ca sa se apere. Domnu Toma pasi in urma ei, intinzand cu luare-aminte gatul intr-o parte, ca sa vada ce se intampla. Trei cani navalira cu zapaituri suparate. Deodata, cel mai mare, din mijloc, se opri. Statura si ceilalți, apoi se razletira, latrand din laturi. Cel din mijloc statea neclintit si atintit. Era un dulau sur si flocos, cu urechile si eu coada scurtate, dupa moda din munte a ciobanilor. Vitoria isi trecu betisorul in stanga si intinse spre el mana dreapta.

— Lupu! Strigase c-un glas pe care abia il auzi domnu Toma. Totusi strigase din toate puterile ei launtrice. Cunoscand-o, cainele lui Lipan veni drept la dansa si i se asternu la picioare. Scheuna incet, plangand, inalta botul si linse mana care-l mangaia. Femeia avea in ea o sfarseala bolnava si-n acelasi timp o bucurie, gasind in animal o parte din fiinta celui prapadit.

CAPITOLUL 12

Desi stia despre ce-i vorba, domnu Toma se arata mirat. Nu-i venea sa creada ca asemenea intamplari pot avea loc, sa vie o nevasta de la Tarcau si sa gaseasca aicea, in Sabasa, cainele barbatului ei. Tot asa de mirat paru omul de gazda, cand vazu ca intr-adevar cainele raspunde la numele pe care i-l da nevasta si o cunostea de stapan cu mare bucurie. Dand lamurire la intrebarea nevestei, arata ca acest caine de pripas a venit la gospodaria lui asta-toamna, din rapile muntelui. L-a vazut dand tarcoale, pe urma s-a suit pe-un colnic s-a urlat, cum urla canii in singuratare. A coborat si s-a asezat in preajma, supunandu-se cu pantecelle de pamant. Munteanul a intelese ca poate sa fie un cane ratacit de la ciobanii care au trecut cu oile. L-a judecat destept si vrednic dupa infatisare si a strigat la nevasta sa-i caute o bucata de mamaliga rece. I-a dus mamaliga aproape si i-a lasat-o. El s-a apropiat si a mancat-o lacom, din doua inghitituri. A venit la poarta, asteptand sa i se dea drumul. Gospodarul a deschis poarta. El a intrat s-au navalit asupra lui cei doi cani vecchi de casa. Fara a fugi, fara a navaliti-asupra lor, fara a arata coltii, numai putintel arcuindu-se, si-a dat el intelegera cum ca ar fi un pribegie care cauta stapan si tovaras. A trecut spre sura. L-au primit astfel si canii. Oamenii de casa i-au dat nume Pripas, pe care el l-a intelese si s-a purtat toata iarna cu vrednicie, strajind in vremea noptii in patru parti a ogorzii si platindu-si cu dreptate hrana. Acuma, se invioia gospodarul, daca femeia asta si-a gasit canele si-i trebuie, poate sa si-l ieie, dand numai cuvenita multamire gazdei. El nu se pune de pricina, afand mai ales ca-i vorba de un gospodar stapan de oi, care s-a prapadit si nu se mai gaseseste. In cele dintai saptamani, in unele dupa-amiezi, dulaul era fugar. Se ducea in munte cautand parca ceva. Din cate spunea nevasta de la Tarcau, se vede ca-si cauta stapanul. Se ducea poate unde zacea lesul, intr-un loc singuratic si pustiu. Dupa ce au venit ninsorile si s-a pus omat, canele s-a mai linistit. Tot se mai duce pana la colnic. Acolo sta pe ganduri, dupa aceea se intoarce acasa. Mintea canelui nu-i ca a omului. Se vede ca a uitat drumul, daca intr-adevar se ducea pana la stapanul lui mort. In gandul acesta care-i venise dintr-o data, sa caute canele, Vitoria cunoscu alta binecuvantare. De unde-i venise gandul? Fara indoiala de la Nechifor Lipan. El se intelegea lesne nu mai era intre vii cu trupul. Dar sufletul lui se intorsese spre dansa si-i dadea indemnuri. Era s-o hotarare mai de sus catra care inima ei intruna sta ingenunchiata. Desfacu naframa si dadu omului mai mult decat astepta. Gospodarul crezu ca se insala el, pe urma isi inchipui ca se insela nevasta. Desfacu la vedere cele doua bancnote de cate o suta de lei. Nevasta nu se inselase, le impinse spre el, innoindu-si multamirea. Canele o urma supus, scheunand din cand in cand moale. Atunci se aplica dintr-un umar si-i mangaia crestetul cu palma, il intreba in gand daca are sa-i fie de folos. Nu avea nici o indoiala ca are sa-i fie de folos deoarece nu se indreptase catra el fara hotararea altor puteri. Tine canele cu dansa si-l poarta de cateva ori in munte, pana ce si-a aduce aminte s-a cunoaste iarasi locurile. Poate are sa intarzie cu voia lui Dumnezeu, pana ce se va mantui zaporul si se vor scurge puhoiale. Atunci, de pe costisa pe costisa si din rapa in rapa are sa caute oasele si armele. Calul nu s-a vazut. Poate-a fost dus de dusmani la iarmaroacele de la camp. Ori poate a fost si el pravalit si l-au ciuguit, ca si pe stapan, corbii. Acuma vede ca chiar de la inceputul inceputului a intelese aceasta durere a vietii ei, chiar de aceea, din intaia clipa, i-a stat inima ca in cleste. Mai bine astfel, intr-o privinta: sa-l stie mort, decat parasit de casa lui, in bratele alteia si-n asternut strain. Dar daca i-a fost lui Nechifor scrisa asemenea soarta, pe care nimica n-o poate inlatura, Dumnezeu, prin sfanta de la Bistrita, a adus-o pe dansa, Vitoria, pe cai cotite, tocmai unde trebuia ca sa-si gaseasca pe cel drag, sa-l ridice din locul pieirii si sa-l puie in pamant sfant, cu toate randuielile stiute. Acuma, dupa niste sfaturi ale sotiei domnului Vasiliu si dupa invatatura lui domnu Toma, ii ramanea sa mai faca un drum pana la Borca sa intrebe pe cale, s-acolo, inca o data, daca Lipan n-a fost zarit cumva intorcandu-se din Stanisoara. Dumnealui, domnu Toma, nu l-a vazut. Daca s-ar fi intors, n-ar fi lipsit a face la crasma popas. Cine-a facut o data popas intr-un loc s-a gasit ca-i bun acel popas apoi se abate s-a doua oara. Chiar daca nu i-i foame, poate i-i sete. Daca nu-l aduce foamea nici setea vine din prietenie. Nechifor Lipan a trecut o data. Domnu Toma l-a vazut ducandu-se calare intre ceilalti doi munteni, inapoi, venind cu fata, nu s-a mai aratat. S-a bucurat si Gheorghita de cane si, dupa hotararea maica-sa, l-a pus in lant, tinandu-l alaturea de el si de cai. In vremea cinei, s-a sculat domnu Toma, cat era de mare, si-a scuturat pletele si si-a mai adus aminte ca altadata, pe cand era el copilandru, s-a mai intamplat asemenea fapta, tot in aceste partii in singuratatile Stanisoarei. Iar cine ucide om nu poate sa scape de pedeapsa dumnezeiasca. Blastamat este sa fie urmarit si dat pe fata. Dator este sa-l urmareasca omul, randuit este sa-l urmareasca fiarele si dobitoacele. Daca ai cunoaste intlesurile vantului si a tipetelor de paseri, si a scheunatului dihaniilor, si a umbrelor lui ganganiilor, si a tuturor urmelor care sunt dar nu se vad dintr-o data atuncea indata

ai ajunge la cel vinovat. De ajuns tot trebuie sa ajungi la el, insa mai tarziu. De aceea, ca un om cinstit si saritor la nacazul altuia, domnu Torna nu sta deloc la indoiala sa puie iapa la caruta si s-o duca el singur pana la Borca pe Vitoria si s-o intoarca inapoi in Sabasa, oprindu-se intruna si cercetand pretutindeni. Indoiala putea fi pan-aici. Acuma nu mai este. Lipan a ramas prapadit intre Sabasa si Suha. Dupa aceasta hotarare data de domnu Toma, jupaneasa Catrina, nevasta lui, a prins a lacrama si a caina pe Vitoria. Dar munteanca de data asta socotea ca nu mai are de ce plange. Avea de cautat, de gasit si de randuit. De plans, a plange mai pe urma. Acuma n-are vreme. Incalcand cu Gheorghita, a trecut iar la Suha. Lupu a mers cuminte in lantug. Clocoteau pretutindeni puhoiale si batea vant cald. In popasul de sus au stat s-au ascultat cum pocnestre gheata intr-un parau din vale, cine stie unde. Treceau corbi, treceau pajuri. Nu i-au dat nici o instiintare. Au ajuns, sara, la hanul lui domnu Vasiliu. Vitoria stia ca acolo are sa gaseasca ceva. Intr-adevar, a gasit. In sat la Suha, se starnise oarecare zvoana. Spuneau unii si altii ca ar fi nevoie sa vie vreun judecator de la targ, sa cerceteze cum a fost cu vanzarea oilor. Sa vada daca se afla hartia lor de cumparatura de la Dorna, si daca gospodarii din Suha au chitanta de paralele pe care le-au dat lui Lipan. Nu spune nimene ca asemenea gospodari cu vaza ar fi in stare a savarsi o fapta rea dar e bine sa-si arate indreptarile. Afara de asta, a mai spus nu stiu cine ca numaidicat cinstiti gospodari trebuie sa arate martorul ori martorii care s-au gasit fata la vanzare si la numaratoarea banilor. Ba la intelegerea orisicui ca numai asemenea strain ori strani, care s-au aflat de fata, au putut sa urmareasca pe Lipan, sa-l loveasca si sa-i rapeasca banii oilor. S-ar putea ca acesti martori sa fie cu totul necunoscuti. Nici Calistrat, nici Ilie Cutui nu i-au vazut pan-atunci, nici de-atunci. Chiar dac-ar fi asa, sa arate ce infatisare aveau, ce cai si ce straie. Din putin, se pot afla multe si faptasii ies la iveala.

— Dar mai este una, draga Vitorie, urma cu fierbinteala cucoana Maria a lui domnu Iorgu Vasiliu. Inchipuieste-ti dumneata ca, de la o zi la alta, nevasta lui Bogza si-a adus aminte de mine si a venit aicea in vizita. Eu nu i-am dat apa cu dulceti si cafea, ca la cucoana primarului, dar am poftit-o sa sada. Si ce-ti pare dumitale, draga Vitorie, iaca m-a instiintat ca suntem rude si vine la mine sa ma intrebe de unde se imprastie asemenea proaste zvonuri asupra sotului sau. N-am de unde sti draga mea, zic. Poate sa fie unii din prietini, din dragostea cea mare care o au asupra voastră. Dupa asta vad ca incepe a ma ispiti de departe daca s-a dus munteanca la Tarcau si ce ganduri are. I-am raspuns ca n-ai nici un gand, ca umbli asa prin lume jelindu-ti barbatul. Atuncea a lacramat si Ileana si i-a parut tare rau ca l-ai chemat pe gospodarul ei la Primarie, ca sa iasa pe urma in sat vorbe. Mai bine era daca te duceai la casa lor. Gaseai un pahar de vin s-o vorba buna s-un ajutor de la barbatu-sau, ca sa descoperi pe faptasi, daca sunt.

— Faptasi sunt, zic eu. Nu mult s-avem sa-i cunoastem. Iar munteanca, zic, rau a facut ca n-a venit la voi sa ceara sfat si ajutor. Cucoana Maria suradea subtire. Zambi si nevasta lui Lipan, in tacere.

— Vra sa zica s-a dus cum a venit, urma sotia domnului Iorgu Vasiliu. Nu trece, draga mea, un ceas si vad venind parechea.

— A venit si Gafita?

— A venit si Gafita lui Cutui. Asta umbla gatita mai luxos decat cealalta, dar e mai proasta. A venit si ea sa intrebe de una, de alta. I-am spus eu felurite lucruri. Am laudat-o pentru straie si pentru frumuseta, numaidicat i-am aratat mare parere de rau de vorbele care le scorneste asupra ei prietina cea mai buna pe care o are. Nu-i spun cine-i, ca sa nu var intriga, da-i buna prietina si nevasta de tovaras. Va fi fiind Ileana? Nu-i Ileana, zic, moale.

— Ba-i Ileana, vad eu ca nu te poti preface. Si ce spune, ma rog, pe conta mea, nevasta lui Bogza?

— Mai intai nu-i Ileana lui Bogza, raspund, al doilea nu spune cine stie ce, fara decat ca stie tot satul cine vine la dumneata, noaptea, cand ti-i barbatul dus dupa oi. La asemenea vorba dulce, a tipat de-a rasarit barbatu-meu pe scaun in pravalie.

— Spune ea asta? ea, care-i o sluta s-a scos-o Bogza din saracia de-acasa?

— Mai intai, draga, zic eu, nu-i vorba de Ileana.

— Ba o stiu eu de cate e-n stare. La biserică trage la mine numai cu coada ochiului, sa vada cum is imbracata si crapa de ciuda. Decat sa vorbeasca de altele, mai bine sa se uite la dansa. Asupra mea nu vine barbatu-meu baut si nu ma gramadeste intr-uh coton, ca sa ma stropseasca in batai. Afara de asta, barbatu-meu nu viseaza urat. Gazda se opri. Femeile se uitara una la alta. Munteanca isi zbatu pleoapele si-si increti frunta.

— Mani am sa trec si eu pe la dansele, zise incet Vitoria, sa le rog sa ma ierte de supararea pe care am facut-

o oamenilor lor. Bine ar fi sa aflu cine-a fost martor, bine ar fi sa vad hartile si chitantele, dar acu mai tare mi-i in grija de ce se spune. Am si eu vorbe potrivite dupa pilda dumnitale, draga cucoana Marie, sa le atat si sa le otravesc, ca sa le fac sa lepede din ele tot. Daca au de spus ceva, au sa spuie. Daca n-or avea ce spune, ii las in plata lui Dumnezeu. Nu se cuvine sa obijduiesc om nevinovat. Cerc sa-mi gasesc sotul, ii fac toate slujbele randuite, ca sa i se linisteasca sufletul. Acuma mi s-a aratat in vis cu fata si ma cheama. Din dezbaterele amanuntite ale femeilor, a iesit o randuiala buna. A doua zi dimineata, domnu Iorgu Vasiliu trimete dupa Bogza si Cutui, ca sa vie sa faca contract pentru branza. Au ei treburi negustoresti pe care le-au tot amanat in vremea iernii. Acuma vine primavara si afacerile incep a misca. Deci gospodarii de la Doi Meri vin pentru contract si arvuna. Precum se cuvine, au sa beie si aldamas si au sa mai intarzie, in vremea asta Gheorghita sade dosit in casuta cea mica din ograda. Iar ele se duc intai la Bogza acasa, pe urma la Cutui. Ori se duce una la Cutui si alta la Bogza, si dupa aceea schimba. Au sa le intepe, au sa le invaluie, au sa le fierba pe nevestele oierilor pana ce le-or vedea zvarcolindu-se ca viermele, in asemenea imprejurare, Vitoria isi va da seama despre ce pot sti femeile de treburile barbatilor lor chiar de tainele lor, care le-au fost incredintate cu grozav juramant. Iar dupa asta, munteanca se poate duce sa caute. Ramane sotia lui domnu Vasiliu sa incurce laturile si mai tare. Adevarul intreg, fara indoiala, numai Dumnezeu il cunoaste, insa cucoana Maria dorea aprig sa vada pe nevasta lui Cutui mai putin luxos imbracata. Facand astfel si necastigand decat prepusuri, s-au intors amandoua la dugheana tot cu vorbe multe si Vitoria a incalecat, ca sa treaca iar muntele, cu feciorul. Drumul se curatis de ape si se zvanta. Padurea fasaia lin din cetini si rasufla aburi, in poienile sorite, pamantul se ochise bine si inverzeau pajisti, in frunzele moarte din marginea unei rapi, Vitoria gasi clopotel albi. Cobori din tarnita ca sa-i rupa, si-i Inalta pe coditele lor subtiri, in lumina. Priviligiu cel balansat si inghiti mireasma padurii. Cu fraul calului trecut pe dupa cot, porni pe cararea din marginea drumului. Trupul ei ar fi vrut sa cante si sa inmugureasca, simtea intrand in el soare si bucurie, dar in acelasi timp se ofilea in ea totul, grabnic, ca clopotelii pe care-i tinea intre degete si care pierisera. Cainele dadu scanzet. S-ar fi voit si el slobod.

— Gheorghita, da-i si lui drumul, zise femeia, atenta. Flacaul descaleca si descatarama zgarda lui Lupu. Dar canele nu cauta sa zburde. Umbla cu botul in soare si din cand in cand parca incerca sa stranute. Ranjea si forcaia pe nas, adulmecand si sorbind adierile. Urcara asa la pas din parapet de pod in parapet de pod. Sus, poposira. Canele sta cu luare-aminte pe coada, privind vaile ca un om. Petreceea si el, uitandu-se la frumusetile lumii. Gheorghita il observa de cateva ori si-l arata din ochi catra maica-sa, razand.

— Li place si lui sa se uite zise munteanca, serioasa. Cand cobori la al doilea pod al vailor dinspre Sabasa, canele se opri si deveni nelinistit. Deodata se repezi asupra sailor, latrand si incercand sa-i inclesteste de boturi.

— Nu intieleg ce va fi avand astazi Lupu, vorbi Gheorghita, nedumerit. Si astazi dimineata, cand il tineam langa mine, in sura la domnu Vasiliu, tot cerca sa iasa din zgarda si maraia. Parca era tunet, cand s-aude departe.

— A facut asta?

— Da. S-a linistit tarziu, dupa ce s-a desertat crasma de oameni. Acu vad ca-i vine alta nebunie.

— Sa vedem ce este. Sa oprim caii. Canele isi conteni dusmania impotriva dobitoacelor. Se intoarse asupra oamenilor. Apoi coti pe langa parmaclacul podului, in rapa. Se duse asa o bucată la vale, pe o pajiste noua, care lucea in soare

— si iar veni la drum. Se repezi asupra lui Gheorghita, incoltindu-l de pulpana sumaisesului. Flacaul il izbi cu piciorul. Animalul se duse chelalaind la vale, pe aceeasi urma.

— Baiete, zise munteanca, leaga-ti calul de un mestean, cum fac si eu. Coboara-te in rapa dupa cane. Si asara, cand suiam, a dat aicea semn, dar era in lantug.

— Da de ce sa ma cobor? E un pripor gol, fara carare.

— Coboara-te, iti spun. Aud pe Lupu dand glas. A gasit ceva. Deodata i se imbujorasera obrajii si-i luceau ochii. Flacaul Intelese. Cotind si el pe langa parmaclacul de piatra, isi dadu drumul taras in rapa. Femeia se apleca si vazu prapastia. Totusi Gheorghita luneca lin pe clina umeda, starnind bolovanii. Canele nu se zarea, i se auzea numai glasul, dosit in vagauna. Observa pe flacau in picioare, ocolind sub mal. Indata se sui spre ea chemarea lui infricosata. Avand buna incredintare de ce putea fi acolo, Vitoria isi aduna cu palmele straiul in poala din fata si-si dadu drumul alunecus pe urma baiatului. Cu tamplatele vajaind razbi in ruptura de mal, in latratul ascutit si intarat al canelui. Gheorghita zvacnea de plans cu ochii acoperiti de cotul drept inaltat la frunte. Oase risipite, cu zgarcurile umede, albeau tarana. Boftorii, tasca, chimirul, caciula brumarie erau ale

lui Nechifor. Era el acolo, insa imputinat de dintii fiarelor. Scheletul calului, curatat de carne, sub tarnita si poclazi, zacea mai incolo. Femeia racni aprig:

— Gheorghita!

Flacaul tresari si se intoarse. Dar ea striga pe celalalt, pe mort. Ingenunchind cu graba, ii aduna ciolanele si-i deosebi lucrurile. Capatana era sparta de baltag.

CAPITOLUL 13

Cu graba, dar fara lacrimi, femeia facu cea dintai randuiala. Desparti din tarhatul umed si muced o poclada si o asternu peste ramasitele lui Nechifor Lipan. Flacaul parea cu totul zapacit. Abia acum intlegea ca acolo zace fatal lui,

— Plangea ca un copil mic, cu ochii mititei si buzele rasfrante. Femeia statu in picioare, cu manile cuprinse sub sani, si cauta s-si deie sama de loc. De sus, de langa parapetul de piatra, sapatura costisei venea oabla ca o prapastie. Sus, era umplutura pardosita cu lespezi cioplite. Pana jos in cotonoul rapei arata sa fie cam douazeci de metri. Aicea malul era ros si scobit si avea in fata putintel tapsan ocolit de colturi de stanca. Pe urma rapa se pravalea mai in fund. Era un loc asa de stramt, asa de singuratic, asa de dosit. Numai soarele il ajungea si-l batea in plin. Nu suia la nici o poteca, n-avea nici un fel de legatura in curmezis cu vecinatatile. Aici fusese soarta lui Nechifor Lipan, sa cada ca-ntr-o fantana, lovit si brancit de mana dusmanului. Nimeni nu mai putuse vedea acea crunta priveliste. Oamenii calatori treceau fara grija pe sus, pastorii n-aveau intr-acolo loc de apropiere. Soarele de toamna rasarise si asfintise asupra mortului singur si asupra calului zdrobit. Venisera asupra lesurilor ploile cele negre, hultanii si corbii stateau asupra lor ciucur, iar in vremea noptilor au venit dihaniile din rapile muntelui, sprijinind in mort labele si tragand cu coltii. Numai acest cane a stiut toate si a vegheat in preajma pana ce l-a alungat foamea catra oamenii vii. S-a mai intors din cand in cand si a mai asteptat, dupa aceea, intr-o zi, a sosit vifor si ninsoare si iarna a astupat rapa. Acuma soarele a curatit-o si a eliberat-o, dupa o vointa a lui Dumnezeu, si tot dupa aceeasi vointa, canele, trecand pe sus, a adulmecat mirosurile si i-a dat ei stiinta. Observand ca flacaul nu-si venise inca in fire, masura din ochi inaltimea pana sus si prubului cum s-ar putea catara la drum. Pipai anume locuri cu piciorul si-si cauta sprijin, intinse bratele spre aschii de piatra si gasi o cale cotita si anevoioasa.

— Am treaba sus, striga ea la Gheorghita, ma intorc indata. De sus, de langa parapet, chema canele:

— Vin-aici, Lupu!

Dulaul sui sprinten pe urmele ei. Il puse langa cai, paznic impotriva trecatorilor. Apoi cotrobai in boclucuri si se cobori iar la vale cu chibrituri si c-o faclie de ceara. Aprinse faclia si o potrivi la dos, in scobitura malului. Avea in ea o putere noua, care-i razbea in toate miscarile si in priviri.

— Gheorghita, hotari ea, tu sa stai aici, sa priveghezi pe tatu-tau. Iar eu ma scobor in graba la Sabasa ca sa dau de stire., Vin cu caruta si cu domnu Toma, ca sa luam mortul, sa-l ducem in sat si sa implinim cele de cuviinta.

— Bine, mamuca, suspina flacaul. Oi sta aici, dupa cum imi poruncesti.

— Sa stai, Gheorghita! Eu nu intarzii mult. Vezi sa nu se stinga lumina. Sui iar la drum, incaleca si se duse, lasand pe Lupu langa celalalt cal. Flacaul privea lumina faciei. Abia o putea deosebi din stralucirea soarelui, care batea piezis. Fara o vointa anumita, se asezase intr-o lature, mai mult cu spatele, spre poclada care acoperea ciolanele, zgarcurile, parul si lucrurile tatalui sau, amestecate. Nu s-ar fi putut spune ca are vreun dezgust, dar de cand traia pe lume nu-i fusese data o asemenea cumplita vedere. Ridicand ochii si privind departe, baga de sama ca se afla intr-un loc cu totul pustiu, intre stanci, intre rapi, sub cerul inalt. Padurea era aproape, in fundul prapastiilor se mai tineau ostroave de omat. Dintr-o data stralucirea soarelui trecu spre varful brazilor si catra piscuri. Cu coada ochiului, vazu lumina faciei crescand in umbra vagaunii. Era o liniste neclintita, parca toate impietrirera in asfintitul de soare. Statu si el neclintit ca toate, ascultandu-si bataile inimii. Tresari numai cand auzi sus, in aurul luminii, un strigat de pajura. Chemase de doua ori. O vazu deasupra, plutind lin pe aripi, isi misca numai capul, parca-l privea pe dansul. Se auzi alta chemare mai departata. Pajura pluti intr-acolo. Cerul ramase singur si in curand din cer paru ca ninge inserarea.

Judecandu-se el singur pe sine, flacaul se incredinta ca nu se simte in el vreo sfiala, ar fi dorit numai sa aiba in preajma lui un suflet viu. Canele era, insa la drum, sus. Latrase numai o data. Acuma tacea si se facuse noapte. Deci nu mai trecea nici un drumet. Luceau stele. Porni o adiere de vant. Auzi in prapastie un scanct de dihanie. Poate i s-a parut. O neliniste fierbinte i se porni din maruntaie si-l fulgera in crestet. Rasari in picioare si cauta loc de trecere pe urmele maica-sa. Zgreptenand cu unghiile si impingandu-se la deal cu calcaiele, ajunse asudat si gafaind sus. Calul necheza usurel, canele veni langa dansul. Acolo sus, la drum, i se parea ca e mai putin intuneric, indata ce iese luna, toate au sa se lumineze deplin. Are sa se lumineze deplin si jos in vagauna. Acolo s-a inaltat in picioare mortul, invalit in poclada asteptand binecuvantarea din urma si rugaciunile de care n-a avut parte. Isi apleca urechea. Tragea o adiere abia simtita. Banuia in rapa pipaiti de pasi si-n imprejurimi fosnet. I se deslusira in urechi zvonuri de paraie departate. Tarziu, prin

lumina de luna, trecuta pe deasupra brazilor paseri straine. Singuratatile muntelui pulsau de apele primaverii, viata tainica isi intindea iar puntile peste prapastiile mortii. Sangele si carnea lui Nechifor Lipan se intorceau asupra lui in pasi, in zboruri, in chemari. Flacaul nu intelegea din toate decat o frica strecurata din pamant in el, si incepu sa vorbeasca cu canele si calul, adresandu-le cuvinte fara noima. Tot ca sa-i treaca vremea mai usor, cauta traista cu orz. Dupa aceea isi pregati un culcus si se invali in poclada. Zgomotele noptii ii parura abia simtite si i se ingreuiava trupul de somn, cand Lupu dadu glas catra vale. Zvarlindu-se in sus, se pali cu fruntea de traista de orz aninata de capul calului. Apoi racni spariat: Cine-i? Nu-i raspunse decat cainele, care zapai iar. Cand canele se linisti, flacaul auzi, in tacerea cuprinsului, bataia ca de clopot a fierariilor de la o caruta. Auzi chemari, aproape. Cunoscu glasul lui domnu Toma. Venea, cu Vitoria Lipan, nu numai crasmarul, ci si judetul satului, s-un strajer. Poposira, deshamara iapa, aprinsera un foc de gateje langa parapetul podului.

— Arde faclia, Gheorghita? intreba Vitoria.

— Cred ca arde raspunse flacaul cu indoiala.

— Vai, baiete, il mustra femeia, cum nu intielegi tu o datorie ca asta!

Coboara si vezi. Tine, am adus de la biserică felinarul acesta cu semnul crucii. Aprinde lumanarea din el si potriveste-l frumos la capataiul lui tata-tu. Sa stii ca nu se poate sa-l ridicam azi, poate nici mani. Cat ar fi, trebuie sa-l priveghem, si m-am inteleles cu parintele Tudorache ca sa vie sa ceteasca aici.

— Dar de ce nu putem sa-l ridicam? se impotriovi Gheorghita, neguros.

— Nu se poate, caci ei isi au randuielile lor.

— Care ei?

— Stapanirea, isi au randuielile lor cum sa steie toate pe loc pana ce vine domnu subprefect pe care l-am vazut noi la Farcasa, si doftorul, si domnu procuror.

— Da de ce sa vie? Ce au ei cu noi?

— Cu noi n-au nimica. Au cu mortul, sa vada cum si ce. Sa cunoasca si ei cum ca intr-adevar a fost ucis, si dupa aceea sa inceapa a cauta pe faptasi. Eu intai am tipat ca sa ma lese in pace sa-mi iau omul, si sa-i fac cele de cuviinta. Dar atuncea s-a sculat domnu Toma, care-i de fata, si m-a sfatuit sa ma supun, ca altfel ne vară judecatorii in inchisoare. Dac-am vazut s-am vazut, ce sa fac? M-am supus. Or face ei cum au randuiala si dupa aceea mi-or da mortul. Dupa asta nu mai au nici ei nimic cu mine, nici eu cu dansii.

— T! nu asa, nevasta, se amesteca, nemultamit, domnu Toma, ei doar nu fac asta dintr-o rautate. Randuiala aceasta o au ca sa poata gasi pe ucigas.

— Domnu Toma, nu te supara. Daca s-or uita la niste ciolane, parca au sa stie care-i faptasul?

— Nu-i numai asta. Ai sa arati si dumneata ce stii si ce banuesti.

— Eu? se mira munteanca si privi piezis spre ceilalti oameni, care suisera cu ea din Sabasa. Apoi tacu si-si acoperi buzele cu podul palmei stangi. Tare-ti multamesc, domnu Toma, pentru ajutorul care-l dai, adaogi ea cu glas bland, si-i fi bun sa mai trimeti aicea, mani caruta cu parintele, asa precum te-am mai rugat. Ti-oi plati cat ii spune, s-oi socoti ajutorul dumnitale ca o binefacere. Pune in caruta odata cu parintele, pani douazeci, masline doua chile si scrumbii zece, si rachiu cinci garafi de cate-o oca. Scrie si acestea in catastif la dumneata, pe langa cele ce am adus acuma cu noi. Cine-a binevoi sa vie aici ca sa vada ori sa privegeze pe mort, sa-l cinstesc c-un pahar si sa-i dau o bucata de pita cu ceva, ca sa fie de pomenire. Poftesc s-acuma pe domnu judet si pe strajer. Gheorghita, scoate din fan, din caruta lui domnu Toma, o garafa si ad-o aici, la foc. Oamenii s-au bucurat si au zambit cu voie-buna catra nevasta, prin lucirea flacarilor. Vitoria le-a turnat rachiu si au baut pe rand din acelasi pahar, neuitand sa inchine pentru mort. Domnu Toma, mai ales a vorbit drept dupa inima Vitoriei:

— Dumnezeu sa-i ierte lui Nechifor Lipan toate gresalele cu voie si fara voie si sa binevoiasca a-i da, macar de-acu inainte, hodina in pamant. La aceasta inchinare Vitoria a crezut de cuviinta sa lacrameze, inainte de a bea, a varsat pentru mort o picatura din pahar. Asta o facea de mult, de cand se aratase intelegerii ei adevarul. Flacaul a coborat felinarul in rapa. Ceilalti au asteptat ziua, langa foc, cinstind din cand in cand bautura. Pe urma s-au dus si ei sa descopere si sa vada pe Lipan. Domnu Toma s-a intors in sat cu strajerul. Dupa hotararea Vitoriei, i-a naimit cal si l-a repezit solie de-al doilea la domnu subprefect Nastase Balmez, sa-l roage sa binevoiasca a implini cat a putea mai degraba randuielile stapanirii, ca nevasta mortului il roaga cu lacrimi si plateste toate cheltuielile. In cursul zilei s-a ostenit parintele la deal, intre garafi si pani, si cu mare

greutate s-a pogorat in rapa, desi Vitoria tocmai om ca sa taie si sa sape trepte. Sfintia sa era batran si pantecos si cu greu a izbutit a se infatisa la datorie. Punandu-si patrafirul, si-a mangaiat barba alba, a deschis cartea si a prins a ceti cuvinte vechi. Din cand in cand se oprea, ca sa rasufla de truda. Vaduva a dat la o parte un colt de poclada, ca s-aud si mortul si sa se uite la cer cu gavanurile negre ale capatanii. Oamenii din sat si trecatori de aiurea veniseră nu atat pentru cetanie, cat pentru pomana mortului. Femeile spuneau si altora intamplarile si era de mirare cum sosisera, pe vant, ori prin pamant, vesti de dincolo de munte, cum ca faptasii ar fi niste oieri care ar fi traitori in acele parti. Vitoria asculta atent vorbele si se gandea ca numai decat trebuie sa treaca la o prietina a ei de-acolo, s-o potteasca la ingropaciune si sa mai afle ce vorbe s-au mai spus si ce isciodiri s-au mai indeplinit. Avea chiar o placere gandindu-se ca a ramas cineva acolo care scormoneste si afla. Autoritatatile nu s-au putut aduna in rapa decat a treia zi. Vitoria a stat c-un umar intors, ascultand ce puteau sa spuna niste oameni care n-aveau nimic cu Nechifor Lipan. Au descoperit oasele, s-au uitat la ele, unul a cercetat capatana, pe urma a scris pe hartie ce-au vazut si ce-au inteles. Jignita a fost munteanca mai ales de faptul ca nici unul nu si-a facut cruce si n-a spus o vorba crestineasca pentru sufletul lui Nechifor. Domnul subprefect Anastase Balmez si-a adus aminte ca a mai vazut-o pe munteanca.

— Acesta ti-i omul dupa care umblai? intreba el.

— Acesta-i, domnule, raspunse munteanca.

— Dupa cat se vede, e ceea ce banuiam eu inca de-atunci. Omul dumnitale a fost omorat si jefuit.

— Da, domnule, raspunse cu blandeta Vitoria: insa in tasca s-au aflat ceva parale, si chimirul n-a fost desprins de pe el.

— Atunci sa-l fi ucis careva din dusmanie?

— Cum pot crede una ca asta, domnule, cand el a calatorit cu prietini de la Dorna pan-aici? Atunci Vitoria s-a crezut datoare sa spuie ce stia. Anume ca, dupa cumparatura de oi de la Dorna, Nechifor a venit pan-aici cu doi tovarasi si prietini, care traiesc si acum peste Stanisoara, la un loc care se cheama Doi Meri. Acei prietini arata ca au cumparat oile lui Lipan si i-au numarat banii. Dupa numaratoarea banilor, care s-a facut sus, Lipan s-a intors, purcegand spre casa. Atunci se vede ca cineva, care a fost de fata s-a vazut targul si banii, s-a luat dupa el si l-a lovit. I-a rapit banii oilor. Altfel nu poate sa fie, arata Vitoria, caci asa spun acei doi prietini ai mortului, anume Calistrat Bogza si Ilie Cutui. Deci Lipan, nu si-a pus banii la un loc cu cei care-i mai ramasesera, ci-i purta in mana. Ucigasul l-a lovit si i-a smuls banii, caci, cum l-a lovit, Lipan a cazut in rapa cu tot cu cal. Sa se fi dus dupa el, e mai greu de crezut, caci era canele, care s-ar fi luptat cu indarjire pentru stapan. Ca sa jefuiasca pe mort, acel care lovise trebuia sa ucida si canele, insa canele s-a aflat viu. Ramane de vazut cine era acel strain martor, care a vazut pe Lipan primind banii. Dupa cat intlegea ea, gospodarii nu-si aduc aminte cine ar fi fost acel om strain. Dar daca i-a strange stapanirea, ei au sa marturiseasca si au sa-l arate, in acelasi timp se intlege ca au sa faca si dovada cumparaturii oilor cu vreo chitanta pe care Lipan a scris-o in varful muntelui, desi acolo nu se afla nici un fel de cantelarie, iar vantul nu aduce in vartejurile lui acolo nici cerneluri, nici pene de scris. Hartia de cumparatoare a oilor e la Lipan in tasca, nu-i la dansii, insa daca spun ei ca au dat bani pe partea lui de oi si i-au numarat acolo cu martor, cine poate indrazni sa spuie ca nu-i asa? Adevarat este ca lumea se dovedeste plina de vorbe si inselari si ar fi spunand unii si altii de peste munte ca toata treaba asta n-ar fi curata, insa ea nu poate obijdui pe nimeni, fiind incredintata ca Dumnezeu va scoate la urma urmei adevarul la lumina.

— Femeie, zise domnul Anastase Balmez, rasfrangandu-si cu dispreu buzele, din ce spui dumneata, eu nu pot intlege nimica. A fost vreun martor cand s-a facut targul?

— Nu stiu, n-am de unde sti, domnule subprefect, dumneata vei intreba si gospodarii vor raspunde.

— Bine, la asta ne pricepem noi, si avem sa-i intrebam. Dar dumneata stii ceva despre acel martor? De unde l-am scos?

— Eu nu l-am scos de nicairi, domnule subprefect, dar trebuie sa fi fost. Daca n-a fost acolo un strain pe care l-am putea trage la raspundere, atunci sa deie sama prietinii.

— Dumnezeu sa te inteleaga, femeie. Banuiesti cumva pe acei prietini, Calistrat Bogza si Ilie Cutui?

— Fereasca Sfantul, eu nu banuiesc pe nimeni. Ei au sa va spuie s-au sa-si deie sama, ca niste gospodari ce sunt. Pana la Borca, in urma oilor, au umblat trei. Dincolo, peste munte, nu s-au mai vazut decat doi. Pe-al treilea l-au mancat hultanii si lupii, dupa cum se vede. Dumnealor sa arate cine a dat cu baltagul, caci si asta se vede in capatana aceasta. Eu n-am de unde sti, dumneavostra nici atata, sa spuie dumnealor, sa arate pe

acel care a fost martor si a vazut numaratoarea banilor.

— Ce martor, femeie? Ce-mi tot vorbesti de martor?

— Graiesc si eu ca o minte slabă ce ma aflu.

— Lasa martorul, femeie. Datoria mea e sa strang in chingi pe cei doi. Oricat de vicleni ar fi, cu mine nu se pot pune. Am descoperit eu cazuri mai grele. Vitoria isi stranse umerii si buzele:

— Dumneavoastră, domnule subprefect, veti face cum veti crede ca-i mai bine, sa-mi dati invoire sa-mi ingrop omul si sa-i fac randuielile crestinesti. Va rog sa scrieti si ciobanilor.

— Care ciobani?

— Ciobanii lui Lipan, care aveau in sara oile lui. Nu se poate sa nu stie si ei de vanzare

— daca intr-adevar a fost vanzare.

— Dumneata crezi cumva ca n-a fost vanzare? si l-au ucis cei doi ca sa-i ieie oile?

— Eu n-am spus asta, domnule. Am spus sa scrieti ciobanilor. Nu se putea sa-i lepede stapanul lor asa, fara sa le plateasca simbriile si sa-i cinstreasca dupa datina.

— Ai dreptate, vom face intrebare. Si cred, nevasta, ca n-ar fi rau sa mergi si dumneata cu mine acolo, sa fii de fata cand am sa-i chem, pe Bogza si pe Cutui.

— Merg, de ce sa nu merg? se invoi Vitoria. Am acolo treaba si c-o prietina a mea, sotia unui negustor.

Vreau s-o poftesc si pe dansa sa fie de fata cand vom cobori aceste oase in sat, ca sa le punem la hodina, in pamant. Se cuvine sa poftesc si pe acei gospodari, cu nevestele.

— Cum asa? Eu ma duc sa-i cercetez si dumneata ii poftesti la ingropaciune?

— De ce sa nu-i poftesc? ii poftesc si la ingropaciune, si la praznic, ca pe niste buni crestini. Eu n-am nimic cu dansii, Dumnezeu nu mi i-a aratat inca. Oamenii pot vorbi una si alta, femeia lui Cutui poate spune despre Bogza ca ar fi avand visuri urate si graieste prin somn, dumneavoastră, ca stapanire, puteti sa le puneti intrebari, dar eu ce pot face decat o ingropaciune cu datoriile care se cuvin mortilor? ii poftesc si pe dansii, de ce sa nu-i poftesc? Va poftesc si pe dumneavoastră, daca nu vi-i cu suparare. Parca asa nu vor fi subt ochii dumneavoastră? Domnu Anastase Balmez clatina din cap si ramase ganditor. Iar avea femeia dreptate, insa nu credea de demnitatea lui sa recunoasca. O cercetare discreta si delicata i se infatisa ca sistemul cel mai bun sa descopere si sa apuce de grumaz pe faptasi. Negresit, cei doi gospodari nu vor putea sa refuze sa vie la inmormantare in Sabasa. Asta ar fi ceea ce, in drept, se chiama o confruntare cu cadavrul victimei, incerca sa lamureasca asta femeiei. Acuma in sfarsit i se parea c-o inteleseste si o judeca destul de vicleana si ascunsa.

Vitoria nu putea sti ce poate fi o confruntare, dar primi, zambind, hotararea autoritatii cugetand in sine ca nu-i rau sa fie amestecat si boierasul acela eu caciula tuguiata, in zvonurile, prepusurile si intrigile otravite care cresteau ca un bulz de omat in cealalta vale, in sat la Suha. Cat era el de boier si de fudul ea si cucoana Maria il puteau vinde si rascumpara, jucandu-l pe degete, cu tot cu doftor, cu tot cu Bogza si Cutui, si cu tot cu nevestele lor. Autoritatile sfarsindu-si cercetarea, femeia trase iar poclada peste ciolane si schimba lumanarea din felinar, in acelasi timp suspina si bocea incet, dar cu coada ochiului priveghea in toate partile la oamenii aceia straini, in strai negre, si cu urechea era atenta la tot ce se spunea si se soptea.

CAPITOLUL 14

In Suha, domnul Anastase Balmez si-a inceput cercetarile lui cu o dibacie de care se simtea cu drept cuvant, mandru. A poftit la domnia sa, ca informatori, pe cei doi gospodari, hotarat sa-i asculte cu rabdare si cu blandeta.

— Ce pot pentru ca sa stiu eu, domnule subprefect? a raspuns cu glas destul de hotarat, amestecat cu putina suparare, omul cu buza despicata. Eu nu pot pentru ca sa stiu nimica.

— stiu, te cred, domnu Bogza, il domolea subprefectul. Dumneata esti un om cu stare. Te bucuri de deosebita consideratie. Eu am datoria sa te intreb. Dumneata ai datoria sa raspunzi. Caci de la Dorna si pana aici te-ai aflat cu Nechifor Lipan. Ati calatorit impreuna, ati mancat impreuna. Nu-i asa?

— Asa este.

— Fiind asa, te rog sa binevoiesti a-mi spune unde v-ati despartit.

— Apoi sa vie si Ilie Cutui, sa fie de fata. Sa spuie si el. A fost si dansul acolo.

— Il intreb si pe dansul, n-ai grija. Eu am interesul sa aflu toate acestea, pentru a putea urmari pe faptas. Crezi dumneata ca pot eu sa ridic un deget pana ce nu am incredintare deplina? Eu nu sunt invatat sa obijduiesc pe nimeni. Asa ca sa fii bun sa-ti aduci aminte cand v-ati despartit, ca sa pot prinde un fir.

— Care fir?

— Sa pot prinde un fir, sa gasesc o urma, sa incep cu ceva.

— Care urma? Pe mine, domnule subprefect, sa nu ma nacajiti, ca destule am eu pe cap. Eu de moartea acelui oier nu pot pentru ca sa stiu nimica. Ce pot pentru ca sa spun, decat atata, cum ca eu si Cutui ne-am despartit de el cand am ajuns in varful Stanisoarei. Atuncea, cand a vazut el cat drum mai are pana la apa Moldovei si pe urma pana la apa Prutului, s-a lehametuit si s-a hotarat sa se lese de turma asta. Am eu destule oi zice la apa Jijiei. Dati-mi castig ca si pentru celealte o suta, si cheltuielile pe care le-am facut, si duceti-va sanatosi. Sa deie Dumnezeu sa aveti spor de la dansele. Eu ma intorc acasa.

— Asa a spus?

— Da, intocmai.

— Si i-ati dat banii?

— I-am dat banii. I-am numarat hartii de cate o mie si de cate o suta. Nevasta mortului statea umilita intr-un colt al odaii, cu capu-n vatram, cu coatele pe genunchi, cu fruntea in palme.

— Nici nu se poate altfel, zice ea incet, fara a se clinti. Gospodarii i-au numarat paralele. Celalalt sta la o parte s-a vazut.

— Care celalalt? se incurunta Bogza.

— Lasa-ne, femeie, hotari subprefectul. Nu incurca lucrurile.

— Eu nu le incurc. Eu vreau sa descurg pe acest crestin care nu-i vinovat cu nimica, se intoarse munteanca zambind catra Bogza. A fost unul strain, care a vazut cand s-au numarat banii. Acela trebuie cunoscut si urmarit.

— Dar n-a mai fost nici un strain, femeie, ti-am mai spus.

— Ba poate sa fi fost, se intoarse Bogza.

— Nu spun eu? Trebuie sa fi fost. Dumneata poate credeai ca vorbesc de domnu Cutui? Domnul subprefect se intarata putintel:

— Daca a fost, sa spuie omul. Cine a fost? il cunoaste?

— Nu cunosc, poate pentru ca sa stie Cutui.

— Nu stie nici el. De unde sa stie? Sa zicem ca i-au iesit hotii inainte si gata!

— Vezi? Atuncea de ce tot amesteci acel martor?

— Nu-l amestec, domnule subprefect. Dar noi muntenii avem obiceiul sa facem vanzarile cu martori, nu cu hartii scrise de domnii judecatori. Daca domnia voastră spuneti ca nu-i martor, eu tac. Atunci s-au scris hartii. Dar la urma urmei nici de acestea nu era nevoie, caci domnu Bogza si domnu Cutui erau prietini buni cu domnu Nechifor Lipan. De aceea sa stiti, oameni buni, ca eu n-am venit pentru alta aici, decat sa va poftesc la inmormantarea oaselor care au mai ramas. Eu atata treaba mai am in aceste locuri si pe urma ma duc acasa, rugand stapanirea sa gaseasca ea pe faptas. Eu stiu ca domnul subprefect are sa-l gaseasca, asa ca, in privinta asta, n-am nici o grija. Dumneavoastra, ca buni gospodari, veti da toate deslusirile si veti ajuta cum veti putea. Iar la ingropaciune numaidescat sa veniti. Subprefectul isi batea nerabdator cizma cu varguta pe care o tinea in mana. Secretarul, la masuta lui, asculta, nestiind ce sa mai scrie. Vitoria se ridicase din locul ei,

incheindu-si sumaisesul. Pe dansa n-o mai interesa intru nimic cercetarea.

— Omul acesta al meu a fost vrednic gospodar, incheie ea, se cuvinte sa-i faceti o asemenea cinste.

— Bine, se invoi, nedumerit, Bogza, putem sa venim, daca domnu subprefect socoate ca ne putem duce.

— Veniti cu tot cu nevestele dumneavoastră. Tare frumos va poftesc. Mani ii facem sotului meu petrecerea din urma. Merge si domnu subprefect.

— Eu?

— Da, se intelege. Parca acolo nu puteti sta de vorba, cum stati s-aici? Ba inca acolo domnu Bogza poate si-a aduce si mai bine aminte. Calistrat Bogza se scociori in chimir, scoase tabacherea, o deschise si-si rasuci o tigara groasa. Femeia puse mana pe clampa usii. Plictisit, subprefectul o astepta sa plece. I-ar fi poruncit sa se duca insa era un om cu sentimente delicate.

— Mai am eu ceva de spus, vorbi subtire femeia, dar las pe mani. Vorbim dupa aceea.

— Dupa care?

— Dupa ce astrucam pe Nechifor Lipan. El a spus ce avea de spus. Te-astept numaidecat, domnu Bogza.

— Bine, bine, raspunse gospodarul, tragand fum dupa fum din tigara-i groasa. Vitoria iesi. In odaia cealalta erau jandarmi. Cutui sta la o parte, pe o laita, si fuma si el dintr-o tigara tot asa de groasa ca a lui Bogza. Munteanca zambi, oprindu-se:

— V-ati sfatuit sa va faceti tigarile la fel si-n aceeasi vreme? vorbi ea. Domnu Bogza te prepune pe dumneata.

— El? Ma prepune pe mine? tresari cu indarjire Ilie Cutui.

— Ce sa te prepuie? Ca ai fost de fata la numaratoarea banilor. Dar eu vorbeam de altcineva.

— Nu pricep ce spui dumneata, femeie, grai moale gospodarul, asezandu-se iar pe laita.

— Eu ziceam catra domnu subprefect ca trebuie sa mai fi-fost cineva de fata, care-a vazut banii, s-acela-i faptasul. Dar s-a dovedit ca n-a mai fost nimeni. Atuncea ar putea spune cineva ca, daca n-a fost marturie, nu s-au numarat bani. Daca n-are bani, cine sa-l ucida? Daca nu s-au numarat parale, n-are de ce sa se intoarca, trebuie sa se duca dupa oi.

— Cum nu s-au numarat parale? Ce vorbesti dumneata? Nu ti-am mai spus ca i le-am numarat sus pe munte, in popas?

— Stiu, domnu Cutui, eu nu vorbesc de asta, nu te supara.

— Cum nu vorbesti de asta? Atunci ce tot spui?

— Vorbesc si eu, rastalmacind si potrivind, ca lumea care n-are ce face si se amesteca in treaba asta a noastră. Dumneavoastră stiti mai bine decat oricine ce-a fost si aveti sa spuneti. Mortul a spus atata cat trebuie, domnu Ilie. Tot ce avea de spus a spus. Ce te uiti asa la mine? Acu mai ramane sa spuneti si dumneavoastră, si pe urma gata. Dupa asta, domnu subprefect a vedea ce-a mai face. Fiindu-mi nadejdea la ajutorul dumneavoastră, l-am rugat pe domnu Calistrat si te rog si pe dumneata, domnu Ilie, sa nu lasi asa pe un prieten. Acuma, dupa ce a fost aflat, sa veniti sa fiti fata cand l-om pune in locasul de veci.

— Cutui o asculta cu luare-aminte, privind intr-o parte.

— Cum ai spus?

— Sa vii, domnu Ilie. Vine si domnu Calistrat.

— Daca zice el ca vine, eu nu ma pun impotriva.

— Imi pare bine, domnu Ilie, si sa va luati si sotile. Avem sa facem oleaca de praznic. Vitoria iesi, tropaind reperior. Pentru o imprejurare ca aceasta si pentru sarbatoarea mortului, isi lasa opinile si-si pusese incaltarile cele bune, cu varfuri de glant. Trecu pe carari zbicite si pe drumul cel mai scurt, pana la pravalia lui domnu Iorgu Vasiliu. Gaseste acolo caruta tocmita, in care avea sa incapa in voie, alaturi de dansa, si o buna prietina cum era cucoana Maria. Acolo, dupa ochiul cel rotund de geam, stia mai ales ca avea sa afle pe Gafita, chemata in mare graba de Ghitisor. Dupa ce intra si scoase de pe dansa sumaisesul, se aseza pe un scaunel si privi cu placere spre cucoana Maria. Se intoarse si spre Gafita. Ii paru bine c-o gaseste. Nici nu se astepta s-o intalneasca, ii pare bine mai ales pentru ca poate sa-i spuie ce se petrece la primarie, unde face subprefectul cercetare. A stat la intrebarile subprefectului intai domnu Calistrat, dupa aceea domnu Ilie. Dar nevestei lui Lipan nu i-a placut cum ii intreaba.

— Cum ii intreba? si ce-i intreba? se interesa, cu destula grija, Gafita.

— Ii intreba fel si chip. Inainte de a intra acolo, am vazut si pe femeia lui Bogza.

- Hm! ai vazut-o? Dar ea, ma rog, ce cauta acolo?
- Nu stiu. Am stat si eu putintel in preajma. Am ascultat ce vorbea cu niste femei. Atata pot a spune, dragele mele, ca doresc in toata viata mea sa nu vorbeasca despre mine prietinile.
- Vorbea despre mine, nici nu se poate altfel.
- Nu indraznesc a spune una ca asta. Eu nu var nici un fel de intriga. Ma gandesc ca nu-i toata lumea urata, nici calica, nici proasta, nu traieste cand cu notarul, cand cu jandarul. Stiu eu ca acestea-s niste vorbe din zavistie. Un lucru l-as intelege mai putin decat pe toate: sa arunce napaste. Sa ma fereasca Dumnezeu. Eu sunt cea mai nacajita si mai amarata de pe lumea asta, am ramas vaduva si saracita, dar n-as cuteza sa arat pe cineva dintre cei pe care-i vad oameni cumsecade, asezati bine la casele lor, tinand la nevasta si imbracand-o cat se poate de frumos n-as putea, Doamne fereste, cuteza sa arunc o vorba, sa se creada cumva ca as avea vreo banuiala. Deci l-am si rugat pe domnul Ilie sa poftreasca mani, dincolo de la munte, la Sabasa, la petrecerea din urma a unui prieten. Gafita era o femeie naltuta, subtire in boi, c-un obraz neclintit in frumuseta lui, incondeiat cu sprancene codate si cu ochi mari ca migdalele, umezi si negri. Purta catrinta cu fluturi, bluza de moda noua si pantofi cu calcaie nalte. La vorbele prietenesti si patimase ale muntencii, obrajii i se rumenisera. Cu rasuri in fata, ii sta si mai bine. Zambi ascutit, gandindu-se la viclenia unei anumite prietene si gasi destule vorbe potrivite ca sa dovedeasca ce fel de femei traiesc pe lumea asta si mai cu sama la Doi Meri. Cat priveste de napasti, apoi a mai spus si alta data ca cel fara vina n-are a se teme de nimic. Ilie Cutui isi are baltagul acasa, subt icoane. S-a plimbat cu el in lume, fara sa-l sperie.
- Pentru sotul meu eu pot sa jur, cu mana pe sfanta cruce.
- Stiu, draga nevasta, nu te uita la vorbe. Eu ma gasesc cea mai asuprimita si nu ma intorc asupra nimanui. Astept de la Dumnezeu sa se faca lumina. Hotararea Lui are sa cada la vreme.
- Sa cada, se asculti Gafita, cu ochii aprigi. Cine-a faptuit, sa primeasca pedeapsa. Cine rade, sa cunoasca plansul.
- Stiu, o linisti iar Vitoria. Stiu ca domnul Ilie raspunde cu dreptate subprefectului, dinspre partea asta, n-am nici o grija. Orice or spune unii si altii, eu si de Bogza am anume parere. Pan-acuma nu s-au aratat alte semne, decat cele pe care le-a scos la vedere mortul.
- Sa stii, lelita Vitorie, ca semne sunt si altele.
- Stiu, stiu asta.
- Nu stii! Dumneata socotesti ca eu azvarl numai asa vorbe. Spun din durere si din usturime, caci de o bucată de vreme nu mai am tihna din pricina unei ticaloase.
- Te cred, draga. Se amesteca, bland, si sotia lui domnul Iorgu Vasiliu:
- Nu te potrivi. Dumneata ramai cum esti. Ce ti-a dat Dumnezeu, nu poti imprumuta. Gafita rase, alinata. Asa era mai frumoasa. Tovarasele ei o pandeau piezis si-si aruncau sageti cu ochii. Dupa ce n-au avut ce face cu dansa, i-au dat drumul, indata, in odaita plina de scorturi si de stergare, ochii Vitoriei se intristara si se intoarsera catra rasarat, la icoane. Facand trei cruci, femeia saluta pe sfinti, inturndu-se spre ochii micsorati si plini de curiozitate ai gazdei, se grabi sa-i spuie nu atat cum merge cercetarea omului stapanirii, cat mai ales cum sta in picioare, impotriva unor hotarari mai tarzi decat oamenii, acel om care-si arata coltii prin buza despicate.
- El cearca, draga cucoana Marie, sa se ascunda dupa deget, lamurea cu inviersunare munteanca. Nu stie, sarmanul, cum ca ce i-i scris, i-i pus in frunte, Eu acuma l-am deschis si l-am cetit deplin. Mai are si omusorul cel cu caciula tuguiata a se juca o zi, doua cu dansul. S-acela intelege cum sta chestia, caci nu-i nici chior, nici prost, dar tare l-am rugat sa mai ingaduie. Trebuie sa iasa impotriva dusmanului, din porunca lui Dumnezeu, toate dovezile, s-atuncea doresc sa-l vad zbatandu-se cum s-a zbatut omul meu in rapa. Dac-as putea sa-l lovesc si eu cu acelasi baltag, in locul unde l-a palit el pe Nechifor Lipan, m-as simti mai usurata. Dar asta nu se poate, nici pe Gheorghita care-i inca prost si copil, nu-l pot pune. Asa ca vreau sa-l impung si sa-l tai altfel, ca sa mai scot din mine obida care m-a inabusit atata vreme. Caci eu, draga cucoana Marie, am trait pe lumea asta numai pentru omul acela al meu S-am fost multamita si inflorita cu dansul. Iar de-acuma imi mai raman putine zile, cu nour. Stau si ma mir intr-o privinta, cum de-am gasit in mine puterea sa rabd atatea si sa indeplinesc toate. Dupa ce l-am cautat si l-am gasit, ar fi trebuit sa ma pun jos si sa-l bocesc. Dar stiu eu cine mi-a dat indemn si putere. Am facut toate s-am sa mai fac, cat voi mai avea suflet. Am trecut muntele ista in toate felurile, am fost la Borca nu stiu de cate ori, am cheltuit parale in dreapta si-n stanga, am

miscat oameni si preoti, am vorbit, draga cucoana Marie, si printr-o sarma, tocmai la Piatra. Eu eram de partea asta, in primarie la Borca, si de partea cealalta, era domnu prefect, si l-am rugat pentru omul meu, pe care l-am gasit risipit intr-o rapa, sa-mi deie voie sa-l ingrop in tintirim. Sa nu ramaie intre lupi, sa-l aduc intre crestini. Am savarsit si asemenea pacat, vorbind pe sarma. Radeau barbatii de mine, cum m-am spariat auzind glas de la Piatra. Am facut multe altele, s-acuma s-apropie vremea sa le sfarsesc. Munteanca isi lasa frunta pe umarul sotiei lui domnu Iorgu Vasiliu si incepu a plange si a suspina. Dupa asta isi sterse lacrimile, indesat, cu manica si se pregati de plecare. Toata alcatuirea incurcata din acel colt de la Suha, cu dusmaniile, cu prietiniile, cu intrigile, cu vorbele desarte, cu spaimele ascunse si cu nadejdile, s-a incarcat in carute s-a trecut muntele Stanisoara, in preajma mortului care astepta cea din urma alinare langa faclia lui de ceara. Domnu Toma avusese grija sa aduca la fata locului un car cu doi boi frumosi, ii impodobise cu cetina si asezase in el sicriu gol. Dupa porunca Vitoriei, se aflau de fata trei preoti si trei oameni cu buciume, si patru femei bocitoare. Le alesese domnu Toma: doua din Borca si doua din Sabasa, care stiau sa planga si sa boceaasca mai bine. In caruta dascalului a adus pomenile. Preotii isi aveau si ei o nadisanca vopsita verde. S-au insirat oamenii cu prapurile si cu crucea. Altii au coborat racla in rapa s-acolo Vitoria singura, suflecandu-si manicile, a luat cu grija bucatile sotului sau si le-a potrivit una cate una in cutia de brad, stropindu-le cu vin. Barbatii au opintit sus povara destul de usoara, au asezat sicriul in caf, au pus peste capac un lavicer varstat negru si ros s-au dat de veste: gata. Atunci cel de la coarnele boilor a indemnat s-a facut semn si celor dinainte cu steagurile si crucea. La cel dintai popas, preotii au coborat, au facut rugaciune s-au inaltat cantare. Vitoria singura umbla imprejurul slujbei, priveghind randuielile si avand la indemana o baba cu sulurile de panza pentru datina podurilor. Cand au pornit iar au sunat muntenii din buciume, dand veste spre departarea vailor. Dupa ce au stat buciumasii, au prins a plange si a boci tare frumos femeile tocmiti. Vitoria privea si asculta cu luare-aminte. Desi aceasta era pentru dansa ziua cea mai grea si se zbulicia ea singura mai mult decat toate ostenitoarele, se socotea destul de multamita. Autoritatile si gospodarii de la Doi Meri erau de fata. Bogza umbla despartit de Cutui, unul pe o parte a drumului, celalalt pe alta parte. Nu-si vorbisera, nu se privisera. Numai cand satenii au suit din rapa racla si au potrivit-o in car si i-au scos capacul, Calistrat Bogza nu s-a putut opri sa nu intinda gatul pe deasupra altor capete, ca sa se uite si sa vada ramasitele mortului. Vitoriei i se parea ca Bogza nu s-a putut opri. Dimpotrivă, nici o clipa nu avusese gandul sa se stăpaneasca. Era ca intr-o fierbințeala bolnava si altceva nu dorea deocamdata decat sa vada. Daca ar fi cu putinta sa vada de-aproape in ce stare se afla teasta. Caci daca nu se cunoaste vreo palitura de unealta de fier, atunci oricine cu usurinta ar crede ca Lipan, fiind ametit de bautura, a nimerit, noaptea, cu tot cu cal, in rapa. Femeile umblau si ele despartite, repezindu-si din cand in cand ascutisuri de dusmanie. Toate le observa munteanca si le cantarea in capul ei. Nu uita nimic din ce trebuia pentru buna randuiala si avea vreme sa se alature si de cucoana Maria, soptindu-i ceva cu graba. Gheorghita nu se afla de fata. Din porunca mamei lui, incalcase cum ajunsese ea, venind de pe Stanisoara, si coborase inainte in Sabasa ducand canele si tarhatul mortului. Au mers asa pana ce alaiul a fost zarit din vale de catra oamenii tocmiti care priveghneau in turnul bisericii. Clopotele au inceput a bate. Asupra zvonurilor de clopot, au venit amestecandu-se cantarile buciumelor. Tot satul intai s-a suit pe prispe cu mana strasina la ochi, apoi, randuri, randuri, s-a indreptat spre tintirim. S-a facut slujba mare, cum putine s-au vazut in Sabasa. Asupra ramasitelor descoperite ale lui Nechifor Lipan batea piezis soarele auriu de aprilie. Preotii au cerut lui Domnul Dumnezeu pace pentru sufletul robului sau, apoi au cantat cu glas inalt vesnica pomenire. Vitoria a venit langa cucoana Maria si a rugat-o, cu glas pripit, sa aiba ea grija de cele din urma randuieri si mai ales sa nu uite sa ceara in clipa anumita vinul pentru stropit si gaina neagra care se da peste groapa. Batrana pe care a tocmit-o ajutoare le are toate in traista numai sa i le ceara. O ruga pe cucoana Maria sa-i faca aceasta mare binefacere, caci ea trebuie sa steie langa sotul sau in clipa asta de despartire, il mai vede acuma o data. Pe urma n-are sa-l mai vada pana la invierea cea din veac. Atuncea, apropiindu-se, si-a pus mana in crestet si si-a manat broboada neagra pe ceafa. Aducandu-si dupa asta degetele ca niste gheare asupra fruntii, a parut ca vrea sa-si smulga ochii. A strigat:

— Gheorghita! de ce m-ai lasat!

Cu asa glas a strigat, incat prin toti cei de fata a trecut un cutremur. S-a daramat in genunchi, si-a rezemat frunta de marginea sicriului. Cucoana Maria s-a repezit spre dansa ferind lumea cu palmele intr-o parte si intr-alta. S-a aplecat, a cuprins-o de umeri si a tras-o la o parte. Vitoria s-a lasat dusa. Apoi, desfacandu-se cu usurinta, s-a intors iar langa Lipan s-a ingenunchiat.

— Sa vie si baietul!

a tipat ea. Baietul era aproape. A venit, acoperindu-si ochii cu bratul drept. Nu stia ce sa spuie. Ii era rusine sa boceasca fata de barbati, ca o femeie. Cucoana Maria a saltat iarasi in sus pe munteanca si oamenii s-au grabit sa coasa in cuie capacul siciului, indata l-au coborat si s-a auzit huruitul bulgarilor de pamant. Vitoria s-a intors mai linistita si a zvarlit si ea asupra sotului sau un pumn de tarana.

CAPITOLUL 15

La poarta tintirimului au stat ajutor langa Vitoria domnu Toma si cucoana Maria. S-a dat fiecaruia dintre cei care ieseau, intru pomenirea mortului, un sfert de paine s-un paharel de rachiu. Barbatii si femeile sopteau inchinarea rituala: Dumnezeu sa-l ierte!, desertau dintr-o data bautura, apoi frangeau din pane o bucată cu care isi astupau arsura placuta a gurii. Copiii radeau si se harjoneau printre morminte. Dupa ce facura imparțeala pomenilor si a colivei, preotii isi scoasera de pe ei odajdiile. Mai aveau un crampei de slujba, care nu era dintre cele mai usoare. Vitoria grabi spre ei, ca sa-i poftearasca la praznic, acasa la domnu Toma. Acolo aveau sa se adune si oamenii stapanirii, cu domnu subprefect, si gospodarii straini veniti de pe lumea asta.

Gospodina lui domnu Toma facuse toate cum putuse mai bine. Fiind vremea postului celui mare, in privinta mancarii era mai greu. Dar era bautura destulă si buna, care implinea lipsurile. Mai ales era un vin din jos, de la Odobesti, in care domnu Toma isi punea toata credinta. Cand s-au asezat la masa, soarele era in asfintit. Raposatul isi gasise in sfarsit hodina. Cei vii incepura sa manance galuste de post si curechi prajit cu oloi de canepa. Preotii si cu domnul subprefect stateau la locul de cinstire, in fundul odaii. Gospodarii de la Doi Meri mai catra margine. Vitoria se aseza in apropierea lor. Dupa ce cinstira cateva pahare, incepura a vorbi despre treburile de pe lumea asta.

- Dumneata, domnule Calistrat, zise munteanca, mi se pare ca nu prea mananci.
- Ba mananc, slava Domnului si bogdaproste.
- Atunci nu bei. Se cuvine sa bei pentru un prieten.
- Ba mai ales am baut. Ma gandesc ca suntem departe si avem a porni la drum asupra noptii.
- Ce are a face asta? Parca dumnitale ti-i frica noaptea? Vad ca ai baltag.
- Am.
- Frumos baltag. Ia mai bea un pahar, ca sa vad si eu. Si pe urma vei mai bea si altele, dupa pofta inimii dumnitale. Arata-mi si mie acel baltag. Poftesc sa-l vad. Are si Gheorghita, flacaul meu, unul, alcatuit intocmai la fel. Bogza ranji nu cu voie buna si trecu femeii baltagul, prin latura mesei. Femeia isi chema flacaul. Era la spatele ei.
- Gheorghita, ia vezi si tu, Pare-mi-se ca tot asa-i s-al tau. Numai ca al tau abia a iesit din foc si de sub ciocan. Aceastalalt e mai vechi si stie mai multe. Razand, nevasta trecu feciorului baltagul. Calistrat intinse mana spre arma, apoi si-o retrase. Flacaul ii cerceta cu luare-aminte ascutisul curb si partile late.
- Lasa-l sa se uite si sa vada, domnu Calistrat, zise munteanca. Dumneata poftim si mai cinsteste un pahar de vin de la Odobesti. Dumneata cunosti si stii tare bine ca asemenea vin mai ales ii placea si lui Nechifor Lipan. Eu cred asa, vorbi ea deodata cu alt glas, intorcandu-se catra meseni. Eu cred asa, domnu Calistrat, ca sotul meu umbla singur la deal pe drumul Stanisoarei si se gandea la oile lui. Poate se gandea si la mine. Eu n-am fost fatal, dar stiu. Mi-a spus Lipan cat am stat cu dansul, atatea nopti, in rapa.
- Ce ti-a spus? rase Bogza.
- Mi-a spus cum a fost, raspunse munteanca privindu-l atintit si zambind.
- Asta n-oi mai crede-o.
- Ba s-o crezi. Iti aduci aminte domnu Calistrat, ca Lipan avea cu el s-un cane?
- Mi-aduc aminte. Ii zicea Lupu. Era harnic cane, si viteaz.
- Ei, vezi, domnu Calistrat? Eu stiu si asta, ca acel cane s-a pus pentru stapanul lui, cand i-a vazut in primejdile viata.
- Se poate sa se fi pus.
- Crezi ca a pierit si canele?
- Nu cred. Mai degraba s-a prapadit.
- Asa zic si eu. Dar daca s-a prapadit, se poate gasi.
- Asta-i mai greu.
- Greu pan-intr-atata nu-i, domnu Calistrat, cand este vointa lui Dumnezeu. Te rog, sa mai bei s-acest pahar. Sa-ti spun cum s-a intamplat? Masa tacuse. Interesat, domnu subprefect Balmez isi puse coatele pe stergar si si intorse urechea stanga, cu care auzea mai subtire, privind in acelasi timp si cu coada ochiului. Simtindu-se observat, Bogza se nelinisti.
- Dumneata stii si eu nu stiu, zise el cu indrazneala. Daca stii, spune.
- Sa-ti spun, domnu Calistrat. Omul meu se gandea, vra sa zica, la ale lui si la mine si umbla la deal in pasul calului, suind spre Crucea Talienilor. Femeia se opri.

— Ei? o indemna, zambind, domnu subprefect. Spune. De ce te-ai oprit?

— Unii ar putea zice ca venea la vale. Dar eu stiu mai bine ca se ducea la deal. Dar nu era singur. Avea cu el canele. Si se mai aflau in preajma lui doi oameni. Unul daduse calcaie calului si grabise spre pisc, ca sa baga de sama daca nu s-arata cineva. Al doilea venea in urma lui Lipan, pe jos, si-si ducea calul de capastru. Sa stiti ca nu era noapte. Era vremea in asfintit. Unii cred ca asemenea fapte se petrec noaptea. Eu am stiinta ca fapta asta s-a petrecut ziua, la asfintitul soarelui. Cand cel din deal a facut semn, adica sa n-aiba nici o grija, ca locu-i singuratic, cel care umbla pe jos a lepatat fraul. Si-a tras de la subsuoara stanga baltagul si, pasind ferit cu opincile pe carare, a venit in dosul lui Nechifor Lipan. O singura palitura i-a dat, dar din toata inima, ca atunci cand vrei sa despici un trunchi. Lipan a repezit in sus mainile, nici n-a avut cand sa tipe, a cazut cu nasu-n coama calului, intorcand baltagul, omul s-a opintit cu el in desertul calului, impingandu-l in rapa. Chiar in clipa aceea canele s-a zvarlit asupra lui. El l-a palit cu piciorul dedesubtul botului. Calul tresarise de spaima. Cand a fost impins, s-a dus de-a rostogolul. Canele s-a pravalit si el. S-a oprit intai hamaind intarat, omul a incercat sa-i deie si lui o palitura de baltag, dar dulaul s-a ferit in rapa si s-a dus taras dupa stapan. Asta-i. Cel din urma a incalcat s-a grabit dupa cel din varful muntelui, si s-au dus. Nu i-a vazut si nu i-a stiut nimeni pana acum. Munteanca tacu si se uita, cu buzele stranse, catra cucoana Maria. Nevasta lui domnu Vasiliu, ca si cei care erau de fata, sta intr-un fel de incremenire si asteptare, in toata lumea de-acolo erau banuieli. Vorbele si iscodirile lucrasera cu harnicie. Deci toata lumea intelegea intrucatva istorisirea muntencei. Numaidecat cei mai multi nu-si puteau da sama de ce muierea asta straina umbla cu pilde si rautati. Daca are vreo banuiala, sa spuie, daca are vreun prepus sa-l deie pe fata. Asemenea cuget se aduna, cu manie, mai ales in Calistrat Bogza. El de la inceput, de cum a vazut-o intai si intai, a priceput ca nevasta oierului vine asupra lui. Pe urma a stat cu rabdare, indoindu-se ca s-ar putea cumva descoperi asemenea fapta care n-a lasat dupa ea nici o urma. Femeia are sa se zbata fara folos si dupa aceea are sa se duca in treaba ei. Dar ea nu se ducea. Umbla cu vorbe si cu intrigi proaste. Punea la cale pe nevasta lui Cutui. Strecuta vorbe de vrajmasie Ilenei. Starnea pe oameni cu feluri de feluri de inchipuirii. O lasa. Ce-i putea face? ii era si mila de dansa intr-o privinta, caci era o vaduva care-si cauta barbatul. De mare mirare este cum l-a putut descoperi intr-o rapa asa de propastioasa si de singuratica. Mai de mirare sunt alte vorbe pe care le scorneste din nou. Si acum povestea intamplarii. Prost si tamp ar fi sa-si inchipue ca ea a fost de fata. Mai prost si mai tamp sa creada ca mortul a putut vorbi. Asta n-o mai crede nimeni in ziua de azi. Si totusi, muierea aceasta care-l urmareste a aratat intocmai lucrurile, punct cu punct, pas cu pas. Sa fie adevarat, cum spune Ileana, si cum arata Gafita cand nu era inca asa de otravita de dusmanie, sa fie adevarat ca se pot face vraji si sunt oglinzi in care poti privi lucruri trecute si viitoare? Un barbat nu poate crede asta, desi, daca n-ar fi, nu s-ar povesti. La urma urmei, sa arate de unde stie si sa deie pe fata lucrurile cum sunt. Stie, poate, ceva de la nevasta lui Ilie Cutui. Nepotrivit lucru este sa ai de a face cu asemenea prietini si tovarasi ticalosi. Dar nici Ilie Cutui n-a putut vedea in totul lucrurile cum s-au petrecut, in toate amanuntimile. Mai ciudat este ca nici el nu stia bine cum a fost. Abia acum vede ca au fost asa intocmai. Pe cand i se invalmaseau aceste cugetari, Bogza, simtindu-se privit, bau pe nerusuflate un pahar de vin, si inca unul. Dupa aceea, fara sa stie cum, lua deodata o hotarare napraznica. El era un barbat, de care inca nu-si batuse joc nimeni in viata lui.

— Da baltagul, vorbi el, inca stapanit, intinzand mana indarat catra Gheorghita.

— Mai stai putintel, il opri femeia, ca sa incheiem praznicul dupa cuviinta. Ce te uiti, Gheorghita, asa la baltag? intreba ea dupa aceea, razand, este scris pe el ceva?

— Asculta, femeie, mormai cu manie Bogza, de ce tot ma fierbi si ma intepi atat? Ai ceva de spus, spune!

— Nu te supara, domnu Calistrat, eu intreb pe baiet daca nu ceteste ceva pe baltag.

— Destul! racni gospodarul batand cu pumnul in masa si inaltandu-se de la locul lui. Tacamurile se invalmasira, mesenii se ridicara spariati. Ceea ce se facea nu era bine, caci era la un praznic. Bogza avea intrucatva dreptate.

— Destul! racnea omul, destul!

Glasul ii ragusi dintr-o data.

— Destul! Pentru o fapta, este numai o plata. Chiar daca as fi eu, mi-oi primi osanda de la cine se cuvine. Dar nu sunt eu. Ce ai cu mine?

— Eu? n-am nimic! se apara munteanca, uiimita mai presus de orice de o intrebare ca aceea.

— Cum n-ai? mugii Calistrat, imprastiind cu dosul manilor talgerele si paharele. Dar cu cine vorbesti tu asa,

muiere? Dar ce? Ai trait cu mine, ca sa ai asupra mea vreun drept?

— Gheorghita, vorbi cu mirare femeia, mi se pare ca pe baltag e scris sange si acesta-i omul care a lovit pe tatu-tau. Calistrat se smulse din locul lui, repezindu-se spre flacau, ca sa-si ieie arma. Cutui i se puse in fata poprindu-l cu bratele incordate, ca pe un mal. Dar in gospodarul cel mare izbucnise crancena manie. Pali pu pumnul pe Cutui in frunte si-l lepada la pamant. Batu cu coatele pe cei de aproape si-i darama si pe ei. Se zvarli cu capul pe usa deschisa, mugind. Vitoria falafai cu bratele ca din aripi dupa el. Intr-o clipa fu si ea in prag, tipand:

— Gheorghita! da drumul canelui!

Flacaul avea de mai-nainte hotarat cum sa faca. Se incurca insa in lantug, in cotonoul surii. Prin lucirea amurgului, Bogza il vazu si se pravali pe-o coasta asupra lui. Atunci canele dadu un urlet fioros. Izbindu-se inainte, chelalai sugrumat. Izbindu-se a doua oara, rupse lantugul. Bogza il ocoli, cercand sa apuce, dintr-un salt, bratul feciorului cu baltagul. Impuns de alt tipat al femeii, feciorul mortului simti in el crescand o putere mai mare si mai dreapta decat a ucigasului. Primi pe Bogza in umar. Il dadu indarat. Apoi il lovi scurt cu muchea baltagului, in frunte. Calistrat Bogza sovai. Canele se napusti la beregata, mestecand mormairi salbatice cu sange. Oamenii fura indata asupra lor. Subprefectul porunci cuiva, racnind, sa cheme pe loc jandarmii de la masa cea mica din casuta din fundul ograzii. Venira si jandarmii in fuga. Ilie Cutui se supuse numaidescat. Cele doua femei boceau, blastamand rautatea acelei muieri straine. Oamenii despartira pe cane, batandu-l cu despiciaturi de lemn, varsand asupra lui apa, invelindu-l intr-un tol si tragandu-l. Adusera pe Bogza pe brate si-l intinsera pe prispa. Se facuse intuneric. Cineva aseză pe prichiciul ferestrei, inlauntru geamului, o lumina. Nevasta lui domnu Iorgu Vasiliu ceru numaidescat apa. Ii aduse Vitoria cofa din casa cea mica. Amandoua stropira pe ranit. Bogza gafaia si pufnea, incet-incest se linisti si-si intoarse privirile obosite intr-o parte, inspre oamenii adunati. Munteanca intreba cu voce dura:

— Mai vrei ceva, omule? Omul facu semn cu pleoapele. Mai voia ceva.

— Ce vrei?

— Vreau sa ma marturisesc. Se facu tacere. Preotul cel batran si burduhos isi facu loc, gafaind. Barbattii se descoperira. Jandarmii vorbeau tare in preajma surii, punand felurite intrebari lui Cutui. Cei de langa ranit ii tistuira. Ei tacura si venira in varful degetelor spre adunare, aducand si pe prizonier. Cutui mormaia:

— N-aveti sa ma asuprifi, n-aveti sa ma ucideti. Eu spun de buna-voie. Si sa se stie ca a fost intocmai cum a aratat femeia mortului. Oamenii tistuira din nou. Omul cel mare, intins pe prispa, incepea sa vorbeasca.

— Parinte, zise Bogza, gafaind iar, eu vad ca se poate intampla sa pier. Pentru asta, fac marturisire aicea, sa se stie ca eu am palit intr-adevar pe Nechifor Lipan si l-am pravalit in rapa, dupa cum a dovedit nevasta lui. N-am inteles de unde stie, dar intocmai asa este.

— Parinte, sopti munteanca, sa spuie si de ce. Ranitul pricepu.

— Am facut fapta asta, ca sa-i luam oile. Am socotit ca nu s-a mai afla nimic. Acuma turma oierului sa se intoarca inapoi, dupa dreptate.

— Bine, grai catra sine Vitoria. Bogza isi atinti ochii asupra ei. Erau ochi umezi in care palpaiau luminiti. Ruptura buzei de sus parea un ras straniu.

— Parinte, vorbi el iar, cu neliniste, sa nu ma lasi sa mor asa. Pune asupra mea patrafirul si ceteste-mi dezlegarea. Ma rog de nevasta asta si de feciorul ei, sa ma ierte. Vitoria facu semn lui Gheorghita sa se apropie.

— Iertati-ma.

— Poate sa traiasca, sopti Vitoria. Stapanirea faca ce stie cu el.

— Iarta-ma, femeie!

ceru muribundul. M-a sugusat canele. Ma duc si eu dupa Nechifor Lipan si trebuie sa ma ierti.

— Dumnezeu sa te ierte, ii zise Vitoria. Isi stranse buzele, il privi neclintit o vreme. Dupa aceea se retrase.

— Vina incoace, Gheorghita, vorbi ea, trezita din nou de griji multe. Vezi de tesala caii, dupa moda noua care am aflat-o aici, Si-i intareste cu orz, caci drumurile inca nu ni s-au sfarsit. Facem cu domnu Toma toate socotelile si-i platim cinstit, multamindu-i frumos. Platim preotilor, oamenilor care s-au ostenit si tuturora. Pe urma, stam si ne hodinim trei zile, dupa care facem parastasul intai tatalui tau. Indata ne incalaram si ne ducem la apa Prutului la stefanesti, ca sa cunoastem turma de la Rarau. Socot ca mergand cu spor, pe vreme buna, ne putem intoarce iar aici in Sabasa, ca sa facem parastasul de noua zile. Apoi ne ducem dincolo la

Jijia, ca sa vorbim cu baciul Alexa si sa ne alcatuim cu el pentru intoarcerea oilor catra munti, unde avem tocmita pasunea de vara. La patruzeci de zile vom fi iar aici si vom ruga pe domnu Toma si pe parintele sa ne-ajute a implini datoria de patruzeci de zile. Atuncea om face praznic mai bun, cu carne de miel de la turma cea noua. Om aduce atuncea de la manastirea Varaticului si pe sora-ta Minodora, ca sa cunoasca mormantul. S-apoi dupa aceea ne-om intoarce iar la Magura, ca sa luam de coada toate cate-am lasat. Iar pe sora-ta sa stii ca nici c-un chip nu ma pot invoi ca s-o dau dupa feciorul acela nalt si cu nasul mare al dascalitei lui Topor.